

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Dn. Conradi Clingii Theologi Et Ecclesiastae Celeberrimi
(dum vixit) apud Erphordiam Turingiæ, Catechismus
Catholicus, summam Christianæ institutionis III. libris
succinctim complectens**

Klinge, Konrad

Coloniae, 1570

VD16 K 1309

[Liber Primus]

urn:nbn:de:hbz:466:1-29452

i

CATECHISMI DOMINI
CONRADI CLINGII LIBER
PRIMVS. 90.

CAPVT PRIMVM.

ARGVMENTA.

1. *Quomodo Deus vult à nobis agnosci & apprehendi.* 2. *Quis sit verus cultus, quo potissimè vult à nobis coli,* 3. *Undè veniat causa nobis istius veri cultus Dei, atq; possibilitas.*

Scriptura non iubet nos scrutari naturam Dei, eò quòd eam inuestigare nemo hominum potest, sed potius remouet nos à tali scrutatione, inquiens: Altiora te ne quæsièris, Eccl. 3. Ideò Deus vult à nobis agnosci per verbum suum primò, deindè per opus. Hoc de illo testatur scriptura: Ego sum Dominus Deus tuus, scilicet, quem colere & adorare debes, non eius curiosè inuestigare naturam. Eccl. 26. *Exod. 26.* Ecce verbum, ego sum Dominus tuus, qui hoc dico tibi. Deindè addit verbo signum, scilicet, qui eduxi te de terra Aegypti, id est, illo facto cognosces me verum Deum. Sic verbo & signo vult agnosci Deus. Sic Philippus Ioann. 14. cum peteret sibi ostendi patrem, inquit Christus: Philippe qui videt me, &c. id est, sæpè agnouisti verbum patris se missurum filium: deindè, ego sum ille filius: ergò qui me vides, in me agnosce Deum patrem: nam ideò natus sum & morior, vt satisfiat verbo patris. Is Deus est qui sic dilexit mundum, &c. Ioan. 3. Et in hoc agnoscitur, quia misit filium suum, scilicet ad nostram vtilitatem. Nam in Christo agnoscimus Dei voluntatem, quia nos sal-

A uos vc.

uos velit. Sic dicit Apostolus Roman. 1. quòd sempiterna virtus atque diuinitas, & inuisibilia Dei conspiciuntur per ea quæ facta sunt. Is ergò, qui dixit, Fiat cœlum & terra, & omnia quæ in eis sunt, Deus est noster, Gen. 1. Atq; opus ipsum cœlū & terra, & omnes creaturæ, faciunt ipsum cognosci & apprehendi, quòd solus hic verus Deus est. Sic Genes. 6. Delebo, inquit, hominem. Hoc verbum securum fuit opus diluuij, & illi cognitus est vt Deus. Sic Genes. 18. Descendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, &c. Postea sequebatur opus incendiij. sic Abraham Gen. 24. inquit: Deus qui dixit mihi, dabo tibi terram hanc, &c. Et postea fuit data filijs suis, &c. agnouerunt Deum, sic in promissione prolis Rom. 4 Sic per totam scripturam agnouerunt Deum Patres verbo & opere, & vult etiam agnosci. Sic dicit Dauid Psal. 144. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua.

2. Honor siue cultus, quo præcipuè vult Deus coli, sunt Fides, Spes, Dilectio, Timor perfectus. Isti sunt veri atque primi cultus interiores, Exod. 20: Ego sum Dominus Deus tuus, &c. signanter dicit, Deus Zelotes, *eyferer* / id est, qui non patitur alteri tribui gloriam Dei. Nō patitur alios Deos confingi aut inuocari, ideò debemus illi soli credere ex toto corde & confidere, & ex eius spiritu veram doctrinam proponentibus **vertrawen**. Nam verax est & fidelis, seruans promissa, quacumq; loquitur & promittit.

Psal. 115.

Deus enim verax est, Ioan. 3. Rom. 3 Omnis autē homo mendax, quia Deus natura verax est, ideò super omnia debemus illi confidere, & ex toto corde, vt nihil sit in mūdo cui sic confidamus, & in quo spem nostram collocemus, sicut in Deo. Ideò inquit Dauid Psal. 45. Deus noster refugium & virtus. Et Hier. 17. Maledictus qui spem suam ponit in homine. Vult ergo Deus coli summa & perfecta fide atq; fiducia, deinde per-

dè perfecta dilectione, Deuter. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima, & ex tota mente, & omnibus viribus, id est, nihil bet esse in toto mundo inter omnes creaturas, inter uxorem & filios, aurum & argentum, quod preferas aut plus diligas quàm DEVM. Ipse Deus diligendus est super omnia, eò quòd omne bonum venit ab illo: & tamen nos non meremur bonum aliud ex solis viribus liberi arbitrij, nisi misericordia & gratia & fauore fulciatur. Prima autè iustificatio fit gratis sine omni merito. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitū daret. Quare vt Mundus saluetur per ipsum Hoc opus & donū maximi Dei, omne excludens meritum, causa esse debet, vt Deum diligamus toto corde, quòd propter Christum efficimur iusti & saluamur, si contrito corde in illum crediderimus. Nisi Christus fuisset datus nobis, nemo saluaretur. Pensare ergo hoc homo debet, & Deum diligere. Ista dilectio cultus Dei verus atq; internus est.

Insuper vult Deus coli timore, id est, vt timeatur super omnia plus quàm mors, gladius, infernus. Nā, ipse punit malos. Deut. 6. Dominū Deum tuū timebis, & illi soli seruias. Sic hæc tria notantur Exo. 20. Matth. 4.
Ego sum Dominus Deus tuus, & illi soli cre-
das, adores, inuoces, qui facio misericordiam in mil-
le qui me diligunt, & visito iniquitates patrum in fi-
lios in tertiam & quartā generationē. Hic cultus Dei
internus & spiritualis, potissimus est: hunc à nobis
exigit, illo placatur. Hic est iustitia coràm Deo, in il-
lo consistit iustitia Spiritus. Hic est regnum Dei, quo
corda nostra reguntur & trahuntur à Deo Hunc vbi-
que commendat scriptura. Ioan. 4. Deus spiritus est,
& spiritu (id est, motibus illis internis, fide, timore,
& dilectione) colitur & adoratur. Ad hos quatuor
motus, scilicet fidei, spei, timoris & dilectionis, cæ-
teri fru-

teri fructus Spiritus Sancti Galat. 5. referuntur, Pax, gaudium, misericordia, charitas, humilitas, patiētia, castitas mentis, & id genus alia, iustitia, timor à peccato, omnia illa nascuntur & pendent à prædictis motibus, qui sunt iustitia corā Deo. Sine illis exterior cultus parūm proderit, sed simulatio potiùs est, & in illū finem dicitur, quia traditiones humane nō sunt corā Deo iustitia, sed fides, timor, dilectio, &c.

3. Venit autem nobis vera fides atq; dilectio, & timor cordis, cū per terrefacti agnitione peccatorū nostrorum, audimus per Euangelium nobis donari remissionem peccatorum propter filiū Dei Iesum Christum, qui pro nobis factus est victima, Esa. 53. Hac cōsolatione eriguntur mentes, & incipiunt credere & confidere Deo, quòd sit nobis propitiū. Agnoscunt eius misericordiam, & statuunt nos respici, nos exaudiri, idè incipiunt eum diligere, agnoscunt Christi beneficium, & verè incipiunt timere Deum, ne sint ingrati, & offendant tam pium patrem & redemptorem. Sic enim peruenitur ad veros illos cordis motus erga Deum, scilicet fidei, timoris & dilectionis. Non enim possunt corda humana Deo credere, non sentiunt se exaudiri, non diligunt Deum, nisi priùs intelligant Deum esse placatum per Christū, qui factus est nobis victima, propter quā accipimus gratiam & misericordiam: idè hoc certissimè credunt, & incipiunt Deū timere & diligere. Et Spiritus Sanctus datur per fidem, qui suos fructus perficit in nobis, Gal. 5. vt verè credamus, diligamus & timeamus Deum. Natura enim nostra non potest ex se ipsa formare veram fidem, dilectionem & timorem.

Deindè, postquàm filij facti sumus fide, Ioann. 1. & postquàm agnouimus Christum, tunc ex dilectione incipimus facere legem & bona opera: Non enim potest rectè fieri lex aut opus bonū, nisi agnito Christo.

sto Hæc agnitio generat dilectionem, Et dilectio facit legem. Fides agnoscit beneficium Christi, & incipit diligere benefactorem Christum & Deum patrem, & dilectio in gratiarum actionem facit legem. Ideò dicit Apostolus Rom. 10. Impletio legis est Christus. & Roman. 3, Lex stabilitur aut statuitur per fidem: causa igitur fidei veræ & dilectionis & timoris, est agnitio Christi: illa inchoat legem, & facit bona opera quæ Deo placent, etsi polluta carne fiunt, quia persona iam fide in Christum ante opus iustificata est: Ideò & placent nunc opera, & sua habent præmia accidentaliter in hac & post hanc vitam. 1. Corint. 3. Vnusquisque mercedem accipiet, scilicet secundum suum laborem. Essentiale præmium quod Christus nobis meruit, tenet fides & habet. Agnitio igitur & fides Christi, impetrat gratiam, auxilium, & virtutem seruandi legem & faciendæ bona opera.

CAPVT I.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit lex Decalogi.*
2. *Quæ sint officia legis.*
3. *De premio atq; pænis legis.*

Diximò lex est doctrina, quæ docet quales nos esse oporteat, & quæ opera à nobis requirat Deus: & requirit perfectam obedientiam, & damnat eos, qui non obediunt. Si Christus quæsiuit à Legisperito Lucæ 10. In lege quid scriptum est? quomodo legis? Deuter. 6. Respondit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Et Deuter. 27. Maledictus qui non permanserit in sermonibus Legis huius. Sic Lex docet, quæ scire debemus: & damnat, si non fecerimus. sed cum nemo legi Dei satisfaciat propter immanditiam carnis, quomodo effugimus

damnationem? Respondeo: fides in Christum nos liberat: est enim Christus perfectio, Rom. 10. ad iustificationem omni credenti id est, qui in Christum credit. Est enim alia iustitia Legis, alia iustitia fidei. Moyses scribit de iustitia quæ est ex lege, quòd qui fecerit eam homo, viuet per illam. Iustitia autem fidei homini credenti tribuitur propter CHRISTVM gratis, tanquam si Legi satisfacisset, licet non satisfacerit. Et hæc est magna Dei misericordia, quæ nobis propter Christum exhibetur. Certò igitur statuere debemus, quòd Deo placet illa inchoata obedientia legis, licet non perfectè satisfaciamus legi, quia facti sumus filij Dei per fidem in Christum. Ideò quamuis natura nostra oppressa peccato originis, nunquam satisfaciat legi, & quòd lex semper accusat nos eò quòd nunquam satis diligimus aut timemus Deum, sicut oportuit, reputamur tamen & efficitur iusti, ppter fidem in Christum. Sic enim inquit Propheta: Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatū.

Psal. 31.

2.
Primum
legis offi-
cium.

Secundò, primum officiorum legis est, vt sit disciplina, qua rudes erudiat, & coërceat. Et hic vsus pertinet ad iniustos & iustos: Deus enim vult coërceat iniustos externa disciplina, vnde 1. ad Tim. 1. Scimus quia lex iusto non est imposita, sed iniustis & non subditis, impijs, peccatoribus, sceleratis, parricidis, homicidis, fornicarijs &c. De iustis & iustis rudibus opus est institutione, doctrina & diligentia coërcendæ carnis, sicut pueris, adolescentibus, vulgo, &c.

I I.
Rom. 3.

Alterum officium est arguere peccatum, & perterrefacere conscientiam. Per legem cognitio peccati. Itè, lex iram operatur. Si enim nulla esset lex seu nulla obligatio, quomodo id quod fit contra Dei voluntatem, esset peccatū? Terruntur autem lege omnes qui nondum consecuti sunt emissionem peccatorum.

I I I.

Tertium officium legis in his est, qui iam sunt iustificati. Nam etsi sunt liberi à lege per fidem in Christum,

stum,

stum, ne damnentur: tamen ijs opus est doctrina legis, idque primò, propter doctrinam: opus est enim iustis verbum, vt sciant qui cultus, qualia opera placeant Deo. Ideò Paul. 2 ad Tim. 3. inquit: Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, &c. vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Secundò, quia necessè est vetustatè, id est, peccatum in carne coerceri & argui, quia lex semper arguit presens peccatum. Sumus enim sic liberi, non quod lex non arguat sed si fide vincamus legem arguentem, ideò precamur in oratione Dominica nobis dimitti debita nostra. Non autè essent debita, nisi lex obligaret & argueret, quanquam ita liberabimur cum credimus. Tertio, propter obedientiam, tametsi liberi sumus à lege, ne damnet: manet tamen ordinatio & voluntas Dei, vt creatura obediat. Quare obedientia necessaria est, & placet Deo propter fidem in Christum, quæ iam personam iustificat: Sic Christus non soluit legem, sed impleuit propter obedientiam patris, qui illam dedit. Sic enim Mat. 19. inquit: Si vis vitam ingredi, serua mandata. & alibi, Hoc est preceptum meum, vt diligatis inuicem. Hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius, &c. Hæ sententiæ loquuntur de voluntaria obedientia, & tamen nominant mandatum, quia manet ordinatio Dei, vt creatura obediat, etiam cum volens obtemperat: & tamen Euangelium interea docet, quatenus liberi sumus, sed ne damnet lex.

Matth. 6.

Ioan. 15.

1. Ioan. 3.

Matth. 19.

At inquires: cur Christus repetijt Decalogum, quando homo nec illi satisfacit, nec ipse iustificat? Respondeo, Euangelium exigit à iustificatis munditiam cordis & reliquos spirituales motus & affectus, scilicet timorem, dilectionem, pacem, charitatem, iustitiam, castitatem, patientiam, &c. & quoniã lex quoque docet huiusmodi motus, scilicet ne concupiscas: & exigit nedum externam, sed etiam internam obseruantiam Lex spiritualis est.

Rom. 6.

lis est, id est, vult impleri spiritu, docet purum & castum affectum erga res & uxorem proximi: docet dilectionem proximi, ne offendatur vel in persona & rebus &c. Ideò Decalogus repetitus est in Evangelio propter internos illos affectus, & requirit veram Dei notitiam, fiduciam, timorem, & perfectam dilectionem.

At inquis: Cur Decalogus voce diuina reuocatus est, atq; in tabulis scriptus, quandò lex naturæ hoc ipsum docebat? vt enim oculis lumen quoddam diuinitus est inditum, ita mentibus humanis est insita quædam notitia seu lumen quoddam, quo per sese agnoscunt & iudicant esse vera: natura enim quadam homines vera & certissima agnoscunt, vt facere proximo quæ sibi fieri vult Natura quoq; agnoscit quòd sit conditus, quòd habeat Deum iustū & benefactorem, &c. Respondeo, quia vitio originalis peccati, lex naturæ fuit plurimum obscurata, ideò vt certior extaret notitia atque testimonium per verbum Dei, quæ homo faceret & non faceret, ideò fuit renouatus decalogus, vt certus fieret homo, hæc Deo placere.

3. Tertio, toti Decalogo additæ sunt promissiones & comminationes pœnarum, Exo. 20. dicitur: Ego sum Deus tuus, visitans iniquitatem Patrum in tertiã & quartam generationem, scilicet hic temporaliter, non enim hoc intelligitur de æternis pœnis, qua pœna nemo punitur nisi propter proprium peccatum Sic Saul propter inobedientiam cum posteritate deletur, 1. Reg. 31. peccatum Dauidis etiam in tota eius gente punitur, 2. Reg. 12. Sic propter idololatriam Salomonis, regnum Israël distractū est, 3. Reg. 2. Sic tota domus Ieroboam propter vitulos aureos deuastata est, 3. Reg. 14. Sic vnum peccatum peperit infinitas calamitates & infinita peccata. Et hodiè punit Deus mundum errorib. bellis, dissipationibus rerum

rum publicarum, & alijs ingentibus calamitatibus propter transgressionem suorum mandatorum, sicut patet Deut. 28. Leuit. 16. Ideò magnitudo ire Dei aduersus peccata, ponderanda est. Habent quoque precepta promissionem beneficentiæ Dei, sicut Exodi. 20. faciens misericordiam in millia diligentibus me. donat enim Deus pacem, victoriam, fertilitatem, defensionem, felicitatem in consilijs & rebus gerendis, &c. Et quanuis promissiones Legis sint conditionales, & re ipsa nemo legi satisfaciat, attamē Deus approbat illam inchoatam obedientiam, propter Christum in quē credimus, & dat præmia pro illa omnibus, Matth. 5. merces vestra copiosa est in cælis. Deindè, quia Deus vult Ecclesiam suam in hac vita conseruare, ideò dat varia præmia hîc corporalia: Exercet quoque pios, vt peccatum in carne mortificetur, attamen præcipua præmia & præcipuas pœnas Deus differt in futurum. Sic Christus promittit temporalia præmia, Matt. 6. Primùm quærite regnum Dei, Et 19. centuplum accipiet &c. Marc. 10. accipiat centiès tantum nunc &c. Matt. 25. de negociatoribus. Et Paulus inquit, pietatem habere promissionem præsentis & futuræ vitæ, 1. Tim. 4. Huc pertinent historia regum deum timentium, Dauidis, Ezechiaë Gedeonis, qui gloriosis victorijs adornati sunt aduersus Idololatrias, sicut promittit Deus: Glorificantes 1. Reg. 2. me glorificabo. Præcipua autem præmia spiritualia, Psal. 90. quæ nec auris audiuit, nec oculus vidit, quæ præparauit Deus diligentibus se, in futuro manifestabuntur, 1. Corint. 2. Esa. 64. Promissio denique annexa Decalogo, aut quòd vult punire in tertiam & quartam generationem violatores, & in mille ostendere misericordiam, Exo. 20. hæc omnia testantur, esse præmia bonorum operum &c. Nam lex suas habet promissiones & punitiones in eos, qui eam aut faciunt, aut negligunt, Deut. 28. Leuit. 26. Exod. 20.

1. *Quid sit iustificatio hominis.*
2. *Quomodo accipitur gratis per Fidem in Christum.*
3. *Quòd eam necessariò sequi debeat obedientia legis & pia opera, alioqui non retinetur.*

Iustificatio est gratuita, id est immerita remissio peccatorum, & acceptatio personæ ad vitam æternam possidendam propter fidem in Christum: Christus enim persona est, propter quam credentibus imputatur gratis remissio peccatorum. Iustificati gratis per gratiam illius. Fides medium est, quo impetratur siue acceptatur remissio peccatorum, quia Fides assentit & credit promissioni diuinæ de Christo, quòd propter illum vult remittere peccatū. Huic oēs Prophetæ testimoniū perhibent, Ioan. 3. vt omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam &c. Hęc Fides, quæ sic credit verbo Dei, facit vt peccator reputetur iustus propter Christum. Arbitramur fide iustificari hominem, tametsi adhuc sint reliquæ peccatorum in carne, non vult tamē ea imputare nobis. Vita eterna res est, quæ necessariò sequitur iustificatos, idq; ex pmissione iustificatis facta, Ioan. 3. vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Causa igitur iustificationis est, gratuita imputatio iustitiæ, ac gratia DE I propter fidem in Christum. Iustificari igitur significat, forensi more iustum reputari seu pronuciari. Iustus in his Pauli disputationibus significat, idem quod acceptus DE O vel placens Deo: Et iustificatio est remissio peccatorum, & acceptatio coram DE O, cum qua
est

est coniuncta donatio Spiritus sancti. Nam cum iustificamur, donamur Spiritu sancto, quia corda illum concipiunt, cum audiunt Euangeliū, & ei assentiuntur, ac Fide se sustentant in paucibus peccati, ut promissionē Spiritus accipiamus per fidē: hęc acceptio Spiritus sancti, vocatur regeneratio seu renouatio. Et est inchoatio vitæ æternæ in nobis, sicut Christus inquit Ioan. 17. Hęc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

Hoc igitur semper in animo tenere oportet, quod Deus pater promisit se nobis ignosciturū propter Christum, sicuti scriptura testatur. Sic promisit Adæ Gen. 3. minatus serpenti: Ipsum semen conteret caput tuū. Sic Abrahæ Genesis XXII. In semine tuo benedicentur &c. Hoc autem semen Christus est, Galat. 3. Sic Dauid Psalm. 131. De fructu vētris tui &c. Hoc ipsum quod Deus Pater vult ignoscere propter Christum, testatur ipsemet CHRISTVS Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, &c. Sic Petrus Acto. 10. Huic omnes Prophetę &c. Paulus ad Colossen. 1. In ipso (scilicet Christo) complacuit Patri reconciliari omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. His scripturæ locis & Dei verbis credere simpliciter oportet, & nullatenus dubitare: Qui enim hæsitat, maximè DEVM inhonorat, tanquam verax non sit, Ioan. 3. Rom. 3. Pœnitere igitur oportet de peractis vitijs & cessare, ac sic confugere ad Dei misericordiam, & optare remissionem & credere exhibitam. Fides autem hæc non potest esse sine pœnitentia & contritione peccatorum. Qui enim gratiam & misericordiam cupit, is ut doleat & pœniteat necesse est. Alioqui non iustificabitur. Igitur Christus ipse prædicat pœnitentiam & fidem Euangelij, Marc. 1. Et sic iussit prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem, Luc. 24.

Iustific.

Iustificatio accipitur gratis per fidem in Christum id est, sine merito præcedenti, & secundum gratiam imputatur, non secundum debitum Rom. 4. Alioqui gratia non esset gratia, Rom. 11. Igitur particula, gratis, excludit conditionem meriti seu nostræ dignitatis, idque propter duas causas præcipuè: Primum, ut in Christum mediatorem transferatur causa beneficii, hoc est, ut intelligamus nobis ignosci non propter nostram dignitatem, sed propter Christum: Illum constituit pater propitiatorem in sanguine ipsius, Rom. 3. Secundò, ut beneficium sit certum, Rom. 4. idè ex fide, ut promissio sit firma: si enim penderet ex conditione nostræ dignitatis, fieret incertum. nam si conscientia iudicaret ita nobis ignosci, postquam satis magnam contritionem, & alia merita habeamus, facile aliquis qui non satis magnam contritionem & merita se habere putaret, prorsus adigeretur ad desperationem, & fieret incertum promissum in Evangelio. Sunt enim duplices promissiones in scripturis, legales, ut Leuit. 18. Qui fecerit ea homo, viuet in eis, Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Tales autem promissiones sunt conditionales, hoc est, habent conditionem implendi legem: Est etiam promissio propria & Evangelica, & hæc est gratuita vel immerita, id est, non habet conditionem legis tanquam causam beneficii, seu conditionem nostræ dignitatis tamen habeamus conditionem fidei. Facit igitur hæc particula, gratis, discrimen inter promissiones legales & Evangelicas. Est quoque necesse, tenere hanc particulam, gratis. Nam in vero agone & certamine conscientia non disputat, vtrum Deus sit misericors, an remittat peccata: sed illud querit, an nobis & indignis velit remittere: Hic est vnus portus conscientia tenendus, quod certum sit gratis remitti peccata, quod promissio Evangelij propria sit & gratuita, nec habeat conditionem nostræ dignitatis. Nec

tis. Nec tollitur per particulam, gratis, contritio vel pœnitentia, fides, sacramenta, nec opera sequentia iustificationem, vt obedientia legis: nec enim omnia exiguntur, sed vt intelligatur quòd in opere iustificationis gratis imputatur nobis iustitia propter Christum sine nostro merito, vt laudetur gloria gratiæ Dei, Ephe. 1. Sed extra opus iustificationis necessariã esse obedientiam legis, vt patebit in sequentibus. Vt enim beneficium transferatur in Christum, & vt conscientia nostra sit certa, ideo Apostolus vtitur huiuscemodi particula, gratis.

Iustificationem necessariò sequi debet obedientia legis. Nam tametsi iusto non est lex posita, quòd ad accusandum attinet, aut quòd peccatorem iustificet: est tamen ei posita, quatenus docet eum, & requirit obedientiam: nam docet quid Deo placeat, 2. Tit. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c. Causæ igitur, quare necessariò sequi debeat obedientia legis iustificationem, sunt: Prima, quia Deus mandauit vt obediamus. Luc. 6. Quid autem vocatis me, Domine domine, & non facitis quæ dico vobis? 1. Ioan. 5. Hæc enim est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus. Secunda, quia non potest existere fides in ijs, qui nõ agunt pœnitentiam, sed laxant frenum cupiditibus, Luc. 11. Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Rom. 6. Si secundum carnem vixeritis, moriemini, id est, Non retinebitis. Tertia, quoniam fides extinguitur, si non exerceatur inuocatione, afflictionibus, & bonis operibus, sicut habetur in cantico Deuteronomij 32 Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Sit Matt. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Semper enim operibus præire debet fides, vt cogitet mens se obedire velle Deo, & hoc opus placere Deo propter Christum, & roget vt regatur à Deo:

3.

Causa I.

II.

III.

Deo:

Deo: Sic Dauid constituit in sua vocatione se velle obedire Deo, & sentit illa opera vocationis Deo placere propter promissam misericordiam, & rogat vt Deus eius vocationē gubernet. Hoc modo fides exercenda est in omnibus operibus. Quarta causa, sunt promissiones additæ operibus ac præmia. 1. Corint. 3 Vnusquisq; mercedem accipiet &c. scilicet accidentalem. Iam habet iustificatus fide essentialem, id est,

V. Christi beneficium. Quinta causa, comminationes graues, quæ minantur post agnitam veritatem apostatis, sicut Petrus inquit 2. Pet. 2. Melius foret non agnouisse veritatē, &c. Ioan. 5. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid cōtingat. Et Iudas in sua canonica vehemēter cōtra tales clamat & concionatur, grauißima adducens exempla angelorum malorum, filiorum Israël. & ciuitatum Sodomæ ac Gomorrhæ. hoc igitur ponderare deberent carnales & mundani peccatores. Vt igitur fides iustificationis retineatur, necessaria sunt opera charitatis primò: Deindè, quoniã fragiles sumus in obseruadis Dei præceptis & pijs operibus, ob id imploramus preces Angelorū, deindè Sanctorū, vt nos adiuuent illi, quatenus permaneamus in apprehensa iustitia. Caro, mundus, sathan plurimū impugnant, non aut opera aut preces sanctorum nos saluant nec iustificant, sed Deus propter Christum. Aditus ad Euangeliū Christi, vel ad Christianismū ipsum, nulla opera ad iustitiã requisita præsupponit. Accessus ad Christum, per ostium fidei est, non per circumcisionem vel alia legis opera. Iustificari, est aliud nihil, quàm ex impio fieri acceptum Deo, & iudicio Christi ascribi. Id aut fieri per fidē, & nō per legis opera, vbiq; docet Apostolus contra Iudæos. Opera quæ hanc fidem in Christiano iustificato sequuntur, non sunt inutilia. Fidem enim ostendūt viuã & perfectam, & iuxta suos gradus, etiã habent gradus præmiorum. Causa tamen salutis &

præmio-

præmiorum, non sunt opera, sed cognita Dei voluntas & misericordia propter Christum. Nec opera nostra sunt precium salutis & remissionis peccatorum, sed vnica mors Christi, precium & hostia est pro peccatis totius mundi. Hoc tamen precium nulli distribuitur in præsentem ad remissionem peccatorum, nisi pœnitenti & credenti: neq; ad salutem in futuro accipiendam, nisi diuina præcepta seruanti, licet nõ propter illa præcepta. Fides igitur est necessaria ad salutem, propter apprehensam iustificationem: Dilectio, propter retentionem. Et sic vtrunque est necessarium ad salutem.

CAPVT IIII.
ARGVMENTA.

1. *Quæ peccata simul existant cum fide, gratia, atq; Spiritu sancto.*
2. *Quæ peccata excutiant gratiam Dei & Spiritu sancti.*
3. *Quos homines Spiritu sanctus adiuet: & eis adsistat, vt vincantur vitiosi motus.*

ristus docuit omnes homines, etiam quantumcunque sanctos, orare vt dimittantur debita. Matt. 6. Illoq; significare voluit, etiam in sanctis manere peccata. Fide enim in Spiritu sunt sancti, carnales tamẽ, fragiles & peccatores, sicut Paulus qui fuit sanctus spiritu & fide: attamen conqueritur, quod non habitat in carne sua bonũ, Rom. 7. fuit Petrus sanctus spiritu, quando dixit: Tu es Christus filius Dei viui, hoc credẽdo & confitẽdo: attamen peccator, dum Christum ex carnis timore negat, Mat. 16. & 26. Sic omnes sancti aliquandò ex fragilitate carnis lapsi sunt: hoc quod etiam legimus de Apostolis, quoties

quoties dubitarunt, timuerunt, dormierunt, fugam omnes fecerunt instante passione, Matt. 26. Sic etiam alij sanctis contigit, nondum in sanctitate confirmatis. Sed tamen hoc discrimen tenendum est, quod quedam peccata sunt eiusmodi, vt simul gratia & fides cum eis existere possint. Manet enim in sanctis naturalis infirmitas, id est, concupiscentia & multi vitiosi affectus. Sed quia his non obtemperant sancti, sed repugnant & agnoscunt sibi condonari hanc infirmitatem propter Christum, hæc peccata dicuntur venialia, hoc est, talia, quæ sanctis condonantur, & propter quæ non amittunt gratiam & Spiritum sanctum. Est igitur peccatum veniale vitiosus affectus, cui non obtemperant pij, sicut admonet Apostolus Rom. 6. Non regnet peccatum in mortali corpore vestro. Sed repugnant, & credunt sibi eam infirmitatem condonari propter Christum, Rom. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Concupiscentia cum suis fructibus, est reipsa mortale peccatum, & ipsa natura hominis repugnat voluntati Dei, sicut Apostolus Rom. 7. cõqueritur: Reperio aliam legem in membris meis, repugnantem &c. Nec est leuis morbus: eius enim magnitudo longè maius malum est, quàm vt à ratione perspici possit, dubitatio de ira & misericordia Dei, securitas, diffidentia, non ardere dilectione Dei, non ardentè inuocare Deum, fremere aduersùs Deum in afflictionibus, &c. Hæc vitia nõ intelligit humana ratio, sed potiùs extenuat. Quare & per se sunt peccata mortalia, & damnant, etiam si extrà non fierent extræ actiones flagitiosæ. Sed fides in Christum, quæ pugnat contra talia, & credit sibi ignosci per Christum, facit vt sint venialia, id est, remittuntur. Hoc certamen est vera pœnitentia piorum, in quo crescit nouitas spiritualis, & concipiuntur noui & ardentiores motus spirituales, sicut Apostolus inquit 2. Cor. 4. Exterior noster homo corrumpitur

pitur, sed interior renouatur. & ad Colossen. 3. Induite nouum hominem, qui renouatur &c. ad Corinth. 2. Cor. 3. In eadem imaginem transformamur à gloria in gloriam.

Peccata quæ excutiunt fidem, gratiam, & Spiritum sanctum, sunt quando non repugnatur concupiscentiæ, sed potius obtemperatur vitiosis affectibus cõtra conscientiam, & illa peccata fiunt mortalia, id est, propter quæ illi qui fuerant iusti, amittunt fidem & Spiritum sanctum, & propter quæ fiunt rei mortis æternæ, sicut Paulus ait 1. Corint. 6. Fornicatores, adulteri, homicidæ, &c. non possidebunt regnum DEI. Ephes. 5. Hoc autem scitote, quòd omnis immundus aut auarus, quod est idolorum seruitus, quia is non confidit DEO, sed aliud idolum, id est, pecuniam sibi statuit pro DEO qui enutriat, &c. Maledici &c. Roman. 8. Si secundum carnem uixeritis, moriemini. Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, inimicitia, contentiones, sectæ, comestationes, homicidia, ebrietates, & his similia, quæ prædico uobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum DEI nõ possidebunt. Ista peccata sunt externæ actiones flagitiosæ, quæ è carnis concupiscentia ebulliunt, si illis non resistitur. Et tales omnes amittunt gratiam, fidem & Spiritum sanctum. Fidem, quæ est fiducia misericordiae consequendæ propter CHRISTVM. Sed hæc misericordia nõ sequitur interim, q̄ quis perseverat in peccato: repugnant enim misericordia Dei, & complacentia peccati. Ideò inquit Dauid Psalm. 50. Peccatum meum contra me est semper. Gratiam, id est, fauorem Dei excutiunt. Psalm. 33. Vultus Domini super facientes mala, ut pereat de terra memoria illorum. Postremò Spiritum sanctum, qui datur ut adiuuet nostram infirmitatem, Rom. 6. Sed cum homo non velit pugnare contra vitia, sed consentit, fit

B vt

1. Cor. 10.

vt Spiritus sanctus fugetur Eph. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum. Hoc vtinam ponderarent carnalēs Euangelici, qui nullum fore putāt peccatum, nisi infidelitatis. Est enim infidelitas arbor, cuius fructus sunt hæc vitia: igitur ex fructibus arbor cognoscitur, Matth. 7. Vbi ergò vitia regnant, signum est quòd ibi fides non sit: nam talia flagitia non consistunt cum fide: at vbi fides non est, ibi nec gratia Dei, nec Spiritus sanctus sit oportet. Inanis ergò fiducia illa est siue fides, quæ non cessat à vitijs. Talem fidem habuerunt filij Israël in deserto peccantes, & prostrati sunt, Numer. 26. Sic Sodomitæ & Gomorrhitæ videbantur quidem credere in Deum, sed opera illorum ostendebant fidem illorum qualis fuerit, Genes. 19. Sic est fides malorum Christianorum, Omnes dicunt, credo in CHRISTVM: sed vita & opera illorum testantur, qualis fuerit fides illorum Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, &c. grauius enim ij habebunt in pœnis, excutientes iterum gratiam, fidem & Spiritum sanctum, quàm si nunquàm venissent ad regnum CHRISTI, sicut dicit Petrus 2. Petri secundo, & Iudas in epistola sua, & ita Matth. 11. Christus de ciuitatibus quibusdam loquitur. Ideò Apostoli summa cura docuerunt, vt acceptam gratiam non denuò excutiamus, aut in vacuum recipiamus, 2. Corinth. 6. Sed potiùs pijs operibus retineamus, in vigilijs, ieiunijs, laboribus, tribulationibus, castitate & charitate, &c. Heb. 9. Quanto magis sanguis Christi &c. ad seruiendum DEO viuenti? & 1. Pet. 2. peccatis mortui, iustitiæ viuamus, &c. Semper enim scriptura, postquàm docuit quomodò accepimus gratiam iustificationis, admonet & docet, quomodò retineamus ne iterùm excutiamus illam atque spiritum sanctum. Nam hoc est grauiissimum peccatum: ideò petit Dauid, spiritum sanctum tuum ne auferas à me.]

Psal. 50.

Pro-

lectetur in ...

Promissus est spiritus sanctus, & datur in Baptif. 3. mo, vt adiuuet nostram infirmitatem, Rom. 6. Quatenus expugnemus, ac mortificemus concupiscentias carnis. Gubernat autem & iuuat non ociosos & ignauos, sed repugnantes peccato, qui lugent & tristantur, quòd sint in regno peccati, Matt. 5. Beati qui lugent. Securos autem & obstinatos in peccatis, non iuuat, sic iuuat Petrum Matth. 26. & non Iudam. Sic vnum latronem, qui doluit de commissis peccatis, altero relicto, Luc. 23. Sic iuuat peccatricem, Luc. 7. relicto Pharisæo. Sic iuuat fideles, relicto infidelibus, &c. Si quis igitur peccauerit etiam mortaliter, redeat, Spiritum sanctum imploret, & peccatum expugnet vt gratiam denuò recipiat, sicut Dauid. 2. Reg. vlti. & Petrus Matt. 26. Primò, remissio peccatorum præcedit in iustificationis actu, deindè iustificatio datur donum, id est, Spiritus sanctus in custodem retentionemq; iustificationis per suos fructus & obedientiam legis, Galat. 5.

CAPVT V.

ARGVMENTA.

1. *Vndè veniat homini fides Christi.*
2. *Quæ sit fides Christiana, & in quo fundetur,*
3. *Quomodo cognoscitur & testificatur vera fides esse in homine.*

ERTum est quòd natura nostra ex seipsa non potest rectè credere: idè oportet vt iuuetur aliundè, propterea dicit Apostolus Rom. 10. quòd fides est ex auditu, scilicet verbi DEI: nam oportet primùm, vt verbum DEI denuncietur, & audiat, sicut Ioann. tertio. Sic Deus dilexit mundum, vt

B 2 filium

filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Acto. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius: Esai. XXVIII. Omnis qui credit in illum, non confundetur. Iohel. 2. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Hæc & similia loca scripturæ oportet primò vt denunciarentur & audiantur: Deindè opus est, vt auditor credat & non dubitet sic esse, quemadmodum scriptura dicit, eò quòd os Domini ea locutum sit. Et quòd sit impossibile, Deum posse mentiri, Hebr. 6. Postremò, vt auditor roget DEVM, vt donet eam gratiam sibi, quòd credere possit. Nam de num Dei est fides, sicut Christus inquit Petro Matth. 16. Caro & sanguis non reuelauit tibi, scilicet quòd ego sum CHRISTVS filius Dei, &c. Et sic peruenitur ad fidem. Fides est aliud nihil, nisi certa fiducia & spes consequendæ remissionis peccatorum atque salutis propter Christum, ad Heb. 11. Fides est substantia rerum sperandarum, id est, prima fiducia, substantialis fiducia, non opinio rerum sperandarum, quæ propter Christum sunt promissa, scilicet remissio peccatorum, vita æterna, gratia Dei atque misericordia: Argumentum non apparentium: illa credo propter Christum consequi. Et si ratio naturalis illa non apprehendit, quomodò redemptus sim, quomodò mors Christi sit vita mea, & redemptio: atqui fides certò tenet. Quare fides est certa fiducia, **gewisse züuersicht** sine omni dubitatione misericordiæ diuinæ consequendæ propter Christum. Qui ergò sic credit & non dubitat, hic verissimè accipit misericordiam, gratiam DEI, remissionem & vitam. Sic enim Christus Matt. 9. inquit ad cæcos, qui dixerunt, Miserere nostri fili David, quasi dicerent, Restitue nobis visum: & CHRISTVS respondit, Creditis quia hoc possum facere vobis? & dicunt

& dicunt ei: Vtique Domine. tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis, & aperti sunt oculi eorum. Ergo si certo credimus per Christum consequi remissionem & salutem, tunc verissime illa accipiemus, & fiet nobis secundum fidem nostram. Quare fides est certa fiducia misericordiae diuinae consequendae propter Christum. Fundatur ergo fides nostra super Christum, nempe quod propter ipsum & eius meritum & passionem, nobis remittuntur peccata nostra, & donatur salus: haec est virtus DEI, id est, passio Christi, quae superat peccatum & mortem & sathanam. Per hanc virtutem meriti Christi filij Dei, vult Deus saluare quemcumque saluat: hoc est Euangelium nostrum, quo gloriamur nos Christiani, quoniam CHRISTVS mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustitiam nostram, scilicet vt in ipso habeamus illam in accusatione peccati, legis & mortis, Rom. quarto, 1. Corinth. decimoquinto. & ideo iactanter & letanter inquit Apostolus Rom. 1. Non erubescio Euangelium. Virtus enim DEI est in illo ad salutem omni credenti, id est, hac virtute & potentia meriti & passionis CHRISTI, vult Deus pater nostri misereri. Et 1. Corinth. 1. inquit Apostolus: Nos predicamus Christum crucifixum, scilicet pro peccatis nostris, Et hoc est iudaeis scandalum, gentibus autem stultitia, sed tamen vocatis sanctis, id est, credentibus DEI virtus: quia haec virtus DEI, passionis & meriti Christi, fortior est peccato & sathana: ideo illa vincit, & saluat credentem. Quisque igitur sibi applicare debet & dicere, CHRISTVS pro me passus est: Et illa applicatio discernit a propria & communi fide, qua credimus pro totius mundi salute Christum passum, 1. Iohan. 2. Si pro peccatis totius mundi, & ego sum pars mundi, ergo & pro peccatis meis mortuus est. Quisque ergo sibi applicare debet Christum.

3. Fidem veram inesse homini, demonstratur per duo, scilicet pœnitentiam, id est, cessationem à vitijs: deinde per obseruantiam præceptorum DEI, ex dilectione & gratiarum actione accepti beneficij Christi: de primo dicitur Marci 1. Lucæ 24. Pœnitentiam agite, & credite Euangelio. Prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum: De reliquo inquit Apostolus: Fides per dilectionem operans bona, placet Deo, Galat. 5. 1. Corinth. 7. Neque circuncisio neque præputium aliquid valet, sed obseruantia præceptorum Dei. Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, &c. Lucæ 6. Quid autè vocatis me, Domine Domine, & non facitis ea quæ dico vobis? Illa ergo duo, declinare à malo, & facere bonum, vt Psalmo 33. & 36. dicitur, testificat veram adesse Fidem: quare peccatores, impœnitentes, infideles, &c. non habent fidem veram cordis, ac iustificantem, sed bene fidem oris, de qua Apostolus ad Titum 1. confitentur se nosse Deum ore, factis autem negant. At inquis: Si nullus peccator habet Fidem, ergo non est fides in mundo? eò quòd omnes sumus peccatores. Respondeo: Est peccatum ex natura, quo omnes sumus peccatores. Psal. 50. Eccè enim in iniquitatibus conceptus sum, &c. Ephes. 2. Eramus oēs natura filij iræ. Et 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Ab illo peccato nemo immunis est, ideò quotidie oramus nobis dimitti debita nostra, Matth. 6. & ingemiscimus, liberari à peccato sicut filij Dei cupientes: Ad Rom. 8. Illa autem peccata nobis propter fidem in Christum condonantur.
4. Deinde est peccatum, quod Lex & Decalogus prohibet, adulterium scilicet, furtum, homicidium, inuidia, luxuria, &c. Qui ergo in illis delectantur & viuunt sine pœnitentia & cessatione, non habent fidem consequendę misericordię Dei, alioqui cessarent, et si ore

ore se iactant habere fidem, efficacia tamen Fidei nō sequitur, donec resipiscāt: effectum ergò Gratiaē non habent, nec illa manet in peccatis contra legem factis, etsi fides oris manet: ideò nihil valet illa fides. Ephes. 5. Hoc autem scitote, quoniam nullus auarus, fornicator, &c. 1. Corinth. 6. Neque molles, neq; fornicatores regnum Dei possidebunt, id est, dum sine cessatione pergunt in vitijs. Ideò filius hominis veniens, putasne inueniet fidem in terra? Lucae 18. Vbi ergò est pœnitentia, emendatio vitæ & timor DEI atque præceptorum obseruantia, ibi adesse fidem veram demonstratur & agnoscitur.

CAPVT VI.
ARGVMENTA.

1. *Qua de causa dicitur quòd Fides iustificet, id est, iustum faciat coram Deo peccatorem.*
2. *Cur Apostolus dicit, quòd gratis iustificamur gratia ipsius Christi, Rom. 3.*
3. *Quomodo intelligendum quòd idem Apostolus dicit, quòd iustificamur Fide sine operibus legis.*

VT clarè intelligatur, quare Fidei tribuitur iustificatio, oportet primùm notare promissionem Dei, nempe quòd Deus pater nobis promisit se velle nostrum misereri, delere peccata & remittere propter nomen Christi Actor. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, &c. Item, promisit vitam credenti in Christum, Ioan. 3. His promissionibus Dei assentiri, credere, & velle sibi eas exhiberi, non aliter cōtingit nisi per fidem. Fides primò antè omne opus credit & assentit promissioni & verbo Dei, quæ credit veracem, & quòd impossibile sit, Deum mentiri.

tiri posse, Heb. 6. Et nunc propter hanc fidem, quòd credo diuinæ promissioni tanquam veraci DEO, quòd verbum eius est summa veritas, vult me Deus iustum pronuciari, & reputari iustum. Sic Abraham credidit Deo, & promissioni eius & verbo, atque hæc fides reputata est sibi ad iustitiam, id est, quòd cum DEVS iustum reputauerit, quia illi credidit, Genes. 15. Sic Deus per fidem præputium, id est, gentes, & ex fide circumcisionem, id est, Iudeos iustificat, scilicet qui credunt diuinæ promissioni in Christo nobis factæ antè omne opus.

Insuper rectè capiendum est, quomodò nunc fides dicitur iustificare, nempe apprehensivè, non effectivè: quod sic patet: Hoc enim quod nos iustificat effectivè, est extra nos, id est, ipsa gratia & promissio gratiæ propter Christum, est res extra nos. At fides est res in nobis existens atque optima virtus. Sed quoniam ipsa Dei misericordia, gratia, Deus iustificat effectivè peccatorem, ideò Deus nos non iustificat propter fidem, prout est virtus in nobis, qua meremur iustificationem. Sed quia fides credit & assentit & cupit gratiã promissam propter Christum, quæ gratia effectivè iustificat: Ideò fides dicitur iustificare, quia apprehendit Dei promissionem, & illi assentit, non quòd ipsa fides efficeret aut mereretur iustificationem: Misericordia & gratia Dei non potest apprehendi sine fide: Ideò cum dicitur, fidei iustificamur: sic est intelligendum, quòd misericordiæ fiducia iusti pronuciamur, aut per Dei misericordiam iusti reputamur credentes in Christum. Hæc omnia probat Apostolus Ephes. 2. inquires: Gratia enim estis servati per fidem, scilicet quia credidistis verbo & promissioni diuinæ, etli non ex vobis, quia gratia & misericordia Dei est res extra nos: Dei donū est exhibitio misericordiæ & gratiæ propter Christum, non ex operibus, id est, meritis nostris, ne quis dicatur
 felicitet,

scilicet, quòd suo merito & propria iustitia meruerit iustitiam, id est, remissionem & salutem. Tota res ergò in hoc pendet, vt credatur & assentiat promissioni diuinæ: Et hanc fidem Deus approbat, & exhibet gratiam, quæ iustificat effectiuè.

Apostolus inquit Rom 3. Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, &c. Quare signanter exprimit, particulam illam, gratis? Respondeo, vt conscientia turbata, esset certa de remissione peccatorum propter Christum: Nam perterrefacta conscientia non dubitat vtrum Deus remittat peccata: sed hoc disputat, an indignis, & vtrū gratis remittat, maximè quandò non præcesserunt merita, neque aliqua satisfactio aut obseruantia præceptorum: etiamsi præcesserint merita obseruantia præceptorum, non tamen certa est, an sint efficiencia, an possint placare irā Dei, quando nemo sic obedit legi Dei & seruat præcepta, sicuti deberet: reclamatione oppressa peccato, ne opus sic perfectè fiat, vt debeat: iam obijcit dignitatem, iam indignitatē. Ideò expressit signanter Apostolus particulā, gratis, vt conscientia cōsoletur, credens promissioni diuinæ, quòd propter Christū, propter quem promissio gratiæ facta est, & non propter sua merita, dignitatem & satisfactionem iustificetur, & Deus velit iustificare. Et ideò inquit gratis, vt promissio sit firma & certa, Rom 4. quia conscientia perpetuò dubitarent de remissione peccatorum, si penderet ex conditione dignitatis nostræ. Et quia hinc non dependet, remissio scilicet, sed à promissione gratuita Dei, ideò dicitur gratis: non tamen sic gratis, quasi particula excluderet pœnitentiam, fidem, sacramenta, &c. Sed sic, quòd beneficium transtertur in promissam misericordiam, quæ causa est iustificationis: & non in nostram dignitatem, vt sola gloria gratiæ Dei laudetur, Ephes. 1.

Apostolus inquit Roma. 3. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis, &c. hæc sententia, oportet rectè capiatur: totum quod habet homo, vel est fides, aut est obseruantia præceptorum Dei: his duobus coràm Deo ambulat: Sed Deus fidem in re iustificationis exigit: primò, propter quã vult credentem peccatorem iustum pronuciari, cuius causa est, Quia tota salus nostra atque iustificatio dependet à Dei bonitate, misericordia & gratia, tanquam à causa, & non ab operibus nostris: Dei promissio atque voluntas est, quòd propter Christũ vult nos reputare iustos & saluos, & non propter nostra opera, merita, iustitiam & dignitatem nostram. Huic ergo promissioni oportet assentiri & credere antequam aliquod opus fecero. Fides ergo est aliud nihil, nisi assentiri & credere, & velle sibi exhiberi hanc promissionem gratiæ propter Christum. Hæc sola accipit, id est, fasser/ hanc promissionem Dei: ideò dicit Apostolus, quòd iustificamur fide, id est, iusti reputamur, quia credimus & assentimus diuinæ promissioni sine operibus legis, non propter opera legis, merita, ac iustitiam nostram, sed quia credimus Deo & suæ promissioni. Summa rei est, credere huic promissioni diuinæ, quòd Deus propter Christum, credentem in illum, vult iustificare & saluare, & non propter nostra opera bona & iustitiam. Ex quo sequitur, quòd qui in alia re aut per aliam rem, opus, iustitiam, vult iustificari ac saluari, & non per fidem promissionis diuinæ, is à Christo cadit &c. At' Paulus: Legem ergo destruimus per fidem in promissionem Dei? Absit, immò statuimus: Nã obedientia Legis debet sequi iustificationem in gratiarum actionem accepti beneficij, in retentionem illius, Roman. 8. ad sacrificia offerenda Deo. Non debet præcedere, quasi propter merita & iustitiam Legis contingat iustificatio: misericordia & gratia
Dei

Dei propter Christum promissa exhibetur per fidem: qua accepta, sequi debet obedientia Legis. Et sic placet Deo, quia per fidem persona iustificata est, habetque sua præmia in hac & post hanc vitam, 1. Corinth. 3. Non ergo Lex, id est, bona opera destruuntur, sed statuuntur, quia docetur quòd debet esse fructus iustificationis, qui ostendunt & declarant adesse iustificationem in homine. Et quia Deus propter suam promissionem gratuitam vult credentes in Christum iustificare, sequitur quod nec opera præcedentia fidem aut sequentia, iustificanc effectiuè, sed benè declarant & ostendunt. Soli ergo Deo gloria propter suam immensam misericordiam.

CAPVT VII.

ARGVMENTA.

1. *Quomodo clarè & rectè intelligitur, quòd fides iustificet absq; operibus legis.*
2. *Quid per opera legis intelligi velit Apostolus.*
3. *Quòd non reijciuntur bona opera, sed exiguntur, ac sola falsa opinio de illis reijcitur.*

Postolus vbiq; quærens ac laudans gloriam gratiæ Dei, Ephes. 1. apertè inquit Rom. 3. Arbitramur hominem iustificari fide absq; operibus legis, hoc volens, cum origo & causa nostræ iustificationis & salutis dependeat & consistat à promissione Dei, quòd Deus propter suam bonitatem & misericordiam promisit se nobis velle misereri propter Christum in quem credimus. Et illum constituit solum propitiatorum nostrum, propter cuius sanguinem nostrum vult misereri, Rom. 3. Non proposuit Deus aliud propitiatorium, propter quod promitteret se velle nostrum misereri.

misereri, nullum opus, iustitiam, meritum hominis, sed solum vnicum Christum filium suum. Ideò quia fides assentit, credit huic promissioni, & vult sibi exhiberi gratiam promissam propter Christum, & in nihil aliud respicit, nisi in solam gratiam promissam in Christo, & illam cupit: ob id dicitur, quòd fides iustificat, id est, apprehendit promissam gratiam in Christo: hoc enim nullius opus facit. Nam fides oportet præcedat omne opus: quid enim est opus absque fide? Fides ergo in homine primus actus & opus hominis est, qua promissioni diuinæ creditur, & qua apprehenditur. Summa igitur salutis in hoc dependet, credere & assentire promissis Dei, & non specialia nobis constituere propitiatoria sine voluntate & commissione diuina: Ergò fides credens diuinæ promissioni, iustificat, apprehendit gratiam promissam propter Christum, cum ob id fides dicitur iustificare, propter apprehensionem, non effectiuitatem.

2. Per opera legis Apostolus vult intelligi etiam opera ex fide facta, post acceptam iustificationem, vt probet nulla opera omnino, quantumuis bona, iustificare. Nam Galatæ crediderant in Christum, fide iam iustificati erant, & virtutes atq; miracula etiam operabantur, Galat. 3. Et fides quæ operabatur virtutes in vobis, &c. Non ergò opera eorum erant ex viribus carnis antè fidem sine Spiritu Sancto, sed erant opera verè bona in lege præcepta ex fide, operante in eis Spiritu Sancto, facta: Et tamen quia paulò post seducti à Pseudopostolis, incipiebant eisdem suis operibus tribuere vim iustificandi effectiuam: ideo Paulus vocat eorum opera, opera legis antè fidem aut post fidem à iustificatis facta: iustificant autem, quia iam fides absq; operibus apprehendit gratis misericordiam. Deindè Abrahæ opera fuere præstantissima, obtulit filium suum, Gen. 22. Obediebat Deo, reliquit cognationem & patriam, Gen. 15. Et sic erant opera

perã
quan
ferri
tum
stific
neq;
credi
vult
nunc
3. nos
bus
mere
grati
iapie
iustit
appre
mur,
ribus
perã
quæ
dicit,
intell
ficat
tur iu
sumn
tionem
Du
bona
nò ex
mus
tiam,
alio, h
ne, hic
ficio M
tiam p
tendit

perā eius ex fide facta, id est, post fidem, vt nemo quisquam ei comparari operibus suis possit, nedum preferri. Attamen Apostolus negat Abraham iustificatum ex operibus, Rom. 4. ergo nulla alia opera iustificabunt, nulla igitur opera effectiuè iustificant, neq; antè neque post fidem, sed fides quæ assentit & credit huic promissioni, quòd Deus propter filium vult misereri credenti, illa facit, vt Deus iustum pronunciet peccatorem. Insuper dicit Apostolus Rom. 3. nos iustificari gratis per gratiam Christi Ex operibus autem iustificari, non est gratis, quia operanti merces imputatur secundum debitum, non iuxta gratiam, vt 1. Cor. 1. quòd Christus factus est nobis sapientia à Deo & iustitia, &c. Si ergo Christus est iustitia nostra, & nos Christum nullo opere, sed fide apprehendimus: manifestum est, quòd fide iustificamur, non operibus. Ex quo sequitur, quòd qui operibus suis quantumuis bonis iustitiam tribuit, ille opera manuum suarum adorat pro Christo filio Dei, quæ est summa idololatria. Et quod Iacobus 2. cap, dicit, Abraham operibus iustificatum esse, non potest intelligi de iustificatione effectiua, sed tantum de iustificatione declaratiua, quia opera ostendunt & testantur iustificationem esse veram & completam siue consummatam: quæ si non sequuntur fidem siue iustificationem, certum est ibi non esse iustificationem veram.

Dum tribuitur iustificatio fidei, non abijciuntur bona opera ne fiant: obedientia enim legis necessario exigitur, sed falsa opinio scilicet illa, quòd putamus nos nostris operibus posse & velle mereri gratiam, iustificationem & salutem, hic hoc modo, alius alio, hic ædificio, stipendio largo, alter peregrinatione, hic suffragijs sanctorum vult saluari, alter sacrificio Missæ vult liberari animas &c. hic per obseruantiam præceptorum Dei. Nemo enim ponderat & attendit promissionem illam Dei, quòd solum propter Christum

Christum vult misereri & exhibere gratiam credenti & pœnitenti, Act. 10. Ioan. 3. quod illū constituit propitiatorium nostrum, Ro. 3. Sed si quisquam vult hoc trahere ad opus suum operatum, putans, quòd Deus propter illud velit misereri, quando hoc nō promisit &c. ideò hæc falsa opinio reiicienda est, non studiū bonorum operum. Alius ergo finis tribuendus est operibus nostris, quàm iustificatio & salus, scilicet retentionis beneficiorum Dei per Christum, & gratiarum actionis. Et quia sunt nostra sacrificia & obedientia erga Deum, & etiã quòd habeant sua præmia hîc & in futura vita. 1. Cor. 3. Vnusquisq; mercedem accipiet secundum suum laborem. Hoc iam certam Ecclesia habet: Nam sinceriores docent, quòd promissioni diuinæ sit credendum & assentiendum. Et hanc fidem Deus acceptat, & ex sua misericordia nos iustos pronunciat: at sunt qui hoc operibus tribuunt, scilicet quòd propter illa, & non propter fidem promissionis diuinæ, iusti pronunciantur. Ergo audienda est sententia Pauli, qui arbitratur fide & assensione promissionis diuinæ iustificari, & nullis operibus nec antè aut post fidem. Credere ergò verbo Dei, ac promissioni diuinæ, facit quòd iusti pronunciamur, non opus operatum nostrum. Nota, Fides vera iustificat, id est, principiò apprehendit, cupit promissam misericordiam in Christo, sed sola non manet: nã statim post apprehensam Dei misericordiam per fidem in Christum datur Spiritus Sanctus, quo incipit per charitatē operari fides, Gal. 5. Dei præcepta seruare in gratiarū actionem, castigare corpus, &c. quibus non meretur iustificationē iam gratuitè acceptā, sed alia præmia. Si enim hæc opera non sequerentur iustificationem fide acceptam, non retineretur iustificatio: attamen hoc signanter oportet notare, quòd remissio peccatorum primò fit antè donationem Spiritus Sancti, & omne opus bonum apprehensa iustificatione per

ne
ritu
fru

1.

2.

3.

nob
misi
cept
tuit
mni
ater
Deu
& C
fides
gna
tribu
In
mus
stum
ater
pter
filio

ne per fidem, eodem momento eadē fides accipit Spiritum Sanctum, qui statim accendit & operatur suos fructus.

CAPVT VIII.

ARGVMENTA.

1. *Quomodo fides vera solum attendit & ponderat promissiones, & illis assentit in re iustificationis:*
2. *Quomodo leges, opera, caremonia ac ritus extra estimationem iustificationis seruati, non nocent, nec derogant fidei.*
3. *Quid sit excidere à Christo & fide.*

Fides est aliud nihil, nisi assentiri promissionibus Dei, & contentari illis, non aliud medium querens iustitiæ & salutis quam quod Deus proposuit & obtulit, id est, Christum, propter quem vult nobis misereri gratis, Roman. 3. Hoc sic statuit & promisit quare per nullam aliam rem aut medium acceptari potest iustitia & salus, nisi illo quod Deus statuit & proposuit. Sic dedit vnigenitum suum, vt omnis qui in illum credit, non pereat, sed habeat vitam æternam. Nostra ergo opera non sunt media, per quæ Deus promiserit se nobis misereri: sed bonitas illius & Christus, propter quem promissa est gratia. Hoc fides certò tenet & credit, attendit & ponderat. Magna ergo res est, credere diuinę promissioni, ac illi tribuere vim effectiuam iustificationis.

Insuper Christianum facit hæc Fides, quòd credimus diuinę promissioni, scilicet quòd propter Christum acquirimus per fidem iustificationem & vitam æternam. Hoc etiam vbique docet scriptura nos propter Christum exaudiri, esse gratos Deo Patri, esse filios Dei, & hæredes regni Dei, Ioann. 16. & Ioann. 1. Rom. 8.

Rom. 8.

Rom. 8. Non ergo facit Christianum traditio, leges, ceremoniæ, neq; cibus vel potus aut vestitus, neque masculus, neq; fœmina, Galat. 3. Sed fides illa in Christum, credere diuinæ promissioni & verbo Dei, facit Christianum: opera pia & obedientia præceptorum, declarant & testantur bene Christianum: sed illa fides in promissionem Dei, facit Christianos.

2. Quia fides nos facit filios Dei, & quatenus placeamus Deo, eaq; in Christo viuimus, & in spiritu ambulamus coram Deo, credentes quoniam propter Christum ex misericordia & gratia saluamur, in illum solum totum negotium salutis nostræ transferentes: hoc dum spiritu & corde agimus in fide, nihil nocent leges, ceremoniæ, varij ritus, fidei in Christum, quia illis non tribuimus salutem. Ideò Euangelium dum hic in corpore viuimus, sinit nos vti moribus & legibus ac ceremonijs omnium Gentium, sicut Cibus, Potu, Aëre, Sale, Pluuia, & cæteris vitæ necessarijs ad vitam corporalem. Sic Abraham, Dauid, Iob & similes placebant Deo fide in futurum Messiam: etiam erant Deo grati, & fide coram eo ambulabant, habebant & Spiritum sanctum. Sic Loth habitabat cum Sodomitis, Genes 19. Cum illis utebatur cibo & potu ac ritibus & legibus terræ, attamen spiritu & fide vivebat Deo. Sic hodiè Christianus qui fide placeat Deo, & habet Spiritum sanctum, interim dum viuit in hoc corpore, moribus & legibus præsentibus, quibus cum viuit, vti potest sine periculo conscientiæ. Sic Paulus 1. Corint. 9. inquit: Omnibus omnia factus sum, omnium me seruum feci, vt lucrifacerem omnes: cum Iudæis utebar Iudaicis ritibus & legibus, cum gentibus ritibus eorum, cum infirmis erā infirmus. &c. hoc nihil nocuit fidei suæ qua Deo vivebat. Christianus enim duplicem vitam habet: primò spirituales, qua in fide Iesu Christi consistit, qua credimus nos saluari ex misericordia Dei propter Christum

Christum, Philipp. 3. Nostra conuersatio in cælis est. hæc vita cōsistit in fide, timore, dilectione Dei, in fructibus Spiritus sancti, ad Galat. 5. Rom. 14. Regnum Dei non est cibus & potus, sed est iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto tales nouit Deus, qui sic in Spiritu uiuunt, qui sunt eius. Est quoque alia vita Christiani, scilicet corporalis, qua uiuimus in corpore, & cum hominibus utimur legibus, ritibus, ac cæremonijs tanquam pædagogia, & disciplina qua coercentur carnales, 1. Timot. 1. Lex posita est iniustis & adulteris. Et hæc corporalis vita, siue leges & ritus, non impediunt alteram, id est, spiritualem vitam, qua soli Deo uiuimus. Nam Euangelium non est mundana politia, sed est vita spiritualis in fide, regnans coram Deo: attamē sinit hinc uti legibus omnium gentium, & iubet etiam obedire magistratui, Ro. 13. & illorum creaturis, id est, ordinationibus, ritibus, legibus & præceptis. Igitur Euangelium & fides benè secum patitur leges, ritus, & cæremonias, si in debitum finem ordinantur.

Apostolus increpat Galatas, quòd à Christo exciderint, inquiens Galat. 5. Si in lege iustificamini, id est, uultis iustificari, euacuati estis à Christo, à gratia excidistis, & 1. Timoth. 4. inquit futurum, ut quidam discessuri sint à fide, attendentes spiritibus erroris: sed excidere à Christo, à gratia & fide Christi, est iuxta mentem Apostoli, quandò hoc tribuitur cultibus, operibus, cæremonijs, traditionibus, legibus &c. quod Christo debetur: nempè dum illis tribuitur remissio peccatorum, & iustificatio coram Deo. Hoc enim soli Christo debetur, propter hunc Deus Pater promisit se nostrì misereri uelle, & non propter opera, leges, ac traditiones nostras. Ideò perniciosus error est, tribuere his legibus & cæremonijs iustificationem, quamuis semper error iste hæsit in mundo, nec Prophetæ, neque Christus aut Apostoli poterant

C

poterant

poterant in toto eradicare illum errorem.

Sic Iudæi doctrina iustificationis plurimum offerebantur, quando correcti à Prophetis & Doctorebus, quòd legi tribuebant iustificationem, & quòd per opera legis consequerentur remissionem peccatorum, & quòd hac fiducia suæ iustitiæ, cultum cumulabant & sacrificia. Ideò occidebant Prophetas, Christum & Apostolos, obstinati in hoc errore. Tales igitur euacuantur à Christo, à fide discedunt: volentes suam iustitiam statuere ideò Dei non erant capaces, Rom. 10.

CAPVT IX.

ARGVMENTA.

1. *Quid significet hoc verbum Gratia, & quid sit.*
2. *Quibus detur.*
3. *Quomodo sit causa, quòd omnia opera nostra Deo placeant, & sint meritoria.*

Hoc verbum, gratia, largè significat auxilium Spiritus sancti, seu actionem diuinam in nobis: & sic accipimus gratiã, in nobis: & sic accipimus Gratia, quando dicimus, nihil possumus sine gratia Dei, id est, auxilio Dei. Sic orare, benefacere, esse constantem in fide, vincere pericula & tentationes &c. facimus adiutorio gratiæ Dei. Sic inquit Apostolus Phil. 4. Omnia possum in eo qui me confortat. & 1. Corint. 15. Gratia Dei sum id quod sum. Rom. 8. Ipse spiritus iuuat infirmitatem nostram. Aliquando etiam, gratia, significat largè relaxationem pœnarum debitarum pro peccatis. Et sic capimus cum dicimus: Hodie est patrocinium in hac Ecclesia, vadam vt promerear gratiam & indulgentiam, id est, remissionem

tionem pœnarum, secundum taxationem Canonũ, ut erat in primitiua Ecclesia in vſu: nec hodiè in totum est abijciendum: vtinam hodiè Ecclesia ſeruaret hunc rigorem & disciplinam. Sed gratia, propriè est immerita Miſericordia, Dilectio & Fauor Dei, quam nobis gratis Deus exhibet propter Chriſtum, vt quando Deus iure nos poſſet damnare, tùm propter peccatum originale, tùm actuale, attamen gratis noſtrũ miſeretur propter Chriſtum: Et qui ſumus natura peccatores, iniuſti propter annexum vitium, attamè reputamur iuſti in Chriſto, & remittitur nobis peccatum: hoc iam est opus in Deo, quod mihi exhibetur, ſcilicet miſericordia propter fidè in Chriſtum. Preſupponit hoc verbum, Gratia, peccatum, miſericordia miſeriam. Ideò cupio Gratiam, quia peccator ſum: miſericordiam, quia malefeci: Qui ſe non putant peccatores, illi non cupiunt gratiam Dei, ſicut de Iudæis iuſtitiarijs loquitur Paulus, Galat. 2. Non abijcio gratiam Chriſti. Et Luca 15. Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Ideò qui ſe intelligunt damnatos, & cupiunt miſericordiam propter Chriſtũ, illis exhibetur gratis Gratia, id eſt, non propter benefactum noſtrum. Non enim habet cauſam & originem meriti in nobis, ſed oritur & cauſam habet in Chriſto, propter quem hæc Gratia nobis diſtribuitur, & non propter noſtrum opus operatum. Et ſic arguit Paulus, Rom. 11. Si gratia ex operibus, iam gratia non eſt gratia. Et Rom. quarto: Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Eſt igitur Gratia, gratuita remiſſio peccatorum, & acceptatio propter Chriſtum, cum qua eſt coniuncta donatio Spirituſſancti.

Hæc Gratia exhibetur his, qui ſe agnoſcunt peccatores, vt dictum eſt: retinetur quoque apud timentes Deum. Luc. 1. Et miſericordia eius à progenie in progeniem timentibus eum. Roman. 8. Si ſecundum

carnem vixeritis, moriemini. Et ideo qui Deum non timent, & secundum carnem ambulant, non retinent Dei fauorem & gratiam, donec resipiscant & poenitentiam egerint veram, id est, cessationem à peccatis: & tunc Deus iterum gratis exhibet hanc gratiam & remissionem, vt licet Deus exigat contritionem, confessionem & fructus poenitentiae non propter illa opera, tamen confert gratiam, scilicet propter Christum: Nam semper hoc reseruatur Gratiae, quia gratis donatur.

Augmentatio quidem Gratiae fieri potest, prout gratia pro auxilio Dei accipitur, sicut in Sanctis patet, qui secundum diuersos gradus vsi sunt gratia Dei. Sic dicit Apostolus primae Corinth. 15. Plus omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum. Ibi Deus suum auxilium non aequo gradu dispensat, sed diuerso. Sed Gratia proprie hoc sibi retinet semper, quia gratis exhibetur, id est, ex misericordia, etiam si Deus iuuat Sanctos, vt multiplices fructus ferant, atque illa gratia abundet: & hoc est gratia, id est, gratis donatur, licet proprie meritum potius operum gratiae augmentetur, quam ipsa gratia. Exhibetur ergo gratia timentibus Deum, vt dictum est.

Et quamuis nemo mereri potest Gratiam, disponi tamen ad illam nos iubet Scriptura. Sic clamat Ioannes Matthaei 3. Parate viam Domini, &c. Et Esaiæ. 55. Derelinquat impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius. Et Zachar. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et quatenus homo hoc possit, Deus exhibet generale auxilium, quo excitat hominem, & ostium pulsat: Vbi homo si audierit, & poenitentiam egerit, vel faciens quantum in illo fuerit, tunc Deus gratis, non propter nostram dispositionem, etsi illa exigatur, necessario exhibet gratiam. Sunt enim praedicationes, flagella, infirmitates, &c. quibus vocantur.

Gratia

Gratia est causa remissionis siue iustificationis, 3.
 est causa præmij operum iustificationum, & causa salutis æternæ. Causa iustificationis, ad Roman. 3. Iustificati gratis gratia ipsius, id est, propter Christum, vel ipso Deo miserante: & propriè gratia, id est, ipsa Dei misericordia, iustificat & reputat iustum. Fides dicitur iustificare, quia accipit (fasset) & sibi applicat Gratiam, non autem in quantum est virtus in se. Et sic omnes Theologi tribuunt Gratia iustificationem. Et tamen fides non est gratia, sicuti non est Deus fides, neque Dei misericordia, sed virtus qua accipitur Gratia, ideò dicitur iustificare, immò plures mali habent fidem informem, sed non habent gratiam: & Dæmones credunt, non tamen habent gratiam. Iacob. 2. Et Ioannes Baptista habuit gratiam in utero matris. Lucæ primo, non tamen fidem actualem. Deindè gratia causa est præmiorum pro nostris operibus, id est, quòd Deus remunerat opera nostra, sicut dicit Apostolus primæ Corinth. tertio. Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem. Et Matthæi 16. & 25. Hoc non oritur ab operibus nostris, sed à gratuita Dei voluntate, misericordia & gratia, à qua oritur promissio præmiorum. Ideò semper docuit Ecclesia, opera esse meritoria ex gratia & misericordia, id est, Deum nobis nihil debere, etiamsi omnia fecerimus, Lucæ XVII. attamen quòd promissit præmium operibus, ibi causa est sua misericordia & Christus, non in ipsa opera. Fide accipiat peccatorem, & personam iustificat: Deindè & opera eius sunt grata & meritoria, sed ex gratia, ut dictum est. Sic si quis calicem aquæ frigidæ dederit habebit mercedem suam, Matthæi decimo. Postremò, Gratia est causa vitæ æternæ & gloriæ, Roman. 6. Gratia vel donum vita æterna. Nisi hæc Gratia & misericordia à Christo esset impetrata, nemo vnquam saluaretur: solus Christus illam meruit, & nemo

nemo illam mereri potest. Quòd autem Deus compensat opera nostra vita æterna, & his præmijs quæ nec auris audiuit, &c. Esaia XLVI. gratuita est misericordia, non debitum, Et si ibi est aliquod debitum, hoc fundatur in promissione & verbo Dei, quoniam ipse promisit, & non in nostro opere operato. Ex gratia igitur sunt opera nostra meritoria gloriæ, non autem de condigno hoc merentur, sicuti mercenarius præmium suum.

S. Bernardus.

Sic inquit sanctus Bernardus sermone primo de annunciatione: Necessè est primò omnium credere, quòd remissionem peccatorum habere non poteris, nisi per indulgentiam Dei. Deindè, quòd nihil queas habere boni operis, nisi & hoc dederit ipse. Postremò, quòd vitam æternam nullis potes operibus promereri, nisi & gratis detur. Hoc docet Scriptura & Patres de Gratia.

Apertum igitur est mendacium, quo grauat Ecclèssa, quòd suis operibus operatis ex condigno velit mereri gloriam. Datur ergò Gratia gratis, non propter nostrum meritum, sed propter Christi meritum: & qui se agnoscunt peccatores, ac timent Dominum, illis exhibetur, ab ijsque tenetur, Postremò, causa est iustificationis, præmiationis bonorum operum, atque gloriæ æternæ. Hæc simplicissimè de Gratia notanda sunt.

CAPVT X.

ARGVMENTA.

1. *Quid faciat hominis opus bonum, eò quòd homo est peccator.*
2. *Ad quid Deus præcepit nobis facere opera bona.*
3. *Quod sit præmium operum bonorum.*

Christus

Christus inquit Matth. 7. Omnis arbor mala, fructus malos facit: Quia ergo nos in peccatis concipimur & nascimur, Psalmo 50. sequitur quod opus nostrum à nostra natura profectum, nō potest dici bonum: oportet igitur vt ab alio dicatur bonum, quàm à nobis. Fit autem homo arbor bona, primò fide in Christum Iesum, quæ Fides impetrat gratiam & fauorem Dei, & facit vt tunc opus placeat DEO Nam sine fide Christi impossibile est, aliquod opus Deo placere, Hebr. 11. Rectificatur igitur homo & mutatur fide Christi, quæ facit, vt opera illius, licet adhuc carne fragili fiant, attamen reputantur bona & iusta propter Christum: & sic ex gratia est, & ex Diuina imputatione, quod opus sit bonum & acceptum, non naturali sua dignitate & conditione. Et sic dicebat Propheta Iob 9. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Et Psalmo 142. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Imputatione ergo diuina, ex gratia opus nostrum dicitur bonum, Ephes. 2. Eramus natura filij ire, sed misericordia & gratia saluati estis per fidem, conditi ad bona opera, quæ ordinat Deus vt in illis ambulemus.

Deus exigit à nobis interiora & exteriora opera & virtutes. Interiora sunt, fides, dilectio, timor Dei: hæc sunt meliora & potissima opera, & notantur in prima tabula Moyfis. Primò fides, vt toto corde illi fidamus: nam verax & fidelis est, & seruat certò omnia quæ dixit & promisit: deindè, vt cum toto corde diligamus. Nam omne bonum venit ab ipso, & tamen nos non meruimus, sed ipse donat gratuitè ex misericordia & gratia. Postremò, vt illum timeamus, nam punit malos. Hæc omnia patent Exod. 20. Ego Deus zelotes, visitans, &c. Hæc sunt opera Spiritualia interiora & potissima, sine quibus

parùm profunt exteriora: & illa ubique exigit Scriptura. Matth. 6. Primum quærite regnum Dei. Roman. 14. Regnum Dei non est potus & cibus, sed iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto. Sic etiã sunt opera potiora motus cordis, patientia, misericordia, gratiarum actio, &c. Et illa omnia cum primis exigit à nobis Deus, quare arguuntur Pharisæi, Matthæi 23. qui mentham, anethum & cuminum decimant, & maiora legis relinquunt, iudicium erga seipfos, fidem erga Deum, misericordiam erga proximum. Alia sunt opera exteriora, quæ quoque Deus exigit, & sunt fructus interiorum virtutum, vt sunt præcepta secundæ Tabulæ. Et ad illa rediguntur orare, ieiunare, psallere, vigilare, prædicare, &c. Sicut dicit Apostolus 1. Corinth. 9. Castigabo corpus meum. Sic tres pueri abstinebant se à cibo Regio. Danielis primo. Et filij obedientes Rechab, Ieremiæ 35. Sed hæc exteriora sunt serui, interiora verò quasi Domini & præcipui: præferuntur præcepta Domini traditionibus humanis. Sed præcipit & exigit Deus hæc opera primò ad laudem & gratiarum actionem sibi pro acceptis beneficijs, sicuti ait Apostolus Philip. 1. Repleti fructu iustitiæ ad laudem Dei. Deindè in exemplum & vtilitatem proximi. Matthæi 5. Sic luceat lux vestra coràm hominibus. Et 1. Pet. 2. Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, & Matthæi. 25. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Postremò ad domandam carnem, vt superbia per humilitatem, gula per ieiunium, tentatio per orationem. Colofs. 4. Mortificate membra vestra. Et 1. Cor. 9. Castigo corpus meum. Sic per bona opera retinemus acceptam iustitiam. Rom. 8. Si secundùm carnem vixeritis, &c. Sine igitur bonis operibus non retinetur gratia accepta. Idè inquit Christus Ioã. 5. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Hoc

Hoc sciendum, quòd opera nostra ex se vel sua naturali bonitate, dignitate, conditione nihil merentur. Nam sic inquit Christus Lucae xvii. Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutilis sumus. Nam hoc quod debuimus facere, fecimus. Nùm habet gratiam Dominus seruo? non puto. Hisce verbis omne meritum CHRISTVS adimit operibus, prout à nobis, aut per se factis. Iam nemo gloriari debet de suis factis aut præsumere, sicuti fecit Phariseus, Lucae 18. nam DEVS nobis nihil debet. Sed quòd docemus & speramus præmium operum, causa & origo non sunt opera nostra facta, sed diuina bonitas & misericordia, quæ gratuitè promisit præmium tale, & nostra opera reputat digna præmio æterno propter Christum: hæc pia Dei voluntas & promissio, causa est præmiorum. Ideò nõ ab operibus operatis, vt à nobis speramus præmium, sed quatenùs ipse promisit propter verbum suum. Et ideò dicuntur opera meritoria ex gratia, id est, misericordia, non ex dignitate, auß Gottes zusa e/ non effectiua dignitate. Sic enim Petrus querit, Mat. 19. ac Lucae 18. inquit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergò erit nobis? id est, quid merentur opera nostra? Et Christus inquit & iurat Matth. 19. Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, fide scilicet & opere, & reliquistis domum, fratres, sorores, patrem & matrem, filios aut agros propter nomen meum, id est, factò vel voluntate, centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis. Et Lucas inquit: Multò plura accipiet in hoc tempore, & in seculo futuro vitã æternam. Ecce hìc stat Dei promissio, quæ est causa præmiorum atq; vitæ æternæ, non opera ipsa operata. Nunquàm talia opera illorum meruissent, nisi Christus sic promississet. Sic omnia opera nostra ex promissione & gratia sunt meritoria: quòd autem sic acceptentur, & tanta

gloria æterna compensentur, Christus in causa est, qui nobis sua morte hanc acquisiuit gratiam, & misericordiam, quòd sic placeant D E O opera nostra, atque recompensentur gloria æterna. Ita Apostolus 1. Tim. 4. inquit: Pietas (id est, fides in Deum, & dilectio in proximum) ad omnia utilis, habens promissionem vitæ quæ nunc est, & futuræ. Nam Deus opera nostra coronat corporalibus & spiritualibus præmijs, augmentat fidem, dilectionem, spem, timorẽ, misericordiam & cæteros fructus Spiritus sancti, Galat. quinto. Subindè & corporalia, id est, sanitatem, fortunam rerum, custoditionem à damnis, augmentum, obedientiam filiorum, vires, gloriam, honores, pacem, concordiam, pluuiam suis temporibus, vt Leuit. 16. & Deut. 28. Sed hæc sunt minima & inferiora: in futura autem dabit, quæ nec auris audiuit, nec oculus vidit, &c. Omnia ibi gloria æterna compensabit inenarrabiliter: maiora præmia reseruat D E V S pijs in futura gloria æternaliter.

Sic etiam mala opera pœnas præsentem habent & æternas, Diaboli tyrannidem, qui impios in potestate habet, & impellit in omnis generis errores ac flagitia, ac pœnas corporales, bella, incendia, & alias calamitates: Extinguunt mala opera fidem, charitatem, & merentur indurationem, & peccatum peccato punitur. Postremò damnatio æterna sequetur, iuxta illud Ioannis 5. Qui mala egerunt, procedent in resurrectionem iudicij, & ibunt in ignem aut supplicium æternum, Matthæi 25. Ex gratia igitur & promissione opera accipiunt gloriam æternam, & nõ ex dignitate. sic inquit Apostolus 1. Corinth. 3. Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.

Hoc tamen ex gratia propriè, nec iustificatio, nec regnum à nobis potest mereri, sed ex gratia distribuitur.

Caput

CAP. XI.
ARGUMENTA.

1. *Quomodo opera nos iustificant.*
2. *Quomodo placant Deum.*
3. *Quomodo satisfaciunt, & in quem finem hæc tria Ecclesia tribuit operibus.*

Criptura loquitur dupliciter de iustificatione: Primò, prout peccator accipitur pro iusto coram Deo, & peccata remittuntur: nam solus Deus est qui iustificat, & de immundo facit mundum: Iob.14.

ideo opus solius DEI est, iustificare peccatorem, non angeli, neque hominis. Facit autem Deus hoc gratis per medium fidei, ita quòd non respicit præcedentia merita vel demerita, sed gratis ex misericordia propter Christum. Sic Romanorum 3. & Galat. 3. inquit Apostolus: Arbitramur hominem iustificari fide absque operibus legis. Actor 15. Fide purificans corda. Sed illa fide iustificatur homo, qua dolet de peccatis & cessat, & petit veniam propter Christum: non autem illa fides, quæ est sine pœnitentia, neque cessat peccare: talis non consequitur misericordiam, neque iustificat: ideo illa particula, gratis, non excludit pœnitentiam, sacramenta, fidem, bona opera, sed totam causam iustificationis transfert in CHRISTVM, in misericordiam Dei, vt promissio sit certa, Romanorum quarto.

Est ergò iustificatio opus extra nos, vbi nos non operamur, sed tantùm patimur & accipimus. Sicut terra pluuiam non gignit, nec vlllo opere suo aut viribus acquirere potest, sed tantùm cœlesti dono de super recipit. Sic per gratuitam imputationem propter Christum, qui meruit nobis hæc imputationem nostrâ, gratis iustificamur: vt quanuis pœnitentia & fides

fides in nobis exigantur vt accipiant, nō tamen sunt causa iustificationis, sed gratuita DE I misericordia propter Christum: non igitur consistit in merito nostro. Altero modo loquitur Scriptura de iustificatione, prout à nobis fit virtute primæ iustificationis, quæ est fructus atque testis, quòd verè apprehendimus iustitiam. Et de illa loquitur Apostolus Iacobus 2. quòd fides Abraham operibus est consummata, & Abraham operibus iustificatus est, offerens filium suum Isaac, Gen. 22. Et sic ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Operibus enim sequentibus fidem, ostenditur, quòd vera & perfecta sit iustitia accepta, quæ opera si non sequuntur, signum est quòd hæc fides vel iustificatio non sit consummata & completa. Sic Raab meretrix ex operibus est iustificata, Iosue 2. Vt ergò corpus sinè spiritu mortuū est, sic Fides sine operibus. Et quoniam maior pars iactat fidē, non tamen habet opera: ideò quoties docetur, quoniam opera iustificāt, de illis operibus intelligendum est, quæ sequi debent iustificationem & fidem, quæ ostendunt integram & viuam esse iustificationem, non vt iustificent, sicut nos DEVS gratis, imputatiuè, ex misericordia propter fidē in Christum, primò & initialiter iustificat. Terra, accepto imbri desupèr, fructificat: sin autem, signum est malitiæ & sterilitatis: restantur autem opera iustificationem, & augmentant in nobis, sicut docet Apostolus Philip. 2. vt charitas abundet magis, id est, accepta à Deo charitas, per nostrū vsum & exercitium debet abundare. Sic primæ Thessal quarto: Sic ambuletis, vt abundetis magis. 2. Corinth. 9. Vt abundetis in omne opus bonum. Et iterum: Potens est DEVS omnem gratiam abundare facere in vobis. Et secunde Petri tertio: Crescite in gratia & cognitione saluatoris nostri Iesu Christi. Sic enim docent Patres, quod sola illa sterilis fides non sufficiat ad
iustifi-

iustificationem, sed opera quoque exiguntur, ut plena sit & consummata fides. Et hanc iustitiam ubique docet Scriptura, quæ sequi debet primam. 2. Petri 2. Cuius liuore sanati sumus, ut nunc iustitiæ viuamus &c. Seruus gratis acceptatur à Domino, & operibus præcedentibus non meruit: sed tamen nunc debet operari susceptus.

Quòd opera placant iram Dei, cum distinctione docet Ecclesia. Est enim ira DEI, qua punit æternaliter scilicet incredulos, Ioannis vii. Si non creditis quia ego sum, in peccatis vestris moriemini. A tali igitur ira Deus non placatur, nisi per fidem in Iesum Christum: nam dedit Filium, ut omnis qui credit in illum, non pereat: qui ergò non credit, iam iudicatus est, Ioannis tertio. Nullum ergò opus hominis placat Deum ab æterna illa ira, nisi fides in Christum.

Est quoquè alia ira Dei, qua in presenti punit peccatores credulos, quorum pœnitentiæ opera placant & mitigant iram Dei à pœna, quam statuit infligere Deus. Sic enim Niniuitarum opera placabant Deum Ionæ tertio. Sic humiliatio Dauid & oratio placauit Deum, ut cessaret pestilentia, 2. Reg. 24. Sic eleëmofyna Nabuchodonosor Regis placauit Deum, ut mitigaret illius pœnam, Daniel. 4. A temporaria igitur pœna, belli, pestilentie, famis ac aliarum infirmitatum, quibus Deus nos aliquandò visitat, & peccata nostra punit, hæc ira potest placari operibus pœnitentiæ, id est, temporaria pœna. Sed quoad iram & punitionem æternam, nullum opus Deum placare potest præter vnicum Domini nostri Iesu Christi, placatur DEVS à pœna æterna: sed opera fidelium placant Deum, quoad pœnam temporariã, pro peccatis promeritã ex misericordia & gratia, non dignitate.

De satisfatione, quatenus opera bona pro peccatis satisfaciant, sic cù distinctione docetur: habentur in peccato duo, offensio Dei, deindè iusta correctio, quam

quam

quam meruit peccatum. Offensionem Dei nemo placare potest, aut illi satisfacere, præter solum Christum: nullum opus hominis nec angeli hoc potuit. Ideò Christus mortuus est pro peccatis nostris pro tali reconciliatione, Rom. 4. Et quoniam nullus potuit hominum, posuit Deus pater super illum iniquitatem omnium nostrum, Esaia 53. Igitur offensæ Diuinæ & pœnæ æternæ nullus hominum potest satisfacere. Hoc enim reseruat Christus: hæc remittuntur gratis ex misericordia propter Christum credenti & pœnitenti.

Est quoque alia satisfactio, quam exigit Deus, sine qua suam satisfactionem Christus non vult distribuere, vt est recõciliatio fratris, Matt. 5. restitutio ablati, Exod. 20. Non furtum facies: restitutio famæ, Non falsum testimonium dices: & sicut exhibuistis membra vestra in seruire iniustitiæ & iniquitati, ita nunc exhibete seruire iustitiæ & sanctitati, Rom. 6. & Ioan. Mat. 3. dignos exigit fructus pœnitentiæ contra crapulam ieiuniū, cõtra auaritiã Eleemosynã, cõtra superbiam & luxuriam orationẽ vult Deus, ne amplius peccemus, Ioan. 8. Et huiusmodi satisfactiones docet Ecclesia ad liberationẽ à temporarijs pœnis sed p peccatis corã Deo est vnica satisfactio, id est, mors Christi sed illa nulli distribuitur, nisi obediat & satisfaciatur quoque, sicut dictũ est. Satisfactio igitur de pœnis peccatorũ, intelligenda est, & de ciuili satisfactione erga proximum, nõ de culpa peccati corã Deo. Et quanuis omnes Doctores Ecclesiæ doceant, non solum mentis, sed & operis pœnalem satisfactionem, & quatenus illa sit necessaria, & placeat, hoc tamen non intelligunt de dignitate operum, sed quatenus ita acceptentur ex misericordia propter Christum, qui talem imputationem meruit, ita quòd hoc relinquatur saluum, quia Christi mors satisfecit pro peccatis totius mundi, Ioan. 2.

Duplex

Duplex est opus bonum : propitiatorium, id est, quod meretur remissionem & salutem omnibus: hoc unicum in mundo, id est mors Christi. Aliud opus dicitur Eucharisticum, id est, laus, quo Deum honoramus, confitemur, inuocamus, gratias agimus, quo seruiamus proximo, & carnem nostram castigamus: Hæc omnia sunt opera Christiani iustificati, sed non illa opera propitiatoria, sed laudis, &c. & non merentur iustificationem, sed retinent.

CAP. XII.

ARGUMENTA.

1. *Quid sit condignum præmium & æquale bonorum operum.*
2. *Quid sit præmium gratiæ, & quantum se extendat.*
3. *Quare Deus adeò largus est in distribuendis præmijs.*

AEquum & condignum præmium est & dicitur, quod respondet secundum rigorem iustitiæ labori, sicut mercenarius pro labore suo accipit condignum meritum & præmium, de quo dicit scriptura Deutero. 24. Non negabis mercedem indigentis & pauperis. Tobie 4. Quicumq; tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te non retineatur & moretur. Et sic Luc. 10. & 1. Timoth. 5. Dignus est operarius mercede sua, & Ro. 4. merces donatur secundum meritum, & non ex gratia : respondet igitur hoc præmium secundum humanam & diuinam iustitiam labori. Et sic nullum est nobis præmium coram DEO. Nam cum omnia fecerimus, adhuc serui inutiles sumus, Luc. 17.

Præmium

2. Præmium gratiæ est, quod sic dicitur, quia non respicit opus factum, sed gratuitâ Dei promissionem: quoniam ex gratia & misericordia est promissa remuneratio à Deo, qui verax est: Ideò est præmium operi, alioqui nullum esset. Est autem gratiæ præmiũ duplex, essenziale, id est, *Heupt gut vnd lohn* / Et accidentale, *der zugegeben lohn oder zugabe*. Essentiale præmium (*heupt gut*) dicitur, quia solus Christus hoc meruit sua passione, nempè remissionẽ peccatorum & vitam æternam. Hoc autem distribuitur ex misericordia gratis propter Christum credenti sine proprio merito in iustificatione Rom. 3. *Gratis iustificati estis per sanguinem ipsius. Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, & non ex vobis. De hoc merito Christi dicit Apostolus Roma. 8. Qui dedit filium, omnia cum filio donauit. Hoc meritum Christi omnibus æqualiter qui credunt, dispensatur. Matthæi 20. Singuli acceperunt denarios suos. Siue igitur sint pauperes vel diuites, serui aut domini, vir aut mulier omnes ex æquo accipiunt, qui credunt in nomine eius. Hoc igitur essenziale meritum nemo potest suis viribus mereri, nempè remissionem & vitam æternam: Sed gratis donatur credenti. Nam caput nostrũ Christus hoc meruit, & donat ex misericordia gratis membris. Distribuit benè ex misericordia & promissionẽ credentibus & pœnitentibus, sed propriè solus Christus meruit hoc, non opera nostra. In hoc Christi merito gaudet & quieta est conscientia, sicut dicit Bernardus: Christus regnum duplici iure possidet: semel, quod passus & meruit: deindè, quia filius Dei. Sed quoniam ius alterius non indiget, ideo totũ mihi gratis donat: Et in eum finem dicitur, quod cœlum mereri non possumus & remissionem. Nam hæc sunt præmia pro labore alterius, id est, Christi, à quo oportet distribuatur, quicumque illorum sit particeps:*

Bernardus

Bernardus

ceps: distribuit ergo CHRISTVS gratis hæc.

Deinde est accidentale præmium, quòd distribuitur etiam ex gratia Christi, propter opera nostra ex fide sequentia, vt sunt labores, martyria, persecutiones, castigationes corporis, orationes, ieiunium, vigilia, elemosyna, quæ omnia propter DEVM, & Fidem fiunt, sicuti etiam ordines, religiones, Cere- moniæ. Sunt quoque nostræ virtutes, paupertas Spi- ritus, misericordia, mundities cordis, Esuries Iusti- tiæ, Matthæi quinto. Est obseruantia præceptorum DE I. Matth. 19. Omnia illa ex sua dignitate non me- rentur cælum, sed multa alia accidentalialia præmia in hac, & post hanc vitam spiritualiter & corporali- ter & 1. Corinthiorum 3. Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem. Vt ergò sunt gra- dus operum, ita præmiorum. Sicut differt stella à stella in claritate & magnitudine, 1. Corinthiorum 15. Sic erit resurrectio mortuorum, vbi alter altero clarior & opulentior erit in gloria. Dona igitur va- ria, id est, **gaben** distribuuntur fidelibus secundum gradus laborum, sed meritum salutis in Christum transfertur.

In hoc ergò Accidentali præmio non erimus o- mnes pares, sicut in Essentiali: sed reddet hic DEVS 2. Cor. 9. vnicuique iuxta opera sua, Matthæi 16. vt qui pluri- mum seminauerint, plurimum & metant. Sic plus fulgebunt S. Apostoli, Martyres, Confessores, qui sunt stellæ maiores & clariores, quàm simplices Con- fessores & fideles. Et sic nullum opus manebit irre- muneratum, nec etiam impunitum: Et sic sunt mul- tæ mansiones in domo Patris, Ioannis 14. De hoc præmio etiam gloriabatur Apostolus 2. Timoth. 4. inquit: Bonum certamen certavi; cursum consum- maui, Fidem seruaui: ideò reposita est mihi corona iustitiæ. Nullus igitur Apostolorum siue Martyrum suo opere meruit sibi remissionem peccatorum, & vitam

D

vitam

vitam æternam. Hoc omnes de plenitudine Christi accipimus. Hoc est illud capitale bonum & præmium nostrum pro salute consequenda: attamen accidentalialia præmia quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, vt Esaiæ 48. ex gratia meruerunt, iuxta gradus laborum & passionum. Diligenter ergò hæc præmia & merita distinguenda sunt, vt cuilibet quod suum est, applicetur. Nam inquit Christus: Merces vestra copiosa est in cælo, Matth. 5. Et Hierem. 31. Quiescat vox tua, quia est merces operi tuo. Et Sapient. 10. Reddet Deus mercedem laborum tuorum &c. Igitur non sunt audiendi, qui omne præmium & meritum abijciunt: Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, Hebr. sexto. At inquit carnales: Sufficit mihi Essentiale præmium, quod gratis recipio propter Christum, id est, remissionem & vitam, non curo accidentale. Et si satis habeo in Essentiale, ad quid opus erit accidentalis? Respondeo: Essentiale præmium donatur gratis, vt dictum est, sed non retinetur absque bonis operibus & obseruantia præceptorum. Si secundum carnem vixeritis, inquit Apostolus Romanorum 8. moriemini: Quoties igitur quis agit malè & peccat, signum profert, quia iustitiam & essentiale præmium vel perdidit, vel non habet. Deindè cui offertur præmium essentiale Christi, ilicò ei præcipitur, vt fructibus iustitiæ laudet Deum, Philip. 1. Postremò, qui non agit gratias Deo pro accepto beneficio, is meritò priuatur omni præmio tam essentiale quàm accidentali.

3. Quòd Deus propter Christum sua misericordia distribuit tum essentiale tum accidentale præmium, nulla est causa in nobis, sed totalis in eo, vt laudetur gloria gratiæ suæ, Ephes. 1. Igitur quicquid accipimus vel habemus, hoc totum est donum gratiæ illius, quia ultra hoc quod ipse donat, bona etiã opera
per

per nos facit. Esa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine, etiam coronat dona sua ad laudem & gloriam suam.

CAPVT XIII.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit peccatum in homine.*
2. *Quæ sit causa peccati.*
3. *De discrimine peccatorum.*

HOC verbum peccatum, dupliciter capitur in Scriptura: Vno modo, pro peccato originis, quod est aliud nihil, quæ carentia originalis iustitiæ, quæ in homine & natura nostra inesse deberet. Nam in tali iustitia originali creatus est primus homo Adam & Eua. At postquàm peccârunt Genes. 3. perdiderunt illam, & natura sic in eis corrupta est: Et hæc corruptio nunc est perpetuus morbus nature, sic vt humana voluntas non potest per sese ex natura sua illum morbum tollere, sicut nec mortem, quæ est actus proprijsimus istius corruptionis: Nec natura est morbus ille, Deus enim creauit naturam bonam: sed ille morbus cõnascitur homini ex peccato & inobedientia primorum parentum, in quibus natura, vt in radice, est infecta morbo illo: & sic peccatũ per vniuersam massam currit, teste Augustino. Insuper illius morbi fructus sunt peccata actualia, superbia, auaritia, luxuria, &c. cogitata, dicta, facta contra legem Dei: Sunt quoq; ignorantia Dei, carere fide, dilectione, timore, humilitate, paciẽtia, misericordia, &c. quæ nunc natura, tali morbo corrupta, ex se efficere nõ potest: exindẽ est, qd interior ille nature morbus polluit externas actiones, vt Deo non placeant. Etsi nondũ sanctificati habeãt quẽdã honesta opera, sicut

habuit Cicero, Aristoteles, & cæteri gentium philosophi, non tamen placent DEO, cò quòd nondum persona est sanctificata. Persona enim & opus distat, vt si persona primùm non fuerit sanctificata, opus eius, etsi honestum sit, attamen propter illum morbum naturæ, Deo non placet: si autem fides in Christum, accesserit honesto operi, hæc fides sanctificat personam, & facit quòd DEO placet opus, cò quòd persona iam placet, primùm per fidem sanctificata: Et sic opus iustificati, sua habebit præmia in hac vita, & post hanc vitam. Non iustificatorum autem opera etsi temporale habent præmium, non tamen æternum. Exigit tamen Deus etiam in impijs externa illa honesta opera, propter trāquillitatem hominum, & quatenus institui & doceri possunt de Euangelio, & Deus quoquè egregijs præmijs corporalibus, etiam in infidelibus, adornat hanc iustitiam carnis, vti de obstetricibus Exo. 2. Econtrà violationem legis externæ, pædagogix & honestatis, punit grauibus pœnis corporalibus, sicuti patet in Pharaone, Domitiano, Diocleciano, & cæt. Sumitur ergò hoc nomen, peccatum, primò pro originis vitio, Deindè pro actu, cogitatione, locutione & operatione, contra legem Dei, hoc enim quod DEVS exhibuit, est peccatum: & quod præcepit, bonũ opus. ad sua enim præcepta rediguntur omnia opera huiusmodi.

Exo. 14.

2. Causa peccati non est Deus: non enim Deus vult peccatum, vt Psalm. quinto. Non enim volēs iniquitatem Deus tu es. Sunt autem causæ peccati, voluntas Diaboli & voluntas hominis, & primò voluntas Diaboli: nam ideò Diabolus dicitur pater mendacij, Ioan 8. & loqui ex proprijs. Si pater mendacij, ergò & causa: quòd ex proprijs loquitur, fit, quatenus natura à vitio verè discernitur. Naturam condidit bonam & conseruat DEVS, ipse autem Diabolus ex proprio vitio loquitur, & non à natura, in qua conditus

ditus est. Diabolus etiam corrumpit voluntatem hominis, quæ voluntas nostra, dum illi consentit, fit vnà cum voluntate Diaboli causa peccati, & nō ipse Deus, qui vtriusque naturam condidit bonam. Naturam à Deo esse ortam, & conseruari ab illo vt bonam, & tamen voluntatem Diaboli & hominis esse causam peccati, non pugnant: Quia voluntas conata vti sua libertate, potuit abuti sese, quæ à D E O auerteretur. Sic inquit Apostolus Romanorum 5. Per hominem intrauit peccatum in mundum, non dicit, per D E V M. Voluntas enim hominis, etiam nunc pōst peccatum, habet libertatem deligendi ea, quæ sunt subiecta rationi ad ciuilem iustitiam consequendam. hæc enim libertas connascitur naturæ, quam peccatum non tollit. Sic inquit Apostolus Romanorum 2. Cū gentes legem non haberent &cæt. Et si scriptura dicit Exodi 7. Ego indurabo cor Pharaonis. & per prophetam Esaiam, Ego creans mala, ergo est causa peccati Deus: hoc solum intelligendum est de permissione, & non voluntate efficaci: nam Deus non priuat voluntatem sua naturali cognata libertate: Ideò Deus permittit & non cogit. Et sic dum dicitur, omnia necessariò fieri, non ad hæc refertur, vt illa quæ sunt subiecta humanæ rationi & naturaliter cognata, vt necessariò fieri cogentur: manet semper voluntati sua naturalis libertas, quæ potest ire, stare, sedere, quiescere, &c. Summa, omnia opera facere, quæ cognata sunt naturæ: sed intelligitur de illis rebus ac gubernationibus diuinis. Illa enim fiunt, sicuti à Deo ordinantur, mouentur & disponuntur, Actor. 17. In D E O viuimus, & mouemur, & sumus: non enim Deus cogit peccare. Sed voluntas, si naturali libertate abutitur, & conuertit se ad peccatum, hoc non dicitur necessariò peccare. Sic potest etiam voluntas ad bonum se con-

D ; uertere

uertere, adiutorio tamen diuino. iuuat enim DEVS naturalem libertatem, vt ad bonum se possit conu-
tere: non est ergò Deus causa peccati, sed Diabolus
& hominis voluntas.

3. Discrimen est inter peccatum mortale & venia-
le. Mortale sic dicitur, quòd dignum sit morte æter-
na, quod protinùs dum fit, fugat gratiam Dei, id est,
fauorem ab homine. Et est voluntaria transgressio
legis diuinæ ac præceptorum Dei, dum assentimus
concupiscentiæ carnis, & perpetramus actû, id quod
prohibet Apostolus Romanorum 6. nè regnet con-
cupiscentia carnis, Galat. 5. Manifesta sunt opera
carnis, &c. Et 1. Corinth. 6. Neque molles neque adul-
teri, &c. Ephe. 5. Hoc scitote, quòd nullus fornicator,
auarus, &cæt. hæc ergò peccata sunt quæ priuant re-
gno Dei: ideò dicuntur mortalia. Veniale peccatum,
quod per negligentiam ex humana fragilitate fit, vt
est incauta locutio, risus, &cæt. Matthæi 12. De omni
verbo ocioso &c. Attamen gradum exactissimè con-
stituere inter peccata mortalia & venialia, difficile
est, & cauendum, nè aut pauidi ad desperationem adi-
gamur, aut duriores reddantur securi. Est tamen ali-
quis gradus tenendus.

Fit quoquè omne peccatum mortale etiam venia-
dignum, si quis pœnituerit propter Christum ex mi-
sericordia, quanuis & hoc verum sit, quòd maior
conatus & contritio exigatur pro venia impetran-
da qui mortaliter peccarit, quàm qui venialiter, li-
cèt remissio non fiat propter nostrum conatû & con-
tritionem, sed ex misericordia gratis propter Chri-
stum. Etiam tunc dicitur homo esse in peccato
mortali, quandiù sine pœnitentia viuit in
peccato, vt sunt adulteri, vsurarij,
&c. qui non intendunt ces-

sare,

Caput

CAPVT XIII.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit homo vetus, & qui eius fructus.*
2. *Quid homo nouus, & qui eius fructus.*
3. *Quomodo quotidie debemus mori secundum veterem hominem, & nasci in nouum.*

Carnalis, vetus, naturalis, exterior homo, homo peccati, corpus peccati dicitur, qui non habet Spiritum sanctum, qui in illos suos fructus efficiat, Galat. 5. Fructus Spiritus sunt Fides, charitas, mansuetudo, &c. Sed prout est in vitiata sua natura conceptus & genitus in peccatis, vt Psal. 50. absq; omni Fide, Gratia, spe & timore Dei, solū filius Adæ existens, & hunc vocat Apostolus etiam animale[m] hominem 1. Corinth. 2. eò quòd non sapit, scilicet, naturaliter quæ Dei sunt. Ideò homo carnalis & vetus dicitur, Spiritus autem sanctus dat nouam mentem & aliam à naturali. Fructus igitur istius hominis, nihil sunt nisi peccata interna & externa. Interna, vt concupiscentia praua, superbia, inuidia, mala voluntas &c. Externa sunt flagitia, contumeliæ, cædes, furtum, adulterium, periurium, sicut Apostolus opera carnis notat Gal. 5. Et de illis inquit Rom. 8. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt, quia nihil nisi carnalia sapiunt.

Homo nouus, noua creatura, homo spiritualis, homo internus, filius DEI dicitur, qui in baptismo perfusus est Spiritu sancto, atque ab illo sanctificatus, de quo Paulus 1. Corinth. 6. Eratis aliquandò fornicarij, molles, auari, &c nunc autem abluti estis, & sanctificati estis in nomine Domini nostri IESV Christi. Sic Apostolus vocat fideles, sanctificatos, & vocatos, sanctos, 1. Corinth. 1. Hæc autē sanctificatio

D 4 fit

fit per fidem in Christum, vbi persona primùm iustificatur, deindè actus & opera. Fructus ergò noui hominis dona Spiritus sancti Galat. 5. fructus spiritus, id est, interna Fides, Dilectio, Timor Dei, gaudium, Pax, & id genus virtutes: Etiam externa opera bona, oratio, ieiunium, elemosyna, & cæt. Ideò. 1. Ioan. 4. Qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est. Et 1. Ioan. 3. Qui natus est ex Deo, non peccat. Quoties igitur videmus flagitia & peccata huiusmodi, signum est quòd nondùm ille sit nouus homo, sed adhuc adhæret veteri Adamo. Talis igitur homo nouus & sanctificatus, potest Dei adiutorio seruare præcepta: & exigit etiam Deus illa à iustificatis, ac confert spiritum suum vt illa seruemus. Omnis igitur ex Deo natus, perfusus Spiritu sancto, vincit mundum, 1. Ioan. 3. Rogat prætereà Apostolus pro Ephesijs suis, vt Deus illis donet corroborari per spiritum eius, id est, gratiam & misericordiam in interiore homine. Sola enim Dei gratia & misericordia per fidem facit sanctum & iustum coram Deo hominem interiore, nullum corporale externum in toto mundo potest spiritum sanctificare & iustum facere præter fidem verbi Dei, per quam Deus iustificat, Roman. 3. Et sic dicitur, quòd nec locus, nec cibus aut potius attingit spiritum, eum sanctificando præter fidem & gratiam: quare anima solùm viuit verbo Dei, illo satiatur & tenetur. ideò clamat propheta Psal. 118. Viuifica me secundum verbum tuum. Sic spiritus liber est, vbi cùmque etiam sit corpus vel captiuum, aut in loco vel sancto aut prophano, comedat vel bibat: hæc ad externum pertinent hominem. At corde creditur ad iustitiam, Rom. 10. Et in hunc finem dicebat Apostolus 1. Corinth. 12. Ego liber sum in omnibus, quoad spiritum: attamen quia corpus quoque habet, & vt illud regat benè ad institutum Christi, quare oportet hinc conuersari cum hominibus, & corpus hoc domari operibus, ieiunio & vigilia, laboribus

ribus &c. Et ideò subiunxit Apostolus, seruum me omnibus feci. Corpus igitur indiget operibus, locis vestimentis, quæ etiam sic esse debent in Christiano homine exteriori, vt existant sinè peccato, Cor. 9. Castigo corpus meum &c.

Præcipitur nobis, vt mortificemus veterem hominem, & nouum induamus, Ephes. 4. Exuite veterem hominem, & nouum induite, qui secundum Deum creatus est, id est, ad similitudinem Dei in iustitia & sanctitate & veritate, vt sicut Deus iustus, sanctus & verax est, ita & sit nouus homo: hoc autem omne donet sanctificans Spiritus sanctus. Ad colloss. 3. Expoliantes veterem hominem cum suis actibus, id est, carnis operibus, Galat. 5. & induite nouum hominem, qui renouatur in agnitione Dei secundum imaginem Dei. nam illa agnitio speculū est in quo cernitur Deus. Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, id est, sapientem, iustum, veracem: talem & fecit Deus Adam, sed non retinuit Adam, sed perdidit per peccatum: At denuò est nobis reddita per Christum, qui vera & naturalis imago Dei fuit, Hebræor. 1. propter quem Deus alios homines vocat imaginem suam, & propter ipsum Christum nos consequimur iustitiam, sanctitatem, &cæt. id est, tales reputamur. Induere ergò nouum hominem, est pristinam cōuersationem deponere, & iam in nouitate spiritus ambulare. Ephes. 4. exemplificat, dicens: Qui fuerat, iam non furetur amplius: qui irascebatur, qui luxuriebatur, &c. & Roman. 6. Sicuti exhibuistis membra vestra &cæt. Quantò igitur vetus homo corrumpitur, tantò nouus generatur, 2. Cori. 4. Licet is qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is qui intus est, renouatur de die in diem: quantò decrescunt vitia, tantò accrescunt virtutes. Vult ergò Deus, vt facta carnis per Spiritum mortificemus. Romā. 8. Si secundum carnem vixeritis, &cæt.

1. Undè dicatur libertas Christiana.
2. In quo consistat libertas conscientiae, & in quo carnis.
3. Quòd hæc libertas nõ liberat à tributo dominorum, nec à Statutorum in Ecclesia obedientia ad Dei laudem ordinatorum.

Christianam libertatem idè sic dicitur, quia per Christi beneficium ad hanc vocati sumus: eius mors causa est huius libertatis. Undè Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Nam nullus imperator, Papa, rex, princeps, sacerdos, Episcopus, nullus Angelorum aut Prophetarum atq; hominum donare potuit hanc nobis libertatem, præter solū Christum nostrum redemptorem & liberatorem, idè inquit Apostolus Gal. 5. Iam non estis serui, sed liberi, ad quam libertatem vocauit nos Christus. Igitur à beneficio Christi vocatur libertas Christiana.

2. Scriptura commemorat duplicem libertatem, Conscientiæ scilicet & carnis, & conscientiæ inculcat, carnis autem prohibet.

Quatuor graduum primus.

Rom. 3.

Est autem libertas conscientiæ quadruplex, & quatuor gradibus compræhenditur. Primus est spiritualis: nam conscientiam liberat & pacificat in homine, quòd Deus non propter legem, sed gratis propter Christum, ex misericordia donat remissionem, & imputat gratiam. Hoc sic definitum est à patre, quoniam propter Christū vult iustificare. Iustificati gratis &c. Act. 10. Huic omnes prophetæ testimoniū &c. Et sic sumus à lege operū liberati, vt ibi non queramus iustificationem & salutē, sed à sanguine Christi, idq; gratis ex misericordia: non verò sic, vt opera non fiant, sed

ant, sed vt non ibi iustitia ligetur, id est in lege operum, à qua liberati sumus. Valet igitur hæc libertas in certamine conscientiae in iudicio, quæ maximè consolatur, sed carnales hanc non intelligunt. Est hæc libertas contrà maledictionem legis, vt Deut. 27 Maledictus homo &c.

Secundus gradus libertatis conscientiae est, quia in Baptismo donatur Spiritus sanctus, qui nos liberat ac defendit à sauitia diaboli, ne nos, quantum velit, impugnet. Sic liberi sumus à dæmone ope Spiritus sancti, & de hac libertate loquitur Apostolus 2. Cor. 3. Vbi Spiritus Domini, ibi libertas: scilicet à diaboli tyrannide. Et, Christus Ioan. 14. inquit, Non relinquam vos Orphanos. Isti duo gradus pertinent ad firmandam & consolandam conscientiam, & sunt potissimi in hoc mundo, nam liberant conscientiam ab angustijs: quando non propter legem iustificat, sed gratis: Et liberant à tyrannide Diaboli.

Tertius gradus dicitur plena & perfecta libertas, quæ non potest haberi in hac vita, quæ erit ab omni vitio & cupiditate & molestia carnis, qua beati in patria gaudebunt. Rom. 8. Liberabitur creatura à seruitute carnis, in libertatem gloriae filiorum Dei. Quartus gradus est liberatio à seruitute legalium, circuncisione, oblationibus, diebus festis, &c. de qua loquitur Apostolus Galat. 5. Si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit, id est, ea intentione, vt vos circuncisio iustificet. Nam hoc Deus propter Christum facit, & Col 2. Quando mortui estis ab elementis huius mundi, id est, legalibus, hostijs & cæremonijs, quid adhuc tanquam viuentes in mundo, illa obseruatis? dicentes: Ne tetigeritis, scilicet immunda iuxta legem, neque gustaueritis iuxta legem cibum prohibitum, carnes suillas. &c. Nemo vos iudicet in cibo & potu, aut per dies festos. Et dicitur hæc Evangelica libertas, quoniam ab his liberat Fides in Christum,

Gradus
I I.

I I I.

I I I I.

stum, quæ docet quòd propter Christum iustificamur, & non propter opera atque Cereemonias legis: ademit illis Deus iustificationē, & transtulit in Christum, & nos ab illis liberavit. Sed libertas carnis sic dicitur, quòd homo velamen suæ nequitix quærit, vt illud excuset, sicut carnales dicunt, Deus abrogauit legem, liber sum Christianus. Sed decalogus est scriptus in lege, ergo non teneor ad opus aliquod vel præceptum legis: sic furtum & adulterium non est peccatum &c. Sic de cibo & potu atq; traditionibus prælatorum Ecclesiæ loquuntur. Sed prohibet scriptura hanc libertatem, inquit, Vocati estis ad libertatem, Gal. 5. & 1. Pet. 2. tanquam liberi &c. Illam libertatem plerique iactant, quando sit minima inter omnes gradus.

3. Quòd libertas Christiana non sit, quæ libertatem quærit tributi, nemorum, aquarum, &c. aperte ex scriptura habetur, Rom. 13. Cui tributum, tributum. Et Christus soluit didrachma, Matt. 17. Sunt enim hæc stipendia regentium. Et Deus prohibet furtum, Exo. 20. Ideò libertas Christiana, huc se non extendit, sicut abusi sunt rustici nostro tempore. Deindè non liberat nos libertas Christiana à traditionibus Ecclesiæ, quæ in laudem Dei & bonum ordinem ordinatæ sunt, sicut iubet Apostolus omnia fieri secundum ordinem, 1. Cor. 14. non liberat, inquit, ne seruentur, sed quatenus hic iustificatio non requiratur: alioqui in alium finem sunt seruandæ, sicut Apostolus prædicator maximus libertatis Christi, iubet seruare traditiones, & in illis stare, 2. Thessal. 2. & Acto. 15. & 16. præcipit ciuitatibus seruare decreta patrum, quia nõ sunt præter necessitatem violandæ: Et Petrus iubet nos esse subiectos omni humanæ creaturæ propter Deum, 1. Pet. 2. Ergo non tollit libertas Euangelica tributum, neque statuta Ecclesiæ. Prædicatur libertas traditionum, ne beneficium Christi transferatur
in tra-

in traditiones, id est, ne homines putent se mereri remissionem, & iustos pronunciarī propter has traditiones: Aut ne sentiant fidem inutilem esse sine traditionibus ac talibus obseruationibus, ex qua persuasione ruent conscientia in desperationem, & amittent veram Fidem & Christi notitiam: Vel ne putent simplices aut ineruditi hanc obsequantiam traditionum esse perfectionem Euangelicam, nempe cibum piscium &c. quia verus cultus & Christiana perfectio, sunt Fides, Dilectio, timor, & opera uocationis, &c. Etiam ut consulatur conscientijs, quæ si putabunt hos ritus planè esse necessarios, nūquam acquiescent. Quis enim vnquam obseruauit omnes traditiones? Sed cum in vita humana opus sit certis ceremonijs, ritibus, locis ac operibus, hoc fine, ut omnia honestè & ordine fiant in Ecclesia: nequaquam abolet Cere monias Euangelium atq; præcepta humana. modò salutis & iustificationis ratio in illis non collocetur, sed in Christo: Nam sic essent impiæ & doctrinæ Dæmoniorum traditiones. Est igitur obseruantia illa aliud nihil, nisi externa disciplina & paedagogia, quæ in necessitatis casu, modò absit contemptus, potest ex Euangelica libertate prætermitti, aut relaxari.

CAPVT XVI.

ARGVMENTA.

1. Undè sacra scriptura dicitur *Litera & Spiritus.*
2. *Quòd Litera occidit, & spiritus uiuificat.*
3. *Quare Scriptura utitur figuratiuis sermonib.*

Litera dicitur lex diuina siue lex Mosai-
ca, quia literis fuit inscripta in tabulis
lapideis Exodi 20. digito Dei, & manet
litera, quia nihil ampliùs tribuit legen-
ti, nisi fides in Christum accesserit quæ
impetrat

impetrat gratiam, qua facit homo quæ lex exigit. Nā sine gratia, id est, Dei adiutorio homo legem facere non potest: Litera igitur significat & dicitur omnis cogitatio, locutio, obseruatio operis, vel conatus rationis sine Spiritu sancto. Spiritus dicitur lex Dei, id est, quod Spiritus sanctus excitat in cordibus motus spirituales novos, legi Dei consentientes, vt est Fides, dilectio, timor, charitas, benignitas, pax, &c. Galat. 3. fructus spiritus &c. Nam nisi Spiritus sanctus excitaret hos novos motus in cordibus nostris, vt liberè & voluntariè consentiamus legi Dei, nedū lex Mosaica, sed & Euangelium est litera.

2. Dicit Apostolus 2. Corinthior. 3. quod litera occidat, Spiritus autem viuificet. Lex Moysis sic occidit, quia exigit & iubet satisfactionem, & maledicit non obseruantem, Deuteronom. XXVII. Nec lex hoc donat quod exigit, nempe virtutem & adiutorium faciendi legem. Et caro nostra est inimica, & non subiecta legi Dei, Rom. 8. Non potest ex suis viribus legem Dei seruare, & sic relinquitur conscientia angustiata & propinqua desperationi, & illud dicitur occidere. Nam tamen si lex quandam efficit disciplinam externam, qua cohibentur peccatores & iniusti, non liberat tamen à morte, & semper accusat conscientias lex, quateus illi non satisfcit: ob id occidit conscientias. Spiritus autem viuificat sic, quando conscientia apprehendit Christum operatione Spiritus sancti, quæ fides docet gratuitam remissionem peccatorum propter Christum, id est, quod Deus vult reputare peccatorem gratis, propter fidem in Christum, iustum, ac tanquam legi satisfecisset, probum, tunc liberantur corda à terroribus, & conscientia fit læta ac consolata, & tanquam de profundo lacu exurgit, & lætatur in Christo. Et sic dicitur viuificare mortuam penè conscientiam, propter exactam obseruationem legis.

Et sic

Et sic discernit Apostolus 2. Corinth. 3. Vetus & nouum testamentum, vt vetus vocet literam & administrationem mortis, econtra nouum Testamentum seu Euangelium, administrationem Spiritus & vitæ. Nam Euangelium offert Spiritum sanctum credenti, qui dat adiutorium homini, vt possit satisfacere & implere legem. Litera quidem ostendit peccatum, Rom. 3. At Euangelium seu Spiritus sanctus ostendit, quomodo remittitur. Ideò rectè dixit Augustinus: Lex ideò data est, vt quærat: gratia verò ideò, vt lex adimpleatur. Et sic propriè dicitur, litera occidit, Spiritus autem viuificat.

Orthodoxi patres variū sensum (deutung) Scripturæ notarunt, tum propter ornatum sermonis, tum mysticum intellectum. Ornamus aliquem sermonem, sicut corpus annulo vel catenis & id genus clenodijs, sicut & Christus & sancti vsi sunt similibus. Sic Ioan. Baptista Lucæ 3. nominat Iudæos gemina viperarum, & Paulus Pseudopphetas canes, Coloss. tertio, & Christus discipulos sal terræ, Matthæi quinto, & Christus se vitem, Ioan. 15. Quæ omnia propter simplices notantur, qui mysteria non capiunt: quare corporalibus similitudinibus oportet illos manu duci. Sic & habent sensum quadruplicem scripturæ: literalem, allegoricum, anagogicum & tropologicum: Litera docet gesta, vt Genes. 1. fiat lux, scilicet illa corporalis in mudo: Allegoria, quid credas fiat lux, id est, Christus, qui est lux mundi, Io. 8. Tropologia, quid agas, fiat lux, id est, Christus quem imitemur. Anagogia, quid speres fiat lux, id est, Christus, qui illum sequitur, non confundetur in æternū, Rom. 10.

Dicitur quoque lex etiam spiritualis, sicut inquit Apostolus Roman. septimo, Lex spiritualis est, ego autem carnalis: quia requirit motus spirituales siue actus spiritus, vt veram fiduciam, dilectionem & ve-

rum ti-

rum timorem, non tantum externam politicam disciplinam? exigit etiam obseruantiam preceptorum primæ tabulæ, quæ de motibus cordis erga Deum sunt: hoc enim plerosque decipit, vt dum fit mentio de iustificatione, quod potius respiciunt ad precepta secundæ tabulæ quàm primæ, scilicet, quia non es moechus, fur, occisor, &c. ergo iustus es propter hæc precepta quæ seruasti. Sed quando primum Deus est estimandus, & quatenus coram illo subsistimus, id est, quatenus fiducia in eo collocetur, & diligatur & timeatur, hoc quia pauci facimus, ergo de iustificatione non rectè iudicamus: Primò enim exigit Deus obseruantiam preceptorum primæ tabulæ: hic notantur motus spirituales cordis, & accipitur iustificatio. Deindè sequi debent necessariò precepta secundæ tabulæ, quæ integrè etiam non prestabimus, nisi primò gratiam acceperimus iustificationis per precepta primæ tabulæ.

CAPVT XVII.

ARGUMENTA.

1. *Quando sacra scriptura lex est, & quando Euangelium.*
 2. *Quatenus utrunque doceri debet, & ordinè scilicet primò lex, deindè Euangelium.*
 3. *Quòd nedum manu, sed etiam intus spiritu uolunt impleri.*
- I. **T**OTA sacra scriptura aliàs lex est, aliàs Euangelium Lex est scriptura, quoties peccatum ostendit, arguit, iram & iustitiam Dei punientem proponit. Nā lex sermo est, quo recta præcipiuntur, & mala vetantur, sicut Exod. 20. & Deuter. 4. dicitur quòd vnus credendus sit Deus, hoc lex veluti rectum præcipit:

incipit: deinde, Non furtum facies: hinc malum prohibetur. Euangelium autem est promissio gratiæ atq; condonatio peccati, quod conscientiam terrore percussam iterum releuat & solatur, Deiq; misericordiam offert & proponit. Nam Euangelium est sermo de Christo, id est, bonum nuncium & pacis de Christo propter nos incarnato & passio, resuscitato, idque in salutem nostram, quod hæc omnia fecerit, ut credentes in eum, saluemur. Ad Rom. 1. Virtus Dei in salutem omni credenti. Ex illis igitur officijs scriptura cognoscitur, quando lex sit, & quando Euangelium.

Sic literæ aut historiæ sacræ aliâs legis, aliâs Euangelij exempla sunt, & Moyses est simul legislator, simul & Euangelista, ut cum inquit in primo legis præcepto, Non adorabis Deos alienos: & in secundo, *Exod. 20:* Non iurabis vanè per ipsum nomen Dei: adiunxit, Non enim habebit infontem &c. Et Deuter. 27. Maledictus qui non permanet in sermonibus, id est, non seruat quæ scripta sunt in libro legis huius, &c. Hic legis præcepto est: at fit etiam Euangelista, quando inquit: Dominus facit misericordiam in millia qui, *Exod 20, & 34.* seruant eius præcepta: & *Exod 34. Dominator Deus, miserator & clemens &c.* hic enim quid *Deut. 5:* aliud est, nisi mera & Euangelica concio? Si ad legem pertinet, quando Nathan obiurgat: Dauidem de adulterio & homicidio, 2. Reg. 12. at paulò post composito Dauidem, ait: Transtulit Dominus peccatum tuum: non morieris, quibus verbis post terrorem legis denuò fuit consolatus. Ita in Euangelio quando Christus insectatur hypocrisin, Matthæi 23. & peccata, si non remiserimus offensam proximo, Matthæi 18. Ad Euangelium autem pertinent exempla gratiæ Dei, Lucæ 19. de Zachæo, Matthæi 9. de Telonario, & Matthæi 8. de Centurione. Sic quoque in Apostolicis literis videtur, ut quoties scripturam

E legimus,

legimus, vel terrorem vel misericordiam reperimus, ibi vulnus & medicinã, legem & Euangelium discernimus & cognoscimus. Non ergo ex libris veteri testamento inscriptis agnoscitur lex, & ex libris Euangelistarum & Apostolorum Euangelium: sed ex ipsi verbis & exemplis, quæ in prædictis libris omnibus continentur, in quem finem scilicet sint dicta, scripta & facta: & vtrunque in altero reperitur, id est, in libris veteris testamenti nedum Lex, sed & Euangelium: id est, promissiones habentur, & in Euangelio lex quoque reperitur, id est, correctiones, comminationes, & id genus reliqua. In hoc facile discernuntur libri veteris & noui testamenti, quod libri noui testamenti Euangelistarum & Apostolorum, testantur Christum exhibitum: At veteris, exhibendum & promissum. Et literæ noui testamenti, promissiones de gratia, iustitia, vita æterna clariùs explicant, quàm illa quondam Mosaicæ & Prophetice: Ibi obscuriùs, hîc apertiùs: lux successit auroræ, nocti dies, Christus Moyse: & Christus apertiùs declarat legem Moyse Matt. 5. 6. 7. In vtroque tamen testamento reperitur Christus.

2. Legitur Exod. 25. Arcæ duo Cherubin imposita esse, id est, angelos duos, qui vultibus se intuebantur, quod figurabat legem & Euangelium, vt scilicet Euangelium absque lege, vel è diuerso, feliciter legatur, doceatur, credatur. Sic duas dedit tabulas Moyse, in quibus docet de fide, dilectione & timore: id quod in prima, in altera verò de operibus erga proximum. Et Apostoli primò docuerunt fidem in Dei misericordiam, deindè & obedientiam legis, sicut patet Rom. II. in quo capite docuit ab initio ad finem vsq; fidem & gratiam, mox deindè in sequentibus opera. Ideò vtrunque est simul prædicandum & docendum, lex & Euangelium: alioqui non docetur feliciter vtrunque. Sic Esai. 40. coniunxit legem & Euangelium:

lium: lex, omnis caro fœnum: Euangelium, & reuelabitur gloria Domini. Et Christus Marci 1. Pœnitenti, inquit, & credite Euangelio. Non igitur sola fides, gratia, misericordia, remissio peccatorum, sub prætextu Euangelicæ concionis est coram simplicibus & rudibus iactanda: Sed & altera quoque pars scripturæ, nempe de obseruantia legis, operum, timoris, pœnitentiæ, obedientiæ, & id genus reliqua, est inculcanda populo, ne in securitatem ducatur, sicut hodiè videmus, & putet esse pacem ibi, vbi non est. Fides enim de gratia & remissione, nihil est absque pœnitentiâ, vtrunque ergo doceri debet & notari.

Error Iudæorum est, quòd lex solùm exigat manum id est, opus externum in obseruantia præceptorum, nihil interim de cordis motibus cogitantes, vt scilicet non manu quispiam occideret, opere non adulteraretur, &c. Atqui Christus in expositione legis Matth. 5. & 6. exigit etiam cor atque affectus, vt nedùm non occidas, sed etiam ne vel corde, vel ore irascaris: nedùm non mœcheris opere, sed non concupiscas etiam animo alienam mulierem. Igitur lex vult spiritu impleri, vt est spiritualis, Rom. 6. Igitur & in Euangelio datur Spiritus sanctus, qui per fidem purificat cor, & donat potestatem obseruandi præcepta, id est, ipse infundit motus cordis consentientes legi Dei, scilicet fidem, dilectionem, timorem, &c. quibus lex seruatur & impletur. Nam hos motus caro ex se efficere non potest. Vult autem cuique assistere Spiritus sanctus & adiuuare, vt præcepta seruentur, modò quis illum non recuset & contemnat. Igitur non excusantur, qui dicunt, Non possum seruare diuina præcepta.

1. *Quarè Deus segregauit populum Iudaicum à ceteris gentibus.*
2. *In quem finem illis dedit legem, ceremonias, & hostias præcepit.*
3. *Quomodo semper sub vna fide varij ritus & ceremonie sine periculo sint obseruatae.*

1.

ost lapsum primi parentis, Gen. 3. statim ex gratuita misericordia Deus promisit saluatorem futurum, Christum scilicet: Ipsum semen conteret caput tuum, vbi serpenti deceptrici Adæ maledixit, & homini iterum se daturum in tempore redemptorem promisit. Hanc igitur promissionem voluit Deus tenere & credere Adam & Euam, ac omnes posteros eius. Et sic fide istius promissionis diuinæ consolarentur de recuperanda salute æterna, quã peccando perdididerant, cum de paradiso expulsi fuerant, propter illud promissum semen, id est, Christum. Et in hac fide Adam & Eua & quotquot pij erant, detinebantur & consolabantur, & spem habuerunt salutis recuperanda propter promissum Christum, vsq; ad tempus Moysis per multa tempora. Et licet essent idololatres plures ab Adam vsq; ad Moysen, erant tamen pij & fideles, in quibus vixit & permansit fides huius promissionis Diuinæ. Et quando maior pars hominum in mundo cœpit idololatrare, tunc segregauit sibi Deus populum specialem à ceteris gentibus, scilicet Abrahamam, Isaac & Iacob, & pios aliquot illorum filios: & hoc primo, vt esset aliquis populus qui crederet & conseruaret hanc promissionem de semine Christo factam: & eandem promissionem replicauit Abrahamo, Dauidi &c. quò essent certiores: deinde, vt esset certus populus

pulus in quo nasceretur Christus. Nā factus est Christus filius Ahrahę, filius Dauid secundum carnem, Ro. 1. Postremò, vt esset populus, apud quem vera testimonia de vero Deo essent: nam gentes colebant falsos Deos, idola, &c. Psal 113. Dij gentium Dæmonia. Et quia iudæi sic erant electus Dei populus, & propter supradicta testimonia: ideò multis miraculis Deus ornauit hunc populum, sicut patet quantis miraculis est eductus ex Aegypto, etiam in deserto, quæ & quanta fecit Deus cum illis: propter has igitur causas Deus sibi segregauit populum illum.

Deus hunc populum subiecit varijs legibus, sacrificijs, & cæremonijs, quib. coërceretur caro ad reuocandum ab idololatria. Nam Aegyptij, inter quos fuerant nati & educati Iudæi, colebant sicut Deos, agnum, bouem, hircum: & ideò nefas existimabant, dicta animalia immolare: ideò dicebant ad Moysen Exo. 8. Si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij, coram eis lapidibus obruemur. Et ideò per oppositum præcepit Dominus ista animalia sibi immolare, ne inciderent in idololatriam, & huiusmodi animalia pro Dijs reputarent. Deindè, ne putarent se inferiores gentibus, qui diuersa sacrificia suis dijs immolabant, vt & ipsi essent occupati, & sic Deum vnum colerent in figura veri sacrificij, mactandi in fine temporum, scilicet Christi: figurabat enim mors animalium, mortem futuri Christi. Vide latius Lyræ super Leuit. 1.

Sed hæc iudæorū sacrificia pro peccatis populi, Sacerdotis, Principis, sicut patet Leuit per multa capitula, non merebantur verè iustificationem & remissionem. Hebr. 10. Impossibile est sanguine hircorum, taurorū & vitulorum deleri peccata. Igitur per illam solam fidem in futurum Christum illis promissum, verè remittebantur eis peccata. Et ideò quoad iustificationem, nullum est discrimen noui & veteris te-

stamenti, quia vtriq; fide in Christum iustificamur, non lege operū. Ro 3 Arbitramur hominē &c. & Gal. 2. Si ex lege iustitia, Christus gratis venit in mundū.

Merebantur tamen hæc sacrificia & cultus Iudæorum ciuilitate, hoc est, coram illa Ecclesia remissionē à sordibus carnis, quòd mundificabantur & reputabantur mundi, & ostendebant se esse partem populi, ne à politia Moysis excluderentur, erant quoq; hæc sacrificia, signa confessionis & sacrificia laudis, quibus Deo gratias agebant pro acceptis beneficijs: & profitebantur se illum inuocare Deum, qui eis hoc verbum dederat, & de Aegypto liberauerat, eosq; custodiret & sanaret.

Cæterum pijs & credentibus omnes illi cultus in lege erant bona opera, quibus fidem suam exercebant, & quatenus crederent futurū Christum occidendum pro totius mundi salute, sicut etiā David alludit Psal. 50. Adsparges me Domine hysopo: etiam varijs præmijs Deus ornauit huiusmodi sacrificia & cultū, liberando illos ab inimicis, donando terram lacte & melle fluentem. Non tamen talibus obseruatiunculis legis iustificabantur coram Deo, sed fiducia misericordiæ eius promissæ per Christum venturum, ob id vbique Apostolus detrahit legi iustificationem, & transfert in Christum, Rom. 3. Gal. 3. & 4.

Sed plurimum offendit Iudæos ea doctrina iustificationis, qui æstimabant se consequi remissionē & salutem propter suos cultus & opera legis atque sacrificia, ideò persequebantur & occidebant Prophetas omnes Christo iustificationem tribuentes, sic gentes & Iudæi occiderunt sanctos homines, & Christum ipsum & Apostolos propter hanc fidem. Quare & hodie fit tumultus ab his qui ignorant rationem iustificationis, & hanc tribuunt suis cultibus, & cumulant in eum finem diuersos cultus, ordines & ceremonias: illi dum audiunt quòd propter hæc non iustificantur

stificantur coram Deo, sed propter Christum, fremunt dentibus: Igitur ex illo fonte ortæ sunt variæ persuasiones de Ecclesiasticis ritibus: oportet igitur esse edoctum & confirmatum exemplo Prophetarum: cæterum in alium finem sacri ritus ad ordinem, ad Dei laudem, ad exercitium corporis & fidei &c. nihil derogant, quando & sic Deo placent, & sua habent præmia.

Licet varij ritus atq; diuersi sint atq; fuerunt in vtroq; testamento, vna tamen semper est & fuit fides in Christum iustificatorem. Lex Mosaica habebat promissionem regni Israël, id est, terram sanctam & ciuilem iustitiam. Sed Euangelium & nouum testamentum habet promissionem vitæ æternæ, & veram adfert coram Deo iustitiam à peccatis. Habuit lex circumcisionem & varios ritus & sacrificia, habet Euangelium Baptismum, sacrificium corporis proprii, Rom. 12. & varia pietatis opera. Etsi ritus sunt diuersi & mutati, non tamen fides. Sic David, Abraham & similes, suis utebantur ritibus & legibus. Fide tamen placebant Deo. Ita quoq; & nos nostris utimur cæremonijs, ritibus sanctis, fide tamen in Christum placemus Deo & iustificamur: nostra enim conuersatio in cælo est, Philipp. tertio. Nihil enim periculi erit adempta opinione iustitiæ, quæ soli Christo reseruat.

CAPVT XIX.

ARGVMENTA.

1. *Undè sit causa electionis, vtrum ex lege, an nostra actione.*
2. *Qui sint certi, quòd sint de numero predestinatorum.*
3. *Quid faciat cõscientia, dùm anxiatur de predestinatione.*

E 4

Præde.

Reſtinationis eſt diuina electio, qua Deus eligit quos vult ad ſalutem ante mundi conſtitutionē, Eph. 1. Cuius cauſa eſt gratuita illius promiſſio, non lex ipſa aut noſtra actio, ſed gratuita eius miſericordia eſt cauſa electionis, Ro 9 Non eſt currentis neq; volentis, ſed miſerentis Dei & Rom. 8. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit. Cauſa igitur diuine electionis eſt Dei miſericordia, voluntas & beneplacitum.

2. Si Dei miſericordia eſt cauſa electionis, & ipſa cauſa non eſt in homine, cur non omnes eliguntur? Reſpondeo: cauſa reprobationis eſt bene in homine, quia nos non ſuſcipimus promiſſionem ſalutis propter Chriſtum, non omnes obediunt Euangelio & fidei, Romanorum decimo. Promiſſio enim ſalutis, vniuerſalis eſt: ab hac nemo excluditur. Matthæi vndecimo Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reſciam vos. & 1. Timoth ſecundo. Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Et Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in illum, & c. Vbi quæ Euangelium & ſcriptura exprimunt vniuerſalem promiſſionem ſalutis, & neminem excludunt. Rom. 3. Non eſt diſtinctio Græci, & Iudæi, omnes qui credunt in illum, & c. Euangelium de Chriſto, ad omnes pertinet, & Deus vult omnes ſaluos fieri. Ideo quod non omnes ſaluantur, cauſa non eſt in Deo, ſed in nobis: quia non credimus Euangelio & promiſſioni ſalutis, ipſe enim vult omnes ſaluos fieri. Nemo igitur hic facere debet particularem promiſſionem, & dubitare, num ſit de numero ſaluandorum ac prædeſtinatorum. Nam promiſſio ſalutis, vniuerſalis eſt, Venite ad me omnes. Deinde, quod, eſſe de numero ſaluandorum ſeu electorum, non eſt propter noſtram dignitatem, ſed quia promiſſionem accepit

1. Tim. 2.

Math. 11.

acceptit & apprehendit, id est, quia credit in Christum, & eius verbo credit & obedit: cum illa fide promissionis Spiritus sanctus est efficax, id est, qui in Christum credit, illi donatur Spiritus sanctus, qui postea suos fructus operatur in illo electo, Galat. 5. ut retineat illam electionis gratiam. Si quis autem non credit in Christum, & contemnit oblatam promissionem salutis propter Christum, is derelinquitur, ut secus agat quam debeat, & decernitur illi poena quam meretur. Non tamen cogit Deus, ut quis vel suscipiat aut rejiciat fidem & promissionem salutis: offertur gratis promissio salutis per Euangelium, & gloria credentium, & poena impiorum denunciatur: & voluntas habet naturalem suam libertatem sibi congenitam, qua non priuatur etiam post peccatum, qua si promissionem salutis acceptat, accepit illam: si autem illam contempserit, merito reprobatur. A verbo Dei igitur debet ordiri praedestinatio, quia fides ex auditu, Rom. 10. Si quis ergo fide verbum promissionis & salutis propter Christum apprehenderit, de numero saluandorum est: neque enim de voluntate diuina extra verbum vel sine verbo iudicare debemus. Inutiles ergo quaestiones & cogitationes de praedestinatione, quia extra verbum Dei & scripturam imaginantur, relinquendae sunt: perturbant enim conscientiam, & dubiam relinquunt. Salubrius est, simpliciter credere verbo Dei, & illi obedire per innocentiam vitae, quam profunde de praedestinatione disputare: primum docet & iubet scriptura, non autem alterum.

Saepe conscientia angitur carnalibus argumentis & cogitationibus, scilicet, si ad salutem sum praedestinatus, saluabor: si autem, damnabor, qualiscumque etiam sit vita & opera. In tali cogitatione conscientia debet currere ad promissionem salutis vniuersalem, scilicet. Venite ad me omnes Matth. 11. & 9 Non Luc. 5.

E 5 veni

veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Et hoc precipue cogitate, quod promissio salutis est gratuita: Deinde vniuersalis, id est, Deus non respicit in tali electione merita nostra: nam eius misericordia & gratia, causa est electionis, & ad omnes clamat Euangelium: ideo nemo seipsum hic excludere debet, sed firmissime credere, se esse de numero saluandorum: & liberabitur conscientia à multis inutilibus cogitationibus & periculis. Et quia promissio salutis liberè offertur omnibus, & tamen stat cum libertate voluntatis, in quam partem se inflectere velit: ideo non oportet totaliter hoc in Deum reijcere, si sum prædestinatus, saluabor: sin autem, &c Oblata gratia, prædestinatio, electio non cogit: si quis autem se applicauerit fide ad promissionem salutis, statim adest Spiritus sanctus, & cum tali est efficax, perficit fidem & opera, dilectionem, timorem & alios motus spirituales legi Dei consentientes.

Tropi illi Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et iterum, Indurabo cor Pharaonis, & consimiles significant permissionem diuinam, non voluntatem efficacem aut cogentem, quia voluntas non priuatur sua naturali libertate. Ideo Deus permittit indurari cor Pharaonis, non autem cogit: si voluntas Pharaonis voluisset vti sua naturali libertate, potuisset cessisse verbo Moylis, &c. vel secundum Originem, figura dicendi est, Indurabo cor Pharaonis &c, quasi diceret: indulgentia & pietas Domini fecit seruum contumaciorem, & facilitas venientium parentum, est causa delinquendi filijs: vbi tamen nec Dominus, nec parentes cogunt, sed propria & peruersa illorum voluntas facit eos impios.

Certa igitur est promissio salutis & gratuita & vniuersalis, modo quis apprehendat fidem in Christum. Nam propter hanc fidem in Christum, & ob nullam aliam, offertur promissio salutis. Apostolus dicit

dicit ad Galat. 3. Omnes vos vnum estis per fidem in Christum. Non etiam vult Deus non imputare peccatum, si quis solùm velit se committere suæ misericordiæ, seclusa fide in Christum. Sic aliqui volebant dicere ex verbis prophetæ Psal. 31. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, &c. nam sic gratis venisset & laborasset Christus, Galat. 2. Non ergò vult Deus secludi Christum, immò quòd non imputat peccatum, ex misericordia propter Christum, est propter solam fidem in Christum, & ob nullam aliam fidem. Ideò vbique Apostoli adiungunt in negotio fidei & salutis Iesum Christum, propter illum nobis offertur Euangelium & salus, & nobis denunciatur eius verbum, quod si quis acceptauerit, certus erit de salute.

CAP. XX

ARGVMENTA.

1. *Quàm habeat homo liberam voluntatem naturaliter.*
2. *Quæ sit spiritualis libertas sanctificati hominis.*
3. *Quomodo voluntas nostra est causa contingentiarum rerum.*

HOMO primus fuit creatus cum originali iustitia, homo rectus, & non corruptæ naturæ, quia originali iustitia potuisset Deo verè obediuisse, timuisse & dilexisse, & sine peccato fuisse. Sed peccans ex persuasione serpentis Genes. 3. perdidit illam iustitiam originalem, & natura ipsa infecta est atq; vitiata, ita vt nunc homo post peccatum ex sua natura & voluntate non possit Deum verè diligere, timere, aut illi credere, nec quippiam boni cogitare, multò minus fa-

nus facere, 2 Corin. 3. Nisi adiutorio alieno, scilicet Spiritu sancti, excitetur adiuueturq; & hoc maxime in his rebus atq; virtutibus Deum referentibus. Manet tamen & manet in homine post peccatum, & nondum sanctificato naturalis quaedam libertas aut liberum arbitrium, quam naturæ conditor cõtulit, & naturam sic ornauit, sicut adest magnitudo donorum in summis ingenijs, scientiam in Aristotele, in Scipione magnitudo animi &c. & talia sunt peculiaria dona & opera Dei, sicuti oculi, aures, &c. Quibus Deus naturam ornauit, & hæc non priuauit peccatum. Ea igitur naturali libertate potest homo efficere & facere ea, quæ rationi nostræ subiecta sunt, vel huc vel illuc ire, hoc genus cibi aut vestimenti eligere, dormire, sedere, &c. Sic libertatem carnis atque ciuilibus iustitiæ efficiendæ, id est, seruare leges imperiales ac superiorum. Item etiam seruare legem quoad factum, scilicet continere manus à furto, homicidio, adulterio &c. Sic loqui, tacere, colere, argumētari &c. summa, quæ naturali rationi sunt subiecta, ibi post peccatum manet voluntati naturalis libertas. Exigit quoque Deus externa illa atque honesta opera rationi subiecta, etiam in impijs propter tranquillitatem hominum, & egregijs præmijs adornat hanc carnis iustitiam. Sic præmiata est humanitas Obstetricum Aegypti, Exod. 1. Et iustitia quam fecit, atq; seruitium Nabuchodonosor, Ezech. 29. Punit quoque Deus grauissimis pœnis corporalibus violatores legis externæ, sicut docet repentina submissio Pharaonis, propter interfectos masculos in Aegypto, Exod. 14. Sic multorum Tyrannorum punitiones etiam apud infideles. In impijs & nondum sanctificatis benefacta corporaliter præmiantur, & malefacta puniuntur. Habet igitur homo naturalem illam voluntatis libertatem, quo iustitiam carnis potest efficere, sicut dicit Apostolus Rom. 2. Cùm gentes legem non habe-

hab
tern
S
nis
bus,
adiu
num
Deu
cord
tuffa
non
effic
sunt
ex su
catu
dien
do &
ex na
natu
fectu
cati
berta
terno
spirit
quos
fiduc
afflic
& sic
bet li
pta n
tural
rituff
sentiu
integ
sancto
iuuat

haberent &c. Habet quoque illam libertatem in externis actibus.

Spiritualis libertas, quæ sic dicitur, quia de internis motibus cordis est, non solum de externis actibus, est, quando voluntas adiuuatur per gratiam & adiutorium Spiritus sancti, ut possit in bonum internum consentire, scilicet verè corde diligere, timere Deum, & ipsi fidere: habere mansuetudinem, misericordiam erga proximum, atque alios fructus Spiritus sancti, Galat. 5. Nam sine tali adiutorio & gratia non potest voluntas naturali sua libertate habere vel efficere 1. Cor. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, id est, naturalis homo non potest ex sua natura efficere fructus Spiritus sancti: Nam peccatum hæret in natura, quod facit, ne integram obedientiam præstemus Legi Dei, ex toto corde diligendo & fidendo. Et quoniam humana voluntas per se ex natura sua non potest tollere hanc corruptionem naturæ, sicuti nec mortem, quæ est propriissimus effectus istius corruptionis, Rom. 6. Stipendium peccati mors: Ideò quando negatur aut extenuatur libertas vel liberum arbitrium, respicitur ad illos externos motus, & non ad exteriora facta, eò quòd sine Spiritu sancto non potest efficere spirituales effectus, quos Deus requirit, scilicet verum timorem, veram fiduciam misericordiæ Dei, obedientiam, tolerantiam afflictionum, dilectionem Dei, & similes motus: & sic, quoad illos motus, dicitur, quia homo non habet liberum arbitrium: nam tales in natura corrupta non sunt. Nec homo ex se efficere potest sua naturali libertate, oportet igitur ut donentur à Spiritu sancto tales motus interiores, qui postquam consentiunt legi & actibus exterioribus, opus placet & integrum est. Insuper voluntas renouata Spiritu sancto, non est penitus ociosa & sine actione sed adiuuatur, ut verius fiat libera, & aliquid potest in externis

ternis

in externis lapsibus cauēdis, & faciendis pijs actionibus. Nā Spiritus sanctus nō pmittitur nec datur ociofis. Iuuat ergō Spiritus sanctus nostram voluntatem in pia actione. Quarē falsum est deliramentum Manichæorum, qui nullam actionem tribuebant voluntati, ne adiuuante quidem Spiritu sancto, quasi nihil interesset inter statuum & voluntatem. Et quoniam voluntas nostra adiuuatur Spiritu sancto, & cum ipso agit, vt 1. Corin. 15. Non ego, sed gratia Dei mecum: igitur & præmium est operi ex gratia & misericordia propter Christum, licet Gratia sit potissima actio voluntatum reliquarum.

Ipsa quoq; naturalis libertas voluntatis, etiā post peccatum est causa contingentie nostrarum actionū. Contingens enim est illud, quod, priusquam esset, produci potuit, & non produci, accidens fieri, vel nō accidens fieri, sicut cras aliquem lecturum, vel nō lecturū. Et quoniam voluntas retinet illam libertatem ad ea quę sunt subiecta rationi, ad ciuilem iustitiam exigendam, ob id est causa contingentie nostrarum actionum.

Deus enim tamen præuidet, qui omnia nouit certitudinaliter, apud quē est præteritum, præsens, & futurū tempus idem, quia æternus. Iacobis. Apud quem nō est transmutatio: non tamen tollit modū agendi inditū nature, neq; priuat voluntatē naturali libertate sua, qua in creatione eam donauit. Determinat tamen Deus actiones sicut fiunt, permittit vt volūtas Saulis sic agat, & nō impellit vt secūs agat, sed decernit vbi Saulem repressurus sit, si secūs egerit. Deus tamen non cogit voluntatē. Omnia quoq; necessario fieri intelliguntur de rebus, actionibus, & gubernationibus diuinis, quę nō sunt subiecta rationi humanæ: illa enim fiunt, sicut à Deo ordinantur, mouentur & disponuntur. Act 17. In Deo viuimus, mouemur, & sumus, &c. Pluere, mori, &c. & id genus reliquę actiones, nō sunt in nostra potestate. Ca.

CAPVT XXI.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit Christi Euangelium.*
2. *Quare nobis reuelatum.*
3. *Quid doceat potissimum.*

Euangelium est sermo de Christo, quo beneficium illius nobis denunciatur, sicut inquit Apostolus 1. Corint. 15. Notum vobis facio (erynnere) Euangelium meum, quod prædicaui vobis, quod Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum quod prædixit scriptura Esai. 53. Oblatus est &c. Et resurrexit, & visus est post resurrectionem, scilicet propter iustificationem nostram, Rom. 4. id est, ut nos nunc propter ipsum iusti reputemur, & inueniamur in accusatione peccati, Diaboli & mortis. Sic Ioannis 3. Sic pater dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Hæc sunt tria immensa beneficia Christi quæ nobis denunciantur, ut credamus in illum, & illa acceptemus. Et quartum, scilicet si quid petierimus patrem in nomine eius, illud sub iuramento promissit: Amen amen, inquit, dico vobis: Si quid petieritis &c. Ioan. 16. Hæc sunt læta conscientia & lætum nuncium, multò lætiùs quàm erat bonum nuncium Iudæorum, quòd Dauid prostrasset magnum illum Goliath, 1. Reg. 17.

Quia natura nostra oppressa peccato & ignorantia propter lapsum Adæ, non potest ex se statuere, quod Deus velit ignoscere peccata, & dare vitam peccatori inimico: Imaginamur enim quòd Deus iustus & severus sit, quòd retineat peccatum, & non dimittat
medium

medium, sicuti homo inuidus facit. Deindè nec homo illam remissionem capere potest ex lege, eò quòd lex suis satisfactoribus promittit præmia, Deut. 26. Leuitic. 16. Exod. 20. si quis perfectè legem seruauerit, & maledicit neglectores, Deut. 17. Ideò ex lege scire non potest, quòd Deus velit gratis ignoscere.

Ideò Deus reuelat ab initio se uelle nobis ignoscere ac restituere ad vitam æternam, & hoc propter suam misericordiam, gratis propter CHRISTVM, & non propter legis obseruantiam. Sic Genes. 3. promittit semen, id est, Christum, Galat. tertio. Quòd semen est causa & fons, quòd serpens nihil efficit in nobis, non nostra opera sunt causa, etsi exigantur etiam: Sic Abrahamo dicitur Genes. 22. In semine tuo benedicentur &c. Igitur propter ipsum Christum uult misereri gratis, id est, ex misericordia, & quatenus certi de hoc essemus ad accipiendum ueniam, dedit ipsum filium unigenitum uictimam pro nobis, Esaiæ 53. Galat. primo, ut nunc propter ipsum nostri uelit misereri. Et signanter dicitur, Gratis, propter Christum: non ut hæc particula, Gratis, excludat fidem præcedentem, & obedientiam legis sequentem, aut ut excludat poenitentiam & fidem, sed causam iustificationis & salutis adimit nostræ dignitati fidei & operum, & transfert in CHRISTVM, ut promissio, quòd uult ignosci propter Christum, sit certa Romanorum 4. Credere, poenitere, operari oportet, scilicet quia cum omnia fecerimus nos, seruimus inutiles, Luc. 17. id est, non debetur nobis iustificatio propter nostra opera operata, sed transfertur in Christum: propter illum promissa est misericordia. Hoc mysterium Dei, quòd uult Deus ignosci propter Christum, accepit & gloriatur Dauid se accepisse & intellexisse Psalm. 50. Occulta sapientia tuæ manifestasti mihi. & Christus Matthæi 2. gratias agit Patri, quòd absconderit hæc à sapientibus & prudentibus.

prudentibus, & reuelarit ea paruulis. Et Paulus 1. Corinth. 2. Loquimur Dei sapientiam, quæ abscondita est, mundo scilicet, quam nemo principum huius seculi cogauit: alioqui nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Scriptum est Esai. 64. quod oculus non vidit, nec auris audiuit &c. quæ præparauit Deus diligentibus illum, id est, Iesum Christum, & in eum credentibus. Vt igitur hoc mysterium toti mundo denunciatur, mandat Apostolis Marci vltimo: Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. Magna gratia, publica illa denunciatio: maximus contemptus, non obedire Euangelio, Romanorum 10. & contemnere oblatam gratiam. Hæc igitur gratia promittitur & denunciatur omnibus: Ite, inquit, in mundum vniuersum: vt pœnitentia etiam omnibus denunciatur. Gal. 3. Conclufit Deus omnes sub peccato, vt omnibus misereatur. Sic etiam est vniuersalis promissio. Marc. 1. inquit Christus: Pœnitementi, & credite Euangelio, id est, quotquot auditis, quia Pater vult ignoscere peccata propter Christum: pœnitementi, cessate peccare. accedite & accipite hanc oblatam gratiam, vt saluemini. Est igitur Euangelium, prædicatio pœnitentiæ & reconciliationis propter Christum, propter quem etiam pronunciamus iusti, id est, accepti, & donatur nobis Spiritus sanctus & vita æterna: Igitur Euangelium est sermo, quo beneficium Christi nobis denunciatur. Reuelatio ergo illa Euangelij magna est, & cum omni gratitudine amplexanda, quæ Gentes & Iudæi nondum sciunt, neq; agnoscunt. Euangelium docet primò & potissimum iustitiam 3. spiritualem, æternam, id est, non alligatam certis locis & personis, qualia sunt cæremoniæ, & iudicialia ac traditiones & Leuitici cultus: sed spiritualia opera, scilicet fiduciam D E I, timorem, inuocationem, dilectionem, gratiarum actionem, confessionem, chari-

F tatem

Rom. ii.

3.

tatem proximi, castitatem, mortificationem concupiscētiæ, munditiam cordis, humiliationem &c. Hęc sunt veri & proprii effectus vitæ spiritualis, quos docet & exigit Euangelium. Sic Rom. 14. Regnum Dei, inquit Apostolus, Non est cibus & potus, sed iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto. Hos motus spirituales excitat Spiritus sanctus, vitam, & iustitiã æternam pariens in corde. Galat. 5. Fructus spiritus sunt &c. Verus igitur cultus ac potissimus, non est rituum externorum obseruatio, sed spirituales motus cordis, vt fides, inuocatio, patientia, dilectio proximi, gaudium conscientię, &c. sine illis interioribus motibus ac spiritualibus parùm profunt externæ obseruationes cæremoniarum &c.

Deindè Euangelium sicut non abolet naturas hominum, ita neq; res politicas & leges abolet, quia sine disciplina politica, natura hominum conseruari non potest. Insuper non requirit vnã aliquam certam formam, scilicet Moysaicam politiam, sed cõcedit in genere vt politijs omnium gētium, quæ ratione constitutæ sunt: Nam Euangelium docet de vita spirituali, & de rebus æternis, de vita & iniustitia æterna in animis. Luc. 17. Regnum Dei intra vos est, & nõ venit cum obseruatione. Hoc cum primis querere iubet Christus Mat. 6. Primùm querite regnum Dei & iustitiam eius, id est, fidem, timorem, patientiam, dilectionem &c. Hic Euangelium nõ abolet cæremonias & ritus propter finẽ ordinis, 1. Cor. 14. Omnia autẽ honestè & secundũ ordinẽ fiant in vobis &c. abolet autẽ, quoad iustificationem, quę in Christum transfertur.

Deindè docet Euangelium, vt externi fructus & opera respondeant internis motibus Spiritu sancti, vt fidei veræ in Christum respondeat opus, ne incantationes & delusiones diaboli obseruentur: Dilectioni, opus & res ipsa. 1. Ioan. 3. non diligamus verbo &c. Igitur qui odit, inuidus est, &c. Sic timori respon-

deat

deat: ne peccem: patientiæ, vt tolerem aduersa &c. Igitur exigit Euangelium, vt ad veram pietatem & iustitiam vitam nostram instituamus. Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, illa confessio operum est: ideò dicit Matthæus, Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, &c. Et Luc. 6. Quid dicitis & vocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico vobis?

Istis bonis operibus retinetur iustificatio & promissio salutis, deindè præmijs corporalibus & spiritualibus in hac & post hanc vitam ornatur, 1. Corint. 3. Vnusquisque iuxta laborem suum mercedem accipiet, scilicet secundùm gradus operum. 1. Corint. 15. Differt stella à stella, &c. Differt D E V S optima præmia sanctis ad futuram vitam. Vult enim hic exerceri eos ad mortificadum veterem hominem, Ephes. quarto. Postremò corpus castigatur operibus bonis, oratione, ieiunio, elemosyna, &c. Quarè Euangelium non solùm docet credere, sed etiam operari pia & bona opera, veram ac internam iustitiam primò, deindè fructus externos fidei, charitatis, timoris: Et hi fructus testantur, interiores motus spirituales esse præsentis.

Etsi hoc verum sit, quòd quasdam cæremonias, genus cibi & vestimenti & feriarum nò doceat Euangelium: attamen propter iustitiam, si seruarentur, & cultum præcipuum D E I, vel ad laudem Dei, ad mortificationem carnis, vel seruitium proximi, non abolet ea Euangelium: potissimus tamen cultus sunt motus interni. Sic Christus non reijcit decimam anethi & cymini, sed arguit quòd maiora, id est, cordis motus negligerentur, id est, iustitia, fides, & misericordia, &c. Matt. 23. Sunt enim hæc instituta à patribus non ad iustificationem, sed propter alia opera & motus internos spirituales ac directiones cordis, quæ sub illis fiunt: Et illa maximè exigit Deus, quòd docet

Euangelium, id est, internum cultum & virtutes. Qui ergò illa externa abijcit, quid agit nisi vt etiam intus perturbet directionem cordis, maximè assueti illis traditionibus? Sic incensum, dirigit cor & excitat, vt se sicut fumus eleuet ad Deum: Sic sub alijs cæremonijs agimus causam Dei, quem inuocamus, honoramus, & fidem nostram protestamur, & deuotionem excitamus, atque animum erigimus. Hæc enim Deo placent, quæ sub illis aguntur cæremonijs, & illa assumuntur. Ideò oculos & mentem non oportet figere in id, quod videtur & auditur: sed in hoc, quod sub illis geritur & prætenditur, &c.

CAP. XXII.

ARGVMENTA.

1. *Quare Deus dedit promissiones hominibus.*
2. *Quæ sit propria promissio Euangelij.*
3. *Quæ promissio sit propria legi siue operibus.*

DEVS fecit promissiones varias, & facit eas denunciari per verbum suum propter infirmitatem nostram, ne desperemus in tribulatione, scilicet peccati, quod angustiat conscientiam: mundi, qui pressura sua persequitur: & mortis, quæ minatur æternam damnationem. Voluit ergò Deus consolari & confortari fragilem nostram naturam, vt in omni casu vitæ haberemus, quò confugeremus. Ideò promisit ex gratuita sua misericordia nobis opem, vt in tali promissione consolaremur. Sic ait Apostolus Rom. 15. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per paciẽtiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Nisi enim fecisset nobis Deus promissiones de sua gratia, ope & auxilio distribuendo, quis posset consistere à facie furoris?

roris? Ideò petijt David Psalm. 118. Secundùm misericordiam tuam, scilicet promissam, viuifica me. Et iterùm: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, id est, promissiones, super mel ori meo. Omnium igitur promissionum, nè de illis dubitaremus, dedit nobis Deus pignus Christum filium, propter quem certissimè contingunt, quia Deus mentiri nõ potest, quia dedit etiam nobis filium suum in pignus.

Sunt in scriptura duplices promissiones Dei: vna fit propter fidem in Iesum Christum filium Dei, altera fit propter obedientiam legis & bonorum operum ex fide. Promissio Euangelij hæc est, vt omnis qui credit, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter nostram iustitiam imputandam nobis gratis in accusatione Dæmonis, legis & peccati, Roman. 4. Et quòd Deus pater omnia nobis donat, quæ petimus propter filium Christum: qui sic credit omnia illa de Christo in Euangelio expressa, illi promittitur remissio peccatorum, & vita gratis propter Christum, & non propter opera nostra operata: Fides enim antè omne opus hanc accipit promissionem.

Sic Adam propter semen futurum, id est, Christum non propter suã poenitentia & opera, licet & illa exigantur, accepit promissionem iustificationis. Et Abraham in semine suo secundùm carnem, id est, Christo, qui est hoc semen, Galat. tertio, accepit promissionem hæreditatis, non propter circumcisionem vel legem. Nam hæc promissio antecessit annos quadringentos & triginta dationem legis Moysis in monte Sinai, Exod. 20. Galat. 5. Sic Moysi dicitur Exod. 18. Prophetam suscitabo &c, qui illum nõ audièrit, ego ultor existam, &c. Et Matth 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite, & quoniam hæc promissio fit propter personã Christi, quòd propter illum vult DEVS nobis ignosci gratis,

gratis, ideò dicitur hæc promissio propria Euangelij, quia gratis, id est, sine merito operum nostrorum, sed ppter filium, vult nos reputare iustos. Nò enim possumus hoc mereri à Domino, nempe iustificationem & salutem, ideò hoc ad merendum imposuit filio suo Esai. 53. Ipse peccata nostra portauit, 1. Petr. 2. super ligno, ob id gratis nobis distribuitur propter ipsum Christum, non vt particula, Gratis, excludat fidem, pœnitentiam, & opera, hæc enim exiguntur, sed ideò gratis, quia nò propter nostra opera, sed ppter Christi opus hoc nobis distribuitur. Et quia sine merito nostro hoc accipimus, ideò ex parte nostra gratis accipimus, licet non donetur gratis ex parte Christi, nã ipse vulneratus est propter peccata nostra, Esai. 53. Et hæc promissio salutis & iustitiæ, ideò transfertur in Christum, & nostris adimitur operibus, vt promissio sit firma, Rom. 4. Nunquàm quieta & firma esset conscientia, si iustificatio à nostris pederet operibus: nunquàm enim satis operamur. At quoniã propter Christum distribuitur iustitia & salus, ideò segura est conscientia credens huic promissioni, propter Christum cupiens misericordiam,

2. Sic inquit Paulus, arbitramur hominem iustificari fide sine operibus legis, Rom. 3. Et Petrus Actorum 10. Huic omnes Prophetæ testimoniũ perhibent, &c. & Psalm. 52. Deus in nomine tuo saluum me fac Act. 4. Non est nomen aliud sub cœlo, &c. Lucæ ultimo, prædicare in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum, id est, propter nomen suum nos iustificamur gratis. Oportet igitur semper tenere hanc particulam, Gratis, in animo, vt dubitatio excludatur, & sit firma fides promissionis firmæ. Et ne Euangelium transformetur in legẽ, si esset promissio conditionalis, scilicet vt tunc haberemus remissionem peccatorum quando legi satisfecerimus. Est igitur promissio

promissio Euangelij propria, quòd gratis remittuntur peccata, gratis pronunciamur iusti, id est, reconciliati, & accepti: & quòd propter Christum efficiamur hæredes vitæ æternæ. Ad hanc igitur promissionem nihil faciunt opera nostra, nisi quòd media sunt, quæ gratuitam accipiunt gratiam.

Promissio est legis, qua lex sequi debet necessario fidem, alioquin iustificatio non retinetur, Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis: & in obedientia legis & operibus, non vult Deus gratis sibi seruire & legem impleri, sed pro illis offert & promittit mercedem temporalem & æternam, Exod. 20. Deuter. 28. Leuit. 16. Matth. 19. Marci 10. Luc. 18. Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, centuplum accipietis & in tempore hoc, & in futuro seculo vitam æternam. Et pietas habet promissionem præsentis vitæ & futuræ, 1 Tim. 4. Sic omnia opera nostra habent præmium & gratia, tamen propterea quia fiunt ab illis qui in Christum filium DEI credunt, quæ fides sanctificat arborem, id est, personam: Et sunt varia præmia secundum gradus laborum, vt sæpè diximus, 1. Corin. 3. Matth. 25. Ioannis 5. Et procedent qui bona fecerunt, &c.

Et quoniam filij & hæredes sumus per fidem, ideo hæc opera nostra beneficio Christi ex gratia compensantur gloria æterna: quod nullo modo fieret, si non primùm essemus per fidem accepti & hæredes, sicuti labor & obedientia filiorum erga parentes, tametsi gratus est parentibus, nullo tamen pacto mereatur filius hæreditatem, nisi primùm sit natus hæres. Attamen contumaces filij possent exhæredari: sic qui non obedientia legis testantur fidem suam erga DEVM patrem. Vt pius pater promittit obedienti filio hæreditatem, licet illi debeatur, quia natus hæres: sic operibus nostris promittitur vita æterna, quæ tamen aliàs gratis donatur propter fidem in

Christum, quæ facit nos hæredes Regni Dei.

Sic duplici beneficio Christi ornatur, promittitur nobis salus & remissio credentibus in Christum gratis, deinde operibus nostris ex misericordia & gratia præmium in cælo. quod nec auris audiuit, nec oculus vidit, & sic alterum ab altero pendet, & sequi debet, modò distinctè & ordine illa pensemus, & gratias Deo agamus: nihil nostris adimitur operibus, modò etiam non exequentur Christo.

Quod verò dicitur, quòd fides & opera nostra cõpensantur gloria æterna, idèd fit, quia fides viua non est sine opere, sicut nec ignis sine calore: quãdò ergò viua fides accipit iustificationem, fit quòd simul etiã opera accipiunt. Sed quoniã & fides & opera fiunt poluta carne, iustificatio transfertur in Christũ. Nec pugnant: fides gratis accipit promissionem Euangelij propter Christum, &, obediendia præceptorum accipit præmium: nam vtrunque est ex gratia, id est, gratis propter Dei bonitatem donantur, non propter opera operata, quæ causa non sunt, sed diuina misericordia. Idèd fides viua accipit gratis remissionem, & opera charitatis gratis præmium. Ergò gratia vel donum est vita æterna, Rom. sexto, Idèd fiducia misericordiæ diuinæ accipit gratis promissiones tam Euangelij quàm legis. Accipit ergò fides promissionem propriam Euangelij, scilicet, quòd gratis propter personam Christi iustificamur, & non ob propria nostra merita, deinde nostra opera habent sua præmia iterùm ex gratia in cælo & in hac vita, & coronantur tam fides quàm opera ex gratia, gloria æterna. Et quoniam fides est primum opus hominis, Ioannis sexto. Hoc est opus DEI, vt credatis in eum quem misit ille: & illa apprehendit CHRIVM, id est, remissionem, Spiritum sanctum, promissionem salutis antè omnia opera: deinde obediendia legis sequitur, qua retinètur hæc accepta bona & ita

& it
præ

1.
2.
3.

anne
illo a
con
prin
um c
pium
vt cr
hoc c
Ioan
est fil
s. cap
tum,
dit q
dum
riæ si
ra to
qua r
Verb
in syr
igitu
Idè
& sal
tus r

& ita fit, quòd tandem hæc omnia recompensantur
præmijs varijs in hac & pòst hanc vitam, &c.

CAPVT XXIII.

ARGVMENTA.

1. *Quis sit Christus in sua persona.*
2. *Quare donatus sit nobis peccatoribus.*
3. *Quapropter ipsum accipimus à Deo patre.*

Christus est verus Dei & Mariæ virginis
filius: filius Dei ab æterno à patre geni-
tus, Mariæ filius in tempore gratiæ na-
tus: Primum, Christum esse filium Dei,
vbiq; testatur scriptura, & maximè Io-
annes Euangelista vrget totum suum Euangeliũ pro
illo articulo, ita quòd Euangelium suum incipit &
concludit cum fide, quòd Christus sit filius Dei: In
principio, inquit, erat verbũ, id est, principio omni-
um creaturarum, ergo æternus, non habens princi-
pium cum creaturis, Ioã. 1. & 2. cap. Hęc scripta sunt,
vt credatis quoniam Iesus est Christus filius Dei, vt
hoc credentes, vitam habeatis in nomine eius. Et 1.
Ioan. 4. Omnis qui confessus fuerit quoniam Iesus
est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et idẽ
5. cap. Hęc est fides quæ vincit mundum, id est, pecca-
tum, mortem, diabolum, tyrannidem mundi, qui cre-
dit quoniam Iesus est filius Dei. Maximè hoc creden-
dum est contra Arrianos hereticos. Deindè quòd Ma-
riæ sit filius secundum humanitatem, simul scriptu-
ra tota & omnes Euangelistæ testantur. Matt. 1. De
qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Et Ioan. 1.
Verbum caro factum. Gal. 4. Natum de muliere. Sic
in symbolo dicimus, Natus ex Maria virgine &c. Est
igitur Christus in sua persona, Dei & virginis filius.

Ideò datus est hominibus in mundo, vt quæreretur
& saluum faceret quod perierat, Luc. 19. Et quia to-
tus mundus & natura nostra oppressa fuit damna-
tione

tione & peccato, sicut dicit Propheta Psalm. quinto, Omnes declinauerunt, & inutiles facti sunt, & Paulus Rom. 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei: Ideò datus est omnibus hominibus, vt illorum sit redemptor à peccato & saluator. Nam pater posuit in eo iniquitatem omnium nostrum, Esaię 53. Factus est hostia & propitiatio pro peccatis totius mundi, 1. Io. 2. Mortuus est propter peccata nostra, Rom. 4. Ideò ipse est agnus ille paschalis oblatu pro peccatis nostris ac totius mundi, 1. Corinth. 5. Qui solus potuit nos reconciliare patri.

2. Nisi Christus semetipsum obtulisset hostiam pro peccato, Galat. 1. nullum esset in mundo remedium contra peccata, nulla remissio, nulla salus, nullus fauor & misericordia Dei erga nos, nullum subsidium Dei contra demonem & sathanam, ille enim plenam in nos haberet potestatem: ideò quòd sumus filij & in gratia Dei, quòd remittit peccatum, protegit, nutrit, saluat, totum ex merito istius hostiæ est, scilicet Christi. Ipse morte sua omnia reconciliauit patri, & aperuit regna cœlorum, & agnus solus est qui tollit peccata mundi. Ioan. 1.

3. Propter ipsum Christum pater cœlestis tria nobis promisit, si in illum crediderimus, & vt illa sint nobis certissima, mortem & ipsum Christum in pignus istarum promissionum dedit.

Promissio
prima.

Primò promisit misericordiam suam, vt propter nomen Christi filij sui remitterentur nobis peccata, si pœnituerimus & cessauerimus, gratis sine nostro merito, sed propter illius meritum, quòd mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustitiam nostram, Roman. quarto, quàm Deus pater vult nobis imputare in accusatione legis, peccati, & mortis. Hanc promissionē vbique denunciant Apostoli, Roman. 3. gratis iustificati in sanguine eius. Petrus Actor. 10. Huic omnia Prophetę testimonium perhibent

hibent, remissionem peccatorum &c. Sic Lucæ vltimo Christus ipse dicit, quòd prædicari debeat pœnitentia & remissio peccatorũ in nomine eius. Signanter dixit, in nomine eius, quia propter ipsum Christũ stat firma promissio, & nõ propter nostra merita, quæ semper sunt incerta & insufficientia. Ideò Deus vult nobis remittere peccata propter Christum, vt simus certi in Christo. Roma. 4. qualitercunq; etiam se habeat nostra conditio.

Pœnitere, confiteri, fructus pœnitentiæ agere debemus, sed fiduciam remissionis transferre in Christum, quia propter illum, & non propter nostram pœnitentiam, est promissa & certa salus, licet & opera nostra necessariò fieri oporteat, hoc est, pœnitentiam & cessationem à vitijs: Nam Fides quæ cupit remissionem illam promissam propter Christum, nõ delectatur in peccatis: quòd si delectatur adhuc in vitijs, iam non est vera fides, neq; capit iustitiam, & de illis dicitur Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, &c. propter firmam igitur consolationem & certitudinem de remissione peccatorum, conscientia remittitur ad Christum, & non ad propria opera & merita. nos enim serui inutiles manebimus, quantumcunq; etiam pœnituerimus, & opera fecerimus, nihil nobis debetur, Lucæ 17. Igitur si ad propria opera respexerimus, sumus incerti. Certi autem in Christo, quia propter ipsum vult Deus pater remittere peccata. Roma. 3. quem constituit propitiatorem in sanguine eius.

Secundò promissit nobis pater exaudire & donare, quicquid petierimus eũ in nomine filij sui, hoc ipsemet Christus testatur Ioã. 16. cum iuramento, ne dubitemus, inquit: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, idest, propter nomen meum, non propter nostra verba, clamores, gestus, inclinationes, &c. Hæc enim exiguntur

Promissio
2.

guntur

guntur & fieri debent, sed causa non sunt propter quam nos exaudiat pater, sed ipse Christus: propter illum nos vult exaudire. ob id Ecclesia concludit omnes collectas & orationes, per Dominum nostrum Iesum Christum &c. Sic i. Ioan. 5. Hęc est fiducia, inquit Apostolus, quā habemus ad Deum, quia quodcunq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Notanter autem dicit, secundum voluntatem eius, id est, quæ Deus vult vt ab ipso petantur: quod si petitio non erit secundum eius voluntatem, ibi non exaudiet: & vt esset nobis certa forma orandi, quam orationem Deus vult exaudire propter Christum prescripsit illam Matt. 6. Pater noster qui es in cœlis &c. In omni igitur tribulatione & necessitate vult Deus pater hic in presenti nos exaudire propter Christum, & nos certi sumus propter pignus Christum.

Promissio

3.

Tertiò promisit Deus pater propter ipsum vitam æternam i. Ioan. quinto. Deus dedit nobis vitam æternam in filio. qui habet filium, habet vitam æternam: qui non habet filium, vitam non habet, id est, qui non credit in filium Dei, is non est, neq; habet filium Dei: sed qui credit in illum, illius proprius est cum omnibus donis. Rom. 8. Qui dedit filium, quomodò non omnia cum filio? Ergo quia vita æterna posita est in filio, & qui filium habet, etiam vitam æternam. Sic Ioan 3. sicut exaltauit Moyses serpentem &c. propter Christum igitur nobis donatur salus, nõ propter obseruantiam nostram legis. Etsi illa necessario sequi debet, quòd sine illa hæc promissio vitam non retinetur. Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: vult tamẽ Deus ornari nostram obedientiam legis, ex gratia propter Christum, præmijs in hac & post hanc vitam, & omnia compensare gloria æterna: Sed certitudo habetur in Christo filio Dei, vt laudetur gloria gratiæ eius Eph. 1. Iocunda est hæc doctrina conscientię, quòd sciat promissiones Dei fore

fore certas propter Christum, & non ob nostra merita. Ideò dicebat Propheta Psal. 113. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sed propterea non auocari nos patiamur à studio bonorum operum: hoc neglecto, promissiones nihil erunt, etiam si non propter illa sint efficacia. Exigit enim Deus illa ad laudem & gloriam suam, Phil. 1. Sunt quoque gratiæ nostræ, & sua habebunt præmia.

CAPVT XXIII.

ARGVMENTA.

1. *Quòd Christi mors vnica sufficit ad tollendum omnia peccata, præterita, præsentia & futura.*
2. *Quomodo efficacia illius mortis distribuitur per media.*
3. *Quòd media licet exigantur, non tamē sunt pars salutis nostræ, sed solus Christus est totus & vnicus Saluator, cui totum tribuitur: & solum ipsius opera, & non nostra, vincunt peccatum, mortem & Sathanam.*

Postolus inquit, 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi, id est, pro omnibus peccatis quæ in mundo vnquam facta sunt aut fieri possunt, solus Christus est propitiatio: Nam illum posuit Deus propitiatorem in sanguine eius Rom 3. Sic Esa 53. In eo posuit iniquitatem omnium nostrū, quotquot in mūdo sunt, tam originale quàm actuale. vnica igitur mors Christi, semel facta, Rom 6. sufficit ad tollendum omnia peccata, præterita, præsentia & futura, inquit Lyra, Ro. 6. Hic agnus igitur Dei tollit

tollit peccata omnia mundi, Ioan. 1. Qui ideo est immolatus, ut sit sacrificium omnium credentium coram Deo, cuius efficacia est, quod sit remissio certa, ac sufficienter promerita omnibus cupientibus, Natiuitas, mors, passio, resurrectio, ascensio, ieiunium, oratio, legis impletio per Christum, hæc opera nos saluant, & peccata remittunt, non nostra opera. Non ergo Christus est saluator ad Baptismum usque, ubi non post Baptismum operibus nostris mereri debeamus remissionem & vitam: sed semper est vnicus saluator, & propter ipsum atque opera eius remittuntur omnia peccata propter nomē eius. Act. 10. Lucæ 24. Prædicari in nomine eius pœnitentiam &c. & non propter nostra merita, quia nos semper serui inutiles, Lucæ 17. nec opera nostra possunt mereri vitam æternam. excedit enim hoc facultatem naturæ nostræ, ideo ex gratia datur salus propter Christum. Sic quoque inquit Apostolus Roman. 6. Cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: ideo quoties peccando sumus inimici Dei, oportet recõciliari nos per mortem filij eius, non nostra merita vel opera, quanuis necessariò exigantur. Et latiùs inquit Paulus: Multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. Vtrunque commemorat Apostolus, remissionem & salutem: & illa duo Christo soli tribuit, quòd habeamus ea per mortem eius.

2. Licet Christus solus sit hostia pro peccatis totius mundi, (nam solus Christus passus & mortuus est pro peccatis totius mundi, & nullus aliorum sanctorum vel Martyrum mortuus est pro peccatis nostris: illi confessione Fidei mortui sunt: sed solus Christus habet hunc titulum & gloriam, quoniam pro peccatis nostris, id est, totius mudi mortuus est, Ro 4. 1. Io. 2.) attamen efficacia mortis Christi, non distribuitur nisi per media, quæ sunt pœnitentia, cessatio à vi-

tiji,

tij, desperatio de propria iustitia, sanctitate, & merito bonorum operum, & Fides in Christum, iuxta illud Marci 1. Pœnitementi, & credite Euangelio. Quicumque ergo cupit sibi participari huius efficaciam mortis Christi, is oportet habeat hæc media, fidem viuam quæ habet adiunctam pœnitentiã: pœnitentia includit negationem Idolorum & omnium vitiorum, & contemptum propriæ iustitiæ. Fides includit fructus Spiritus & omnia pia opera, quæ sequi debent necessariò, Gal. 5. Per hæc media vult Deus distribui merita mortis Christi. Et quoniam non omnes obediunt Euangelio, Roma. 10. neque pœnitent neque credunt in Christum, ideò fit, quòd efficaciam illius mortis Christi & sacrificij non omnes participant: satis & sufficiens est virtus passionis Christi, etiam pro mille mundis, quantum ad sufficientiam: efficaciam tamen non omnes accipiunt, eò quòd recusant contemnunt illa media. Et hoc etiam expressit Christus Mat. 26. Sanguis qui effunditur pro vobis & multis, quoad sufficientiam: sed quoad efficaciam, non omnes capiunt. In causa est, quia media cõtemnunt. Qui ergo non pœnitet, neque credit in Christum, tantum abest vt fiat particeps beneficij Christi, Ioan. 3. Qui credit, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, id est, condemnatus, illi nihil proderit mors Christi.

Media illa, id est, pœnitentia & Fides, licet exigantur maximè ad distributionem, non tamen sunt causa vel pars remissionis & salutis. Ita quòd simul meritum passionis & mortis Christi, & nostrum meritum, id est, pœnitentiæ & fidei, tollerent peccatum, & mererentur salutem: sed totum Christo tribuitur, & efficaciam mortis eius & suis operibus, Primò, quia opera nostra suã iam habent sententiam à Christo latam. Lucè XVII. Quando feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Si serui inutiles,

uiles,

tiles, ergo non sunt pars causæ iustificationis & salutis. Deindè, quòd conclusum est, quia Deus propter solum nomen Christi & propter ipsum ex misericordia nos vult sine merito nostro, id est, gratis iustificari & saluari. Act. 10. Huic omnes prophete &c. Et hoc ideò sic conclusum est à Deo, vt simus certi de remissione, Roman. 4. Promissio ideò ex fide, id est, propter fidem est, nempè salutis & remissionis, vt sit firma. Si enim penderet à nostra conditione operum iustificatio & salus, nunquam essemus certi, nunquã possemus satisfacere ad illa accipienda, ideò gratis donatur credenti. Et licet media illa non sint causa & fons iustificationis, compensatur tamen gloria æterna & gratia vel misericordia propter Christum, & ingentibus præmijs in hac & post hanc vitam, non propter suam dignitatem & efficaciam, sed propter Dei bonitatem & misericordiam propter Christum, qui sic coronat sua dona in nobis. Igitur ex promissione, quia iustificati iam per fidem illa faciunt, sic condecorantur: attamen non possunt dici pars meriti cum Christi merito. Iustificationis Christi mors & opus, ex natura & dignitate habet efficaciam meriti remissionis, & vitæ. Nostra opera ex imputatione & misericordia, quibus ex naturali bonitate nihil debetur, quia impura & imperfecta sunt, etiam in iustificationis: quare non possunt stare & concurrere propriè cū merito Christi, Solus ergo Christus, vnicus & solus & totus & integer est saluator: illi soli debetur honor, gloria, & actio gratiarum, & suis laboribus debentur omnia, nobis autem cōfusio, Daniel. 9. Quare opera & media si maximè exigantur, non sunt tamen vel causa, vel pars causæ. Verùm vnica mors Christi. Hæc doctrina quietat & humiliat conscientiam: quietat & firmat, quia audit quòd propter Christum donatur iustificatio & salus, & non propter nostra merita: ideò nemo debet desperare: Deindè humiliat,

mil
sim
de c
ria
pa
Chr
gra
but
& iu

1.

2.

3.

Deo p
porte
accep
rum
funt
men
mum
credi
fit do
Rom:

miliat, ne nimium præsumamus de nostra iustitia, ne similes fiamus Phariseo Luc. XVIII qui præsumebat de operibus suis. Vult enim Deus, vt laudetur gloria gratiæ suæ, Ephes. i Opera nostra licet non sint pars meriti effectiuè ad salutem acquirendam cum Christi merito: sunt tamen pars, & exiguntur cum gratia ad distributionem accipiendam, & vt illa distributio retineatur. Nam sine pœnitentia & Fide salus & iustitia non distribuuntur.

CAPVT XXV.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit quod omnium primò in nobis apprehendit Christi merita, Fides an opera.*
2. *Quare Fides antè omne opus accipit talia Christi beneficia.*
3. *Quòd obseruantia præceptorum retinet beneficia Christi, & quòd Christi gratia facit vt obseruentur præcepta.*

POSTolus inquit, Heb. ii. Impossibile est Deo placere sine Fide: ex quo consequitur, quòd Fides oportet sit primum omnium in homine antè omne opus, eò quòd impossibile sit vt quis Deo placeat sine Fide. Accedentè igitur ad Deum oportet credere. Sequi autem debent fidem opera Deo accepta, non præcedere: quare & Gentium & Iudæorum opera reprobantur, quia sine Fide in Christum sunt, etsi temporale accipiunt præmium, nihil tamen meriti habent in gloria. Est igitur Fides primum opus hominis, dum homo assentit verbo Dei, credit promissioni & obedit: Nam Fides quanuis sit donam Dei, attamen & nostrum assensum exigit. Roman. 10. Fides ex auditu. Primum ergo hominis
G opus.

opus, sacrificium quod Deo placeat, est Fides in Christum: ergo & illam Deus antè omnia respicit: & primò docetur, sicuti arbor, quæ primò plantatur, & deindè fructus expectantur. Quoniam ergo Fides primum opus est, quo Deum accedimus, ideò fit quòd per solam Fidem in verbum Dei, efficimur participes, per Sacramenta à Deo instituta meritorum & fructuum passionis Dominicæ antè omne opus, vel obseruantiam præceptorum: id quod claret in Baptismo, vbi puer baptizatus antè omne opus fit participes beneficij Christi, & adultus gratis iustificatur Fide absque operibus legis & meritis præcedentibus, Rom. 3. Ideò sola fides initio participat merita Christi antè omne opus. Et quia antequam seruatur præcepta, oportet adesse gratiam, id est, adiutorium Dei, Fides autem accipit illam gratiam, (nam Fides verbum secum portat spiritum sanctum) ergò fides sola antè opus accipit distributionem.

2. Quòd Fides antè omne opus accipit beneficia Christi, prima ratio est, vt gratiæ per Christum partæ præconium maneat integrum: Nam si Deus deberet per moueri nostro aliquo officio vel opere, ceu antecedenti quodam merito, vt distribueret suæ passionis merita, iam non esset pura & tota hæc gratia, sed in parte meritum nostrum. at dicit Apostolus Rom. 6. Gratia vel donum Dei, vita æterna: Et 3. cap. Gratia ipsius gratis iustificati estis. Deindè, ne mercenarij efficiamur, & oculo nequam ad mercedem respiciamus, & non ad puram & nudam DEI misericordiam dependentes, dum illi seruiamus, aut quòd Deo propter semetipsum non diligamus, sed propter eius dona, scilicet cælum: aut timeamus, propter infernum: Deus vult propter se amari & timeri, potius quàm propter sua dona. Si ergo per opera nostra velimus accipere Christi merita seu beneficia, hoc esset abijcere laudem gloriæ gratiæ suæ. Ephes. 1. Quoniam

niam ergo gratia saluati sumus, Ephes. 2. & gratia Domini nostri Iesu Christi credimus saluari, Act. 15. idè Fides antè omne opus accipit hæc Christi merita in baptismo. Ex quo patet quòd obseruatio præceptorum sine Fide, vt in Iudæis fit, non facit participes meritorum & operum Christi, nec merentur gratiam iustificationis, sed acceptio & participatio meritorum Christi, iam facta & apprehensa, id est, Gratia Dei hæc facit obseruari præcepta, id est, opera non merentur iustificationis gratiam vel distributionem beneficiorum Christi, sed ipsa gratia iam gratis collata, facit postea obseruantiam præceptorum, sicut merita hominis non meruerunt electionem, de qua dicit Apostolus Ephes. 1. Elegit nos in Christo antè constitutionem mundi antè omne opus nostrum. Sed quia iam gratis electi, vt essemus sancti & bona operaremur: idè gratia, non merita nostra, primum tenebit locum. Fides ergo antè omnia opera accipit distributionem beneficiorum Christi. Nam hæc distributio fit ex gratia, id est, misericordia propter Christum gratis, non propter nostra merita: & hoc probare maximè nititur Apostolus in omnibus suis Epistolis, præcipuè ad Rò & Gal. 3. ait: Si ex lege est hæreditas aut iustitia, iam non ex promissione. Deus autem Abrahæ promisit, &c.

Iustificatorum opera maximè sunt necessaria ad salutem eo fine, quòd acceptam gratiam & distributionem meritorum Christi in adultis retinent & custodiunt. Nam si obseruantia præceptorum Dei & piorum non sequantur Fidè, quæ iam accepit Christi beneficia, tunc non retinetur. Ro. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: Si autem Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. & Ephes. 5. Hoc scitote, quòd nullus immundus, auarus, &c. & 1. Cor 6. Qui talia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Ergo in illū finem exiguntur bona opera & obseruatio præceptorum;

ceptorum, vt retineatur iustificatio & accepta Christi beneficia, nō illa primū accipiant, (*fassen*) hoc enim Fidei est officium. Sed quia nihil proderit, accepisse gratiam & beneficium, si non retinetur, quare vt sectæ vrgent, ne acceptionem beneficiorū Christi demus operibus, sed fidei antè omne opus: ita nos vrgemus & exigimus opera bona & obseruantiam præceptorum ad retentionem meritorum Christi, ne illa denuò deperderentur, grauius & peius quiddam nobis contingat Ioan. 5. Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Differunt hæc duo verba, accipere & retinere. Primum fidei tribuitur, alterum obseruantia præceptorum vel dilectioni. Insuper pia opera nedū retinent Christi beneficia, sed & sua habent præmia, in hac & post hanc vitam 1. Corinth. 3. Vnusquisq; mercedem accipiet secundū suum laborem: Mat. 16. Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundū opera eius. Feroentem quoque carnem subiugant, sunt q; sacrificia nostra in laudē & gratiarū actionem. Et hoc quoque notandum est, vt cautè audiatur quòd Fides accipiat distributionem: Nam hoc de Fide viua, quæ adiunctā habet pœnitentiam, quæ non excluditur, intelligendū est. Deindè, quòd necessariò sequi debet obedientia legis & obseruatio præceptorum, in quòd non subsistamus in sola illa fiducia sine obedientia legis: hæc esset inanis & sterilis fiducia, &c. Summa, vita nostra corporalis gratis accipitur sine merito, & hæc per cibum & potum retinetur: cibus & potus non dant vitam, sed retinent. Sic Fides gratis accipit vitam spiritualem & distributionem meritorum Christi, sed opera sequentia retinent: vt vita non retinetur sine cibo, sic nec iustificatio sine operibus & præceptum est Apostoli, 2. Cor. 6. ne gratiam Dei in vanum suscipiamus. Notandū item, quòd scriptura

sep
vult
tur
ferri

1,

2.

3.

S

toti m
tat Ap
buat i
distrib
dit. Na
petrat
Satha
de acc
Christi
sic cre
partic
mihi p
Christi
ram ne
stum c
deò tā
exigun

sæpè dicit, timore Christi, charitate Christi, &c. Hoc vult, quòd Deus Christus ppter semetipsum diligatur & timeatur potiùs, quàm propter cœlum aut infernum, vt ipse nobis plus sit quàm eius dona.

CAPVT XXVI.

ARGVMENTA.

1. *Quare Christus post resurrectionem tam sæpe salutatur Apostolos pace, & optat illis.*
2. *Quibus modis & vijs Christus sit pax nostra, quando in pressura mundi viuimus.*
3. *Quòd hæc pax conscientie ad carnem non est trahenda.*

Requens fuit in ore Christi hæc salutatio, Pax vobis, id quod patet Ioã 20. Nã quisq; artifex lubens loquitur de opere suo facto: & quoniam Christus opere passionis suæ & natiuitatis impetrauit toti mundo pacem, ideò de illa loquitur, & illa salutatur Apostolos. Facit autem hoc ideò, vt nunc distribuat illam quàm antea impetrauit. Verbo autē illo distribuit pacem, & fides quæ credit verbo, apprehendit. Nã dona Christi non propterea mea sunt, quia impetrata sunt: hac enim ratione essent & Turcarū & Sathanæ: sed quia verbo mihi distribuitur, & à me Fide acceptatur, id est, dum credo quia hoc sic est, quòd Christus mihi veram pacem corā Deo impetrauit: Si sic credidero, donum oblatum recipio, & ero & sum particeps: sin incredulus fuero, donum respuo, & nil mihi proderit. Sic maiori parti mundi non proderit Christus, eò quòd non credunt illius mortem esse vitam nostram & pacē. 1. Cor. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, &c. vocatis sanctis, Dei virtutem: Ideò tam maximè vrgent Euangelistæ & præ omnibus exigunt Fidem in Christum ppter distributionē. Distribuit

tribuit ergo Christus nobis omnibus cum Apostolis suam conquistam pacem, in verbo illo, Pax vobis, Modò & nos credamus, & illam acceptemus.

I.

Christus est nobis pax contra tria, scilicet legem Moysis, peccatum, & mundum: in his tribus conscientia, conscientia dico, habet pacem propter Christum. Primò, inquit Apostolus ad Eph. 2. Ipse Christus est pax nostra, scilicet contra legem & Moysen. Lex enim urget & angit conscientiam, terret & exigit obseruantiam præceptorum vtriusque tabule, & maledicit ac dam-

Exod. 20.

Deut. 27.

mnat omnes transgressores, quò fit, vt conscientia angustiatur & damnetur per legem, quam nunquam seruauit, occiditur, & in bello relinquitur per legem conscientia: nam quis perfectè impleuit legem? Contra hanc damnationem legis, Christus est pax nostra conscientia, qui dicit, Noli desperare, sed pœnite & crede in me, Ego sum, qui Pro peccatis tuis mortuus sum. Ego perfectè & ex toto corde seruauit legem. Crede in me, & propter me imputaberis à Deo tanquam iustus, ac si legem obseruasses: non ergo resurrexi propter iustificationem tuam imputatiuam in accusatione Moysis & legis. Is est spiritus, quoniam viuificat conscientiam quam lex occidit, 2. Cor. 3. Et sic Christus à damnatione legis liberat, & conscientiam quietat: non quidè, ne fiat lex, immò maximè exigitur à iustificatis: verū Spiritus. S. adiutoriū secum confert. Si vis ad vitā ingredi serua mandata. Dilectio propter acceptum beneficium Christi seruat legem.

Matt. 19.

I I.

Christus pax est conscientia contra pressuram mundi: varia tormenta Martyrum, confessorum & fidelium legimus à Tyrannis illata, quæ cū gaudio sancti fideles pertulerunt læti & pacifici in conscientia, in-
tus habentes cōsolationē & spem futuri gaudij, quod Christus impetrauit, id est, regnum cœlorum: idè momentaneam pœnam, vel diuitias, vel honores, nõ curarūt. Nisi enim hanc Christi pacē in corde habuissent,

sent,

sent, Martyres non potuissent perseuerantes fuisse in tam crudelibus tormentis & varijs. Et sic loquitur Apostolus Rom. 8. Non sunt condignæ passiones presentis tēporis ad futuram gloriam. & iterū, Quis se parabit nos à charitate Dei? an gladius, afflictio, nuditas, angustia, persecutio? &c. Et Christus inquit Ioan. 16. In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem, id est, internam cōsolationem mentis in omnibus pressuris propter nomen meum, Matthæi 5. & Luc. 12. Capilli capitis vestri numerati sunt. & Matt. 10. Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam non possunt occidere, &c. Sic Christus est pax cordis in tribulatione p̄senti, quæ habebit finē suum, Christus autem manet in æternum. Et Ioan. inquit: Maior est Dens corde nostro, & nouit omnia Et iterū 16. ca. Tristitia vestra vertetur in gaudium. Habet & mulier pariens inter pressuram quoddam gaudium cordis, quia Deo generat fructum quod gaudium etiam lenit tormentum. Sic omnes sancti sunt, qui laborant in mundo, & c. at Christus est pax conscientia.

1. Ioan. 3.

Tertiò Christus est pax conscientie contrà peccatū. nam conscientia dum respicit peccata, illorum magnus est numerus: si bona opera, pauca vel nulla. At intrat Christus in mediū: & inquit: Cōfidite, quia ego vici mundum: etsi peccata sunt multa & magna, abundantior tamen est gratia propter me promissa, Rom. 5. Si exigua sunt bona opera tua, noli desperare, propter nomen meum, promissa est salus, Ioan. 3. Act. 10. Non ergo propter peccata debemus desperare, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris, Rom. 4. hæc mors non est gratis facta, nec propterea desperandum est, quia pauca bona opera fecimus: Nā salus non propter mea opera, sed propter Christum est promissa, Actor. 15. Per gratiam Domini nostri I E S V Christi credimus saluari, &c. Sic pendet

I I I.

Ioan. 16.

G 4

medius

medius Christus, vt non cum latrone malo desperemus, nec cū bono præsumamus, sed Christū vera fiducia inspiciamus: propter illū enim firma est promissio. Efficacior est sanguis Christi, quàm vel peccata mea, vel bona opera. Sic enim est Christus pax nostra, quoad peccata & quoad opera bona, vt in hora mortis in neutro horū sistamus, sed nudè & firmā fiducia respiciamus in Christum in cruce pendentem, sicut inquit Apostolus Galat. 6. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi &c.

3. Hęc doctrina vt maximè suavis & consolatoria est conscientia tribulata, non tamen trahenda est ad carnem, vt quis liberè velit peccare per luxuriam, superbiam, gulam, &c. eò quia gratia efficacior est peccato, aut quòd nullum velit opus bonū facere: quia propter Christum, & non propter opera nostra, donatur salus: vel quia illam salutem nec impediunt peccata, nec promouent bona opera: Absit hoc, Christus non est iustificator impiorum, infidelium, impenitentium, sed pœnitentium & à peccatis cessantium, Psalm. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non despicias. & Lucæ 1. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Neque Saluator illorum est Christus, qui Fidem suam, dum vixerint, post Baptismum bonis operibus & præceptis Dei nõ testantur exigit Deus necessariò bona opera & obedientiam præceptorum suorum: licet hæc non saluant, retinent tamen pacem, id est, Christum, & sunt fructus iustitiæ, quos facere tenemur ad laudem Dei atq; gratiarum actionē, Phil. 1. & accipient sua præmia ingentia, 1. Cor. 3. nam Deus ita ex sua liberali & gratuita misericordia vult compensare tam Fidem quàm opera nostra gloria æterna, et si hoc neq; Fides, neque opera nostra ex sua dignitate merentur.

CAPVT

CAPVT XXVII.

ARGVMENTA.

1. *Qua sit maxima scientia, & optima sapientia hominis.*
2. *Quomodo rectè cognoscitur Christus.*
3. *Quatenus cognitio Christi non est trahenda ad carnem.*

Q

Postolus 1. Cor. 2. inquit: Nihil iudicaui me scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, quem denunciaui vobis non in sublimitate sermonis aut sapientiae, sed in simplicitate spiritus, vt fides nostra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Multi gloriantur de sapientia mundana, sicuti Philippus de rebus naturalibus, stellarum cursibus, disciplinis liberalibus, & Rhetoricis coloribus, sed quando nulla harum scientiarum humanarum saluat coram Deo aeternaliter animam, sequitur inde quod illa optima & maxima sapientia esse nequit. Nam talis sapientia stultitia coram Deo est, sicut scriptum est Esa. 19. Perdam sapientiam sapientum. Abdic. 1. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi inquisitor huius seculi? Loquitur de illis, qui Dominum non glorificauerunt suis scientijs, sed euauerunt in suis cogitationibus: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, Rom. 1. Sapientia igitur sapientiarum est, cognoscere Christum, sicut propheta Hierem. dicit 9. cap. Nemo gloriatur in sua sapientia &c. Scire & agnoscere Christum, est scire hoc secretum Dei, quod Deus vult propter Christum condonare peccata, & donare salutem aeternam poenitentibus & credentibus: & quod ipsius opera, non nostra, nos iustificat & saluant, si crediderimus. Hanc sapientiam nemo huius seculi principum agnouit. 1. Corinth. 2. nobis

1.

1. Cor. 1.

G 5

autem

autem reuelauit, inquit Apostolus, per Spiritum suum Deus. Et hæc scientia etiam fuit Dauidi reuelata, Psal. 50. Occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Matth. 11. Confiteor tibi pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, &c. Hæc igitur sola scientia est ad salutem necessaria, quæ vel sola sine alijs sufficit, & sine qua aliæ nihil proderunt.

2.

Christus sic verè & rectè agnoscitur, si enim agnoscis & acceptas pro tua iustitia, pro tua sanctificatione, & pro tua redemptione, si ex corde credis, quòd ideò tibi sit datus à Deo Christus, sicut Apostolus dixit, quòd donatus sit nobis Christus à Deo ad quatuor, vt sit nostra sapientia cōtra doctos philosophos nostra iustitia contra Iudeos, qui propriam statuunt, nostra sanctificatio, ne quis præsumat se natura propria sanctū: nostra redēptio, ne quis gloriatur de operibus suis, vt semetipsum saluare possit, & mereri cælum. In hos fines si Christus agnoscitur & creditur, tunc scitur: & hoc est summum scire christiani hominis, atque hæc Fides facit christianum. Primò Christi

1. Cor. 1:

Rom. 10.

I.

est nostra sapientia coram patre, qui sumus vt oves errantes, Esa. 53. & 1. Cor. 1. inquit Apostolus, quoniam mundus per sapientiā Deum non cognouit, id est, oēs philosophi, Deū non glorificauerūt & laudauerunt rectè sua sapientia, placuit Deo, per stultū sermonē saluos facere credentes, nempe q̄ Christus crucifixus, est virtus Dei ad saluandū. Ad hoc credendū, Iudei petūt signa de cælo: Græci hoc cupiūt pbatum per humanā philosophiam: at nōs simplicissima fide credimus verbo, Mortuus est pro peccatis nostris, & credimus huic diuinę sapientię, q̄ tali via Deus vult per Christū saluos facere credētes: Etsi nos in nostra persona nō sumus sapientes corā Deo, in Christo tamen sumus sapientiores omnibus philosophis & doctoribus mundi In Christo reconditus est thesaurus

Rom. 4.

II.

sapientię Dei. Deindè Christus ex nostra iustitia corā Deo:

Deo: Nostra non potest subsistere, ideò nisi aliena, id est, Christi, iustitia reputabimur iusti, nunquã erimus iusti: at nobis credentibus, illius iustitia nostra erit. Et hanc cupit Apostolus ad Phil 3. cap. Non habens meam iustitiam quę ex lege est, sed quę ex Euangelio est, scilicet Iesu Christi, ideò Iudæi ex lege volentes propriam iustitiam statuere, iustitię Dei non subi- Rom. 10, Rom. 3.

ciuntur. Et hæc est iustitia Dei, quę testificata est à lege & prophetis, & illa iustitia Dei, id est Christi, datur omnibus qui credunt in Iesum Christũ: hac oportet saluentur quotquot saluantur. nam & illa facit, vt & nos reputemur iusti. Ioan. 1. de plenitudine eius &c. Illa enim iustitia Dei extra nos est, & donatur nobis per Fidem, sicut pluuia terrę donatur: in illa iustitia scilicet Christi, quoniã mea est per Fidẽ, iustus & sanctus sum, nullum habeo peccatum vel scrupulũ conscientię, aut timorem, aut mortem: nam Christus est sine omni peccato, morte & Sathana liber. Et is mihi donatus est cum omnibus suis donis, Rom. 8. Qui dedit filium, quomodò non omnia cũ Filio? quo fit, vt quantis caro me accusat, & iustitia mea impura est & imperfecta, attamen spiritus lætus est, quia aliam iustitiam præter propriam habet, id est, Christi. ideò inquit propheta Psalm. 121. Latatus sum in his quę dicta sunt mihi, in domum &cæt. ideò Christianus nescit propriam iustitiam, de illa nõ gloriatur, quantis etiam exigatur: sed in hac Christi iustitia gaudet & latatur. Est ergò Christus iustitia nostra coram Deo & Sathana. Patet ergò, quàm sit periculosa fiducia bonorũ operũ, hoc est querere riuulum, & relinquere fontem. Ideò Apostoli vehementer vident & inculcant hanc Christi iustitiã qua saluamur & nõ propriã. Tertio, Christus est nostra sanctificatio. Nil naturam nostram potest sanctificare, neq; cibus, neq; potus, neq; vestitus, aut vllum opus, præter Fidẽ Christi, 1. Cor. 6. Abluti & sanctificati estis in nomine Domini

III.

Domini

Acto. 15.

Domini nostri Iesu Christi. Fide purificans cor. Et Christus ait Ioan. 7. Pater, sanctifica eos per verbum tuum, nam sermo tuus veritas est. Per fidem ergo sanctificamur, locus solitarius, cibus moderatus, vestitus &c. bene conducunt vt sanctitas retineatur. Sed ipse Christus per Fidem verbi sui nos sanctificat: Et nos in illo sumus sancti imputatiue coram Deo, quia nemo ab initio sanctus est reputatus, nisi qui crediderat. Et quotquot sanctificati sunt, hoc factum est per fidem verbi Dei. Quarto, Christus est nostra redemptio & liberatio, scilicet à maledictione legis, quã ipse impleuit Matt. 5. & à peccato, quia ipse pro peccatis mortuus est, Roman. 5. & à Sathana, quia non habet in eo quicquam, Ioan. 14. Et quoniam nobis Christus sic datus est, nihil iuris in nos credentes atque pœnitentes habebunt vel lex vel peccatum. Nam inquit Ioannes 10. Nemo potest ea de manibus meis eripere, id est, oues meas. Non est igitur aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri &c. Felix ergo homo, cui datum est sic Christum agnoscere suam sapientiam, iustitiam, sanctificationem & redemptionem, vt solùm in Deo gloriatur, & nihil arroget sibi de sua sapientia, iustitia aut perfectione: Sed pauci sunt qui hanc habent gratiam: sic simplicibus verbis Apostolus docuit Christum apud Corinthios suos, &c.

3.

Insuper maximè cauendum est, ne talis suaui doctrina conscientie trahatur ad carnem, sicut plerique dicunt: Si Christus est mea iustitia, ergo non curo habere propriam. Nam iubet etiam Christus & exigit nostram iustitiam, Matth. 5. Nisi iustitia vestra abundauerit, &c. Et Paulus Ephes. 4. ait: Induite nouum hominem Vel qui dicunt, Christus est mea sanctitas, quid curo propriam? Nam & nostram exigit Deus, 1. Thess. 4. Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstinatis &c. Et 1. Cor. 6. Nescitis quia corpora vestra

*vestra templum sunt Spiritus sancti? ergo Scriptura
 exigit & docet nostram sanctificationem tam in ani-
 ma quam in corpore. Vel qui dicunt, Christus me re-
 demit, nulla sunt opera mea, nullius meriti. Nam o-
 bedientia præceptorum utriusque Tabule exigitur
 ab omnibus. Summa, nisi & nos fuerimus iusti, san-
 cti, fructificantes in fide, non retinebimus Christi sa-
 pientiam, iustitiam, sanctitatem, redemptionem: & no-
 stram iustitiam vult Deus ingentibus præmijs orna-
 re & gloria æterna. Videat ergo quisq; ne hanc sanã
 doctrinam in abusum vertat. Empti enim estis precio
 magno, inquit Apostolus 1. Cor. 6. ideò glorificate &
 portate Deum in corpore vestro. Et Zacharias Luc. 1.
 In sanctitate & iustitia coram ipso seruiamus omni-
 bus diebus nostris. At nostra iustitia non quietat con-
 scientiam, sed Christi: ideò vt firma sit, transfertur in
 Christum: Nos enim serui inutiles sumus, Luc. 17.
 Primam iustitiam Christi solam vrgēt Lutherani, nos
 Catholici vtranque. In persona Christi maior est san-
 ctitas, quam sunt omnia bona opera, & sanctitas om-
 nium hominũ totius mundi. In Christi persona ma-
 ior est iustitia, quam omnium hominum totius mun-
 di. Ideò propter Christi sanctitatem, iustitiam, merita
 sanguinis sui, capimus salutem, & non propter ope-
 ra nostra bona & iustitiam. Deindè maior & multò
 amplior est in persona Christi Gratia & redemptio,
 quam est iniquitas & malitia totius mundi. Vnica
 mors eius, efficacior est peccatis totius mundi, mor-
 te, atque inferno. Ideò quicumq; in illum crediderit,
 illi dicitur Ioannis 16. Confide, quia ego vici mun-
 dum, id est, ea quæ in mundo sunt, peccatum, mortem,
 Sathanam, &c. Hæc igitur est consolatio fidelium.
 Ante omnia ergò Christum, verbum, & opera passio-
 nis suæ oportet apprehendere fide, sic scilicet, vt il-
 lum suscipias tanquam donum & propinam, quod
 vel quam tibi Deus pater pro proprio gratis donat,*

vt tuus sit Christus, eiusque passio, meritum, opéra, ac si tu ipse hæc fecisses, quæ Christus pro te fecit: vt eius passio sit tua, ac si tu passus fuisses. Sic eius sapientia, iustitia, redemptio, &c. Esaiæ 9. Puer nobis natus est, filius datus est nobis. Rom. 8. Qui dedit nobis Filium, quomodo non omnia cum Filio? Ioan. 3. Vt vnigenitum suum daret, &c. Si nobis datus est, ergo noster: ergo & nostra sapientia, iustitia, redemptio. Hæc fides te Christianum facit, & liberat à peccato, morte & inferno: hæc fides dicitur iustitia, Rom. 4. Quandò ergo nunc sic Christum pro fundamento & capitali bono salutis nostræ habemus & apprehendimus, tunc sequitur alterum: nempe, vt Christum pro exemplo apprehendamus & imitemur, vt sicut ipse nobis benefecit, sic nos proximo nostro: Ipse fuit iustus, obediens, patiens, sanctus, diligens, non maledicens, &c. sic eum imitemur. 1. Petri 2. Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, &c. Et 1. Corint. 11. Imitatores mei estote. Prima apprehensio Christi per fidem, acquirit nobis essentielle bonum, id est, remissionem peccatorum & vitam in Christo: altera, accidentale, hinc & in futuro, id est, specialia præmia. Sicut enim stella differt à stella, &c.

1. Cor. 15.

CAP. XXVIII

ARGUMENTA.

1. *In quo consistit regnum Christi, et qui sint in illo.*
2. *Quid sit regnum Sathanae, & qui sint in illo.*
3. *Quomodo non nocebit credentibus, etiamsi adhuc sentiunt regnum Sathanae in motibus animi & corporis.*

1.

Christus coram Pilato dixit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo, id est, non est carnale aut temporale: ergo sequitur quòd est spirituale. Est igitur Christi

Christi regnum spirituale, quo Christus corda regit hominum, quibus inferit fidem, dilectionem, timorem, sapientiam, humilitatem, spem, &c. & id genus fructus Spiritus sancti, Galat. 5. In hoc regno Christus Rex est & p̄sudet, atq; h̄c influit in corda: de quo regno locuti sunt etiam Prophetæ, Psal. 71. Orietur in diebus eius iustitia & abundātia pacis. Et Dan. 7. Regnum eius non corrumpetur, quia est perpetuum. Et Lucæ 1. inquit Angelus: Et regni eius non erit finis. Aeternaliter igitur reget electos suos. Nō ergō Christi regnum carnale est, sicut putārūt Iudæi, & duo discipuli euntes in Emaus, Lucæ vlti. & discipuli Acto. 1. & Matth. 20. Perpetuū igitur est Christi regnum, nō mutabile, sicut sunt traditiones, cęremoniæ, &c. sed est perpetua dilectio, iustitia, pax, &c. Nec est Christi regnum externa quędam administratio, sicut in cęremonijs, ac ciborum, vestimentorum, statutorum differentijs, &c. sed internus cultus, sicut inquit ipse Lucæ 17. Regnum Dei non venit cum obseruatione, sed intra vos est, scilicet in corde, vbi est fides, timor, dilectio, spes, &c. Et Rom. 14. Regnum Dei non est cibus aut potus, sed intūs: iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto: hoc etiam regnum petimus quotidie aduenire nobis & augmentari, Matth. 6. In hoc ergō Christi regno sunt, quotquot credunt & acceperunt Spiritum sanctum in Baptismo, qui suos in illis operatur fructus, Galat. 5. & renouat cor, expellit sathanam cum vitijs suis, mortificat corpus, & inflammat ad ferenda & facienda omnia, quę Deus exigit. Et Apostolus Colossen. 1. iubet omnes tales gratias agere Deo patri, quòd nos eripuerit de potestate tenebrarum. Nā natura nostra id ex se non potuit, & transfudit in regnum Filij dilectionis suę, in quo habemus pacem, redemptionem à sathana, & remissionem à peccatis. Quotquot ergō abstinent à vitijs & in pœnitentia sunt, ad firmam fidem, timorem, dilectionē, patientiam.

patien-

patientiam, castitatem, &c. tenent, omnes illi sunt in regno Christi spirituali. Et hoc quidem regnum ornatur & retinetur benè cæremonijs, regulis, statutis, &c. sed hæc non sunt regnum Christi: consistit ergò in corde hoc regnum: attamen foris cernitur vbi sit, à fructibus iustitiæ, &c.

Regnum sathanæ est, vbi non est fides Christi, vbi nondùm cor renouatum est Spiritu sancto: & ex illo regno nascuntur, quotquot ex prima natiuitate sunt & tam diu manent omnes filij Adam, donec liberentur per Christum. Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Liberat enim quotquot in illum credunt. Ioan. 1. Dedit potestatem filios Dei fieri, &c. In illo igitur regno est aliud nihil nisi mendacium, homicidium, blasphemia, superbia, auaritia, &c. tota lerna vitiorum, vbi sathan rex trahit corda ad placitum, vt sua desideria perficiant, sicut Christus obiecit Iudæis, Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis, &c. Et ideò Apostolus nominat diabolum deum huius seculi, qui excæcat corda fidelium, 2. Corinth. 4. In hoc ergò sathanæ regno sunt, quotquot obtemperant carnalibus desiderijs & operibus carnis, Galat. 5. Et de illis dicit Apostolus 1. Corinth. 15. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Et homines istius regni solùm quærunt opes, honores, voluptates atque carnalia: ideò directè opponuntur regnum Christi & regnum Sathanæ. Multò enim latius est regnum Sathanæ, quàm Christi: quia omne quod est in mundo, inquit Ioannes, 1. Ioan. 2. aut est superbia, vel luxuria, vel auaritia, &c. & nullus de tali regno introibit in regnum cælorum, eò quòd diabolus nihil habet in Christo. A tali ergò regno liberamur, & in Christi regnum collocamur, quandò Christum credimus nostrum Dominum & saluatorem, Rom. 10. Propter quem gratuitè condonantur peccata, & iustificamur Rom. 3. de quo iubet Apostolus gratias agere.

Ex quo solum credentes & sine peccato existentes, sunt in regno Christi, igitur nullus hominum erit in Christi regno? quis enim est sine motibus peccatorum, & quis gloriatur se mundum habere cor? Respondeo, in regno Sathanæ sunt homines differetes: quidam resistunt tentationibus & cupiditatibus carnis, & non obediunt, sed mortificant, non permittunt regnare peccatum in corpore: & licet sentiant regnum Sathanæ in carne, non tamen consentiunt, sed fidem pugnant. Ob id dicit Apostolus Rom. 8. eos nihil damnationis habere, &c. Tales in Christo sunt supra peccatum & Dæmonem. Nam Christus est rex animæ super omnia, & nos in ipso præualemus peccato, ne damnare possit. Reliqui libenter & voluntariè subsunt regno Sathanæ, ut qui placent sibi in cupiditatibus carnis, Gala. 5. & illi dicuntur esse Christi regnum deuastatum, quod diabolus possidet: etsi ore confitentur Christum, nihil tamen illis proderit, Tit. 1.

CAP. XXIX.

ARGUMENTA.

1. *Quid faciat hominem Christianum seu spiritualem,*
2. *Quòd fides secum patiatur officium ciuile & conditionem, statum, caremonias & ritus, si desit superstitio.*
3. *Quæ sit Apostasia à fide.*

Apostolus ad Galat. 5. inquit: In Christo Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, neque præputium, sed Fides quæ per dilectionem operatur: id est, Christianum non facit quòd quis sit in præputio, vel quòd sit circumcisus, sed quod in CHRISTVM
H credit:

credit. Sic tertio capite inquit: Omnes vos vnū estis in Christo Iesu per fidem. Non est Iudæus neq; Graecus, non est seruus neque liber, non est masculus neque foemina, hoc est, illa non faciunt Christianum, esse virum vel foeminam, laicum vel monachum, Cæsarem vel rusticum, Regem vel seruum: sed credere in Christum. Hæc fides facit omnes nos vnum in Christo, & ex æquo Christianos, non vestitus, locus, cibus, &c. Ideò inquit Petrus Actor. 10. In veritate comperi, quòd non est acceptor personarum Deus: Sed in omni gente qui timet eum, id est, credit in illum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Igitur nec sexus, nec patria facit Christianum: hæc enim omnia exteriora sunt, & non faciunt Christianum: sed fides intus cordis, credere quòd Christi opera vincunt peccatum, sathanam, mortem, nosq; saluant, hæc faciunt Christianum. Sic fides in Christum, quoniam in spiritu & corde consistit, non in pedibus vel manibus vestitu vel cibo aut loco, neque in officio, quia hic Dominus, ille seruus: hic laicus, ille clericus: Fides inquam, quæ Spiritum sanctificat & purgat, Actor. 15. Fide purgans corda: ea facit spiritualem, sanctum, Christianum: & sic oēs credentes sunt spirituales, & tales dici possunt: differunt tamen ratione officiorum, quòd aliud habet officium Papa, aliud Cæsar, Actor. 12. Sicut in vno corpore sunt multa membra, omnia tamen non eundem habent actum, &c. Retinent tamen & ad hoc conducunt externa illa, cibus, potus, vestitus, locus, sacerdotium, & id genus alia officia & cæremonia, quanuis spiritualem non faciunt: sub his tamen operibus exercetur spiritualitas & retinetur, quare non sunt abijcienda. Hæc ergo Fides quæ acceptat Christum, vt Christus sua sit sapientia, propriam pro stultitia reputans: vt Christus sua sit iustitia, propriam pro impura & insufficienti existimans: vt Christus sua sit sanctificatio, seipsum & natura

ruram suam, agnoscens oppressam peccato: vt Christus sua sit vnica redēptio, iustificatio, quia sua morte solus meruit credentibus omnibus iustificationē & salutem, & qui nobis pœnitentibus gratis sine merito nostro distribuit suum beneficium: quisquis hoc credit, quod scilicet Christus p̄ peccatis nostris mortuus est, & resurrexit propter nostrā iustificationem, per hanc fidē accipit beneficia Christi, hęc fides sanctificat personā spiritualem ac Christianū facit. Sic arbor primò fit bona, & deindè fructus eius. Rom. 4.

Hęc fides quæ in solo Christi sanguine quærit remissionem & salutem, & nō in p̄prio opere operato, potest secum ferre sexum, officium, imperatorem, rusticum, monachum, laicum, diuersum vestitū, caeremonias, ciborum discrimina: quia in his nō quæritur iustitia, remissio aut salus, nec capitale bonū, quod in Christū transfertur: sed sunt exercitia fidei & charitatis erga proximū, ad laudē & gloriā Dei. Et sic dicit Matt. 7.
2.
1. Cor. 7:
 Apostolus: Si qs vocatus est in preputio, nō accersat circuncisionē, &c. Nam ad salutem nō iuuat, nec etiā salutem impedit, vt quis sit natus Iudæus vel Gentilis, sit Franciscanus aut Dominicanus: illa enim sunt exteriora. Igitur fides in Christi sanguine & eius operibus locat salutis fiduciam, & non in nostris hisce exterioribus. Non ideò saluor, quia habitu, loco solitario, diuerso cibo aut potu Monachus sum & Christianus: nec tamen hęc exteriora oberunt fidei, sed potiùs promouent, si sine superstitione & p̄sumptione salutis consequendæ fiunt. Euangelium non trahit personā ab ordine, ab officio, ab opere manuū, sed trahit animam à falsa intentione, & liberat conscientia à falsa fide. Nam hęc est falsa fides, q̄ operibus nostris nosmetipsos iustificare & saluare possumus, quandò ea opinione nostra opera facimus. Nā vera fides quærit salutis summam in solo sanguine Christi & eius meritis: attamē p̄mittit manū in opere

personam in ordine vel religione, corpus in officio. Si primùm Iudæi crederent in Christum & baptizarentur, & postea circumciderent vel non circumciderent, saltem ne præsumerent per hoc se posse bonos effici & saluari, sed solùm per gratiam Iesu Christi, sicut patres eorum fecerunt, Act. 15. ubi Petrus dicit: Nunc ergò quid tentatis Deum, ut imponatur iugum super ceruices discipulorum, quod neq; Patres nostri, neq; nos portare potuimus? sed per gratiã Domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos futuros quemadmodũ & illi, scilicet Gentes: significans, fidẽ in Christum, tollere omne discrimen inter Iudæum natum & Gentilem: tunc, inquam, res esset sine periculo. Similiter de discrimine ordinum, cæremoniãrum, rituum dicendum est, quandò liberè hæc seruantur, non ea intentione, ut per hæc velint salui fieri, sed ad exercitium fidei & seruitium proximi, castigationem corporis, Deo ad laudem & gloriam, tunc sine periculo hæc omnia benè seruari possunt. Sunt enim hæc quasi testa externa. Fides autem nucleus est internus, quæ fides sic externis decoratur & ornatur, sed externa hæc non sunt nucleus.

Discessio à fide seu Apostasia, est non solùm publica negatio Christi, sicut Iudæi negãt: sed fit, quoties quis hoc tribuit suis operibus, quod Christo debetur. Nam de Christo dicitur Ioan. 1. Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Et Roma 4. Mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et Petrus Act. 15. Per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri. Ergò si quis remissionem & salutem suis tribuit operibus, & ea intentione facit, is apostatatur à fide iustificationis Christi, ei gratis aut frustra venit Christus. Ideò hæc intentio & falsa fides abijcienda est. Sic etiam Apostolus maximè laborabat cõtra Iudæos baptizatos, in Epistolis ad Romanos & Galatas, ut hæc fiduciam

fiduciam operum ac legis seponerent. Et Petrus inquit: Huic omnes testimonium perhibent, &c. Hæc Act. 10.
 est enim gloria gratiæ Dei, qua laudari vult Deus, Eph. 1. Si autem hæc exteriora fiunt ad exercitium fidei & corporis in seruitium proximi ad laudē & gloriam Dei, nihil nocebunt: sola ergo mala intentio, id est, caput serpentis, amputandum est. Sancti Patres habuerunt & ordinârunt varios ordines, disciplinas, ac scholas ad exercitium in laudem Dei: (quemadmodum D. Hieronymus de opere Monachorum librum scripsit) non vt tales essent potissimus cultus Dei, ac si quis doceret puerum artem lanificiam, (vt olim Monachi operabantur) vt hæc ars esset via ad salutem & probitatem, & iuuenis hanc artem exerceret ea intentione, vt per illam oporteat eum saluari, & quod sine hac arte nõ haberet salutem: nonnè hîc stultus esset tam magister, quàm discipulus? Sed si via ad salutem & probitatem fidei in Christum tribuitur, tunc artificiũ sine periculo exercetur. At inquis: Sic similis erit laicus Sacerdoti vel Monacho, Respõdeo, illorum officia plurimùm differunt, sicut cœlũ & terra: quia ergo Sacerdos agit officium spiritus & salutis, Laicus verò officium corporis & enurritionis, ideò plurimùm dissimiles sunt ratione officiorum, licet non Fidei. Liberè seruare ordinẽ, sic intelligendum est, ne talis obseruatio ligata sit ad opinionem iustitiæ & salutis, non vt contemnatur ex libertate carnis. Sic de alijs statutis, ritibus, &c. Ecclesiæ iudicandum est.

CAPVT XXX.

ARGVMENTA.

1. *Quomodo mors & supplicium Christi sit in redemptionem fidelium, sanctorum autem martyrium in testimonium fidei in Christum, & exhortationem constantiæ.*

H 3

2. Quod

2. *Quòd Christus sua morte meruit solus omnibus sanctis & hominibus hæc duo, remissionem peccatorum & calum, quod nullus sanctorum suo martyrio sibi mereri potuit.*
3. *Quòd Christi mors meruit omnibus creditibus capitale bonum, sanctorum autem martyrium, accidentale in celo secundum gradus.*

1. **P**ropheta Esaias inquit capite 53. Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum, ergò solus ipse Christus mortuus est pro peccatis totius mundi, vel hominum in mundo: & nullus Martyrum passus est pro mundo aut singulari homine, vel suo martyrio illum saluaret. Quare solus vnus est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit nobis semetipsum redemptionem pro omnibus, 1. Timoth. 2. & 1. Ioan. 2. Ipse est propiciatio pro peccatis totius mundi, quoniam mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostram, Romanorum 4. Ergò mors & supplicium Christi, pro totius mundi redemptione est facta, quatenus nos redimeret à potestate Sathanæ, mortis & inferni, ipse vnicus est saluator. Et quoniam hoc omnes qui salutem & iustitiam quærunt, credere debent, quoniam CHRISTVS mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter nostram iustificationem, ideo sancti Dei homines, quos Spiritus sanctus hæc fide iustificauit & sanctificauit in testimonium, quod hæc sit vera fides, saluans hominem, ipsi nedum operibus illam sunt confessi aut corde, sed etiam opere & martyrio ac morte, qua testificati sunt fidem suam nobis in exemplum constantiæ, sicut dicitur ad Hebræos. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. Et iterum: Lapidati

dati sunt, secti sunt, &c. Ideò multa millia testium, id Heb. ii.
 est, sanctorum martyrum, habet nostra fides. Nec ad-
 uersus eam præualebunt portæ inferorum, Matthæi
 16. Sed martyrium sanctorum licet sit testimonium
 fidei, nullatenus tamen sancti alicuius mors & sup-
 plicium facta est pro redemptione totius mundi, si-
 cuti vnica Christi mors. In solum Christum posuit
 Pater omnia nostra peccata, qui solus est victima pro
 salute totius mundi, sicut Christus ipse dicit Mat. 26.
 Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, & san-
 guis qui pro vobis effunditur, &c,

Christus solus omnibus hominibus, & sanctis 2.
 meruit hæc duo, reconciliationem, id est, remissio-
 nem & vitam: & nullum martyrium sancti alicuius,
 quantumcunque acerbum, hæc duo sibi mereri po-
 tuit. Nam sancti, puri homines sunt: Christus, Deus
 & homo: martyrium sanctorum, opus finitum: Chri-
 sti mors, virtus infinita: ergò nemo putare debet, quod
 Sancti semetipsos suo martyrio saluauerint. Sed oportet
 omnes confugere ad Christi sanguinem & mor-
 tem, de cuius plenitudine oportet accipere omnes,
 Ioan. i. Etiam beata virgo virtute passionis Christi
 saluata est, non propria sanctitate: nam virtus passio-
 nis accipi vult fide in Christum, ideò inquit i. Ioan. i.
 Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato:
 ad Coloss. i. Omnia pacificans per sanguinem crucis
 eius. Et i. Petr. i. Empti estis precioso sanguine Chri-
 sti Ioan. i. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi,
 &c. Nullus ergò martyr potuit sibi ipsi impetra-
 re remissionem & vitam æternam, quanuis partici-
 pationem. Sed hoc solum est in Christum trassatum.
 In sanguine Christi saluati sunt ab initio mundi om-
 nes sancti, prophetæ, martyres, virgines, confessores,
 viduæ, & hodiè quotquot viuentium saluantur: quia
 vnica victima est Christus. Nulla ergò pœna vel mar-
 tyrii cuiuscunq; sancti, æqualis est virtutis cum morte
 Christi:

Christi: per illum complacuit Patri, reconciliari & pacificari omnia, id est, per sanguinem & crucem eius, siue quæ in cœlis sunt, siue quæ in terris, Colof. 1. Ergo omnis qui credit in illum, saluabitur Ioannis tertio.

3:

1. Cor. 2.

Capitale bonum, scilicet remissionem peccatorum & cælum, meruit omnibus solus Christus, vt dictum est: & hoc fide accipitur ante omne opus vel quodcunque martyrium, scilicet in Baptismo. Nam hæc fides comunicat nobis Christi bona: At inquis: Nunquid sunt frustra tot crudelia supplicia passi martyres? nihil illis meruerunt? absit. Meruerunt enim ingentia præmia, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. Esa. 64. Nam Apostolus ait 1. Corint. 3. Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem, id est, secundum gradus sui laboris & supplicij. Sed hoc præmium dicitur accidentale, seu additamentum ultra essentialia & capitale bonum, quod iam fide acceperunt sancti ante martyrium. Illi enim qui multa & diuersa passi sunt pro fide Christi, magna habebunt præmia Mat. 5. Merces vestra copiosa est in cælo. Promittit quoque illis Christus regnum cœlorum, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, id est, ipse promittit gratuita sua voluntate: non quod ipsum martyrium hoc mereatur, sed ipse Deus propter Christum vult ita compensare ingentibus præmijs in cælo martyrium & confessionem fidei, & cum ipso cælo, quod solus ipse meruit. Non ergo frustra passi sunt sancti martyres, nec erunt illis sua supplicia sine præmio. Sicut enim differt stella à stella in claritate & magnitudine, vt Apostolus ait 1. Cor. 15. Sic erit in resurrectione mortuorum. Multæ enim in cælo sunt mansiones, Ioan. 14. & unicuique reddetur secundum gradus laborum suorum, Matt. 16. Sic duplici præmio coronat Deus fidelium opera, & maximè persecutiones & supplicia, quoad accidentale præmium: ergo in cælo erunt gloriosi S. Apostoli

Apostoli & martyres, &c. Sed inquis: Sufficit mihi capitale præmium per solam fidem acquirendum, non curo accidentale: si tantum habeo cælum, præmia in cælo non curo. Respondeo, quod existens sine peccato & credens in Christum, is apprehendit capitale bonum: deinde, qui iam iustificatus, facit etiam bona opera & patitur crudelia martyria, persecutiones, exilia: ille ultra capitale bonum & promissionem, accipit etiam accidentale bonum, coronam iustitiæ, &c. adde quod capitale bonum, id est, cælum, non retinetur si quis secundum carnem ambulat, Roma. 8. Unde necessario sequi debet obediëntia legis in omnibus fidelibus: quod si quis vocatur ad martyrium, id singulare donum est, ac suam habebit coronam &c.

Insuper meritum & donum sic intelliguntur, quia solus Christus meruit cælum, remissionem peccatorum, gratiam Patris: quæ nos mereri non potuimus, sed gratis accepimus per fidem in Christum: attamen opera iustificatorum, merentur dona in hac & post hæc vitâ. Dona ergo varia ex grâtia confert Deus pro operibus nostris in cælo & hic in terris. Meritum autem salutis, transfertur in solum Christum. Si ergo est aliquis, qui sentit se sine peccato esse, & nouit se veram & viuam habere fidem, is dicere potest: sufficit mihi essenziale bonum: sed ubi talis reperitur? Ergo nullus hoc dicere poterit. Nam non solum Fides, sed etiam charitas exigitur. Fides essenziale præmium, charitas accidentale apprehendit: sed Fides & charitas nolunt separari & distingui. Porro martyres dicuntur, quos tyranni capitis supplicio affecerunt propter fidem in Christum: Confessores autem sunt, quos hæretici multipliciter vexarunt, ac doctrinæ ipsorum contradixerunt, qua erudiebant Ecclesiam vniuersam, & ordinabant cultum Dei in orationibus & canticis suis.

CATECH. C. CLING.
CAPVT XXXI.
ARGVMENTA.

1. *Quomodo Christus pro peccatis nostris satisfecit sua morte.*
2. *Quae sit Euangelica satisfactio, quam à nobis exigit Christus.*
3. *Quae sit Ecclesiae satisfactio secundum Canones, & olim fuerit in usu.*

1.

Tota Scriptura solùm vnum ostendit satisfactorem pro peccatis totius mundi, scilicet Christum. Esa. 53. Posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum, Col. 1. Complacuit Patri, per eum reconciliari omnia per sanguinem crucis eius, siue quae in caelis, siue quae in terris sunt. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et Ioan. 1. Ecce agnus Dei: &c. Ideò à culpa & poena aeterna peccati solùm nos liberat satisfactio & mors Christi. Nam à culpa peccati & à poena aeterna liberari solùm contingit propter sanguinem Christi, & non opus hominis: neque diuelli debent culpa & poena aeterna, quòd ambo haec Christi mortem respiciunt. Distingui quidem possunt remissio culpae, & remissio temporalium poenarum: Culpa propter sanguinem Christi tollitur, & ira vel poena aeterna: sed temporales poenas, quas meruerunt peccata nostra, mitigamus per opera & fructus poenitentiae nostrae. 1. Corinth. 11. Si nos ipsos diiudicemus, non utique iudicemur à Domino. Est igitur coràm Deo pro culpa & poena aeterna abolenda sola Christi satisfactio. Est autem triplex satisfactio: coram Deo, coram proximo, & coram Ecclesia.

2:

Huius satisfactionis Christi nemo fit particeps, nisi

nisi qui & ipse secundum Euangelium satisfaciat proximo suo. Exigit enim Deus satisfactionem à te erga proximum tuum, & illam docet Euangelium & Scriptura, vt Matth. 5. Vade reconciliari proximo tuo. Item restituere res alienas quas occupamus. Exo. 20. Non furtum facies. Item restituere famam: ibidem, Non falsum testimonium dices contra proximum tuum. Luc. 6. Remittite, & remittetur vobis: date, &c. Item Rom. 13. Nihil quicquam debeatis, nisi vt inuicem vos diligatis Et Matt. 7. Quod vultis vt vobis faciant homines, hoc & vos facite illis. Igitur Euangelium vbiq; ad huiusmodi satisfactionem proximi nos obligat, & illam sic exigit Christus, vt suam satisfactionem coram Deo patre non distribuat nobis, nisi & nos proximo satisfecerimus.

Porro satisfactio quæ est erga Deum, creditur: quæ est erga proximum, necessario exigitur ad salutem. Rursus supra dicta satisfactio exigitur à iam iustificatis & fidelibus per fidem Christi: igitur non satisfacit pro peccatis coram Deo ad abolendam culpam & pœnam æternam. Hoc Christi morti solum debetur, sed tamen valet ad mitigandas pœnas temporarias, quas Deus infligere solet, vt famem, bellum, pestilentiam, incendium, morbum, &c. Deinde est dispositio ad accipiendum Christi satisfactionem, vt efficax in nobis sit ex gratia. Nam tametsi Fides accipit Christi beneficium, fides tamen vera non est, nec Christi beneficium est efficax, si non aderit & nostra satisfactio erga proximum, atq; pœnitentia.

Est quædam satisfactio coram Ecclesia, qua olim famosi peccatores non recipiebantur in Ecclesiam sine publica castigatione, quam castigationem vocabant Patres satisfactionem. Accesserunt & canones Patrum, quibus pro vno peccato septennis pœnitentia imponebatur, & minus & supra: Et sic publicæ spectacula pœnitentiæ, fuerunt externa quædam

3.

dam

dā disciplina, qua cohibebantur & probabantur peccatores, num verè pœniterent, ac cæteri à peccatis terrentur. Non autem putarunt Patres eo ritu ac publica pœnitētia mereri remissionem culpæ, ac pœnarum æternarum liberationem: hoc semper transtulerunt in Christum ac eius mortem, attamen ad mitigationem pœnarum temporalium, ad coërcendam carnem, vt in posterum minùs peccarent, & ad alios multos fines, præterquàm quòd esset precium pro peccatis, obseruata fuit. Insuper quòd nostra pœnitentia operum mitigare possit iram Dei, hoc testatur scriptura vbiq; vt satisfactio Niniuitarū Ionę 3. Exēplum regis Ezechię, cui adiunguntur 15. anni, Esa. 38. & 2. Reg 12. Dauid propria sententia fuit filius mortis: sed ad verbum, Peccaui, audit à Propheta, Transulit Dominus peccatum tuum. Et 1. Cor. 11. Si nos ipsos iudicemus, non iudicemur à Domino. Ergo pœnę peccatorum temporales, quas pro peccatis meremur, non dico de illis pœnis, naturaliter propter peccatum nobis agnatis, vt mors, fames, &c. sed de his, quæ peccatis actualibus meruimus, non ex origine contraximus, mitigantur nostra satisfactione operum in hac vita. Nam propter orationes, ieiunia, eleemosynas ac similia bona opera, immò propter vnum bonum hominem & sanctum, Deus parcat toti ciuitati: sicut volebat propter decem viros parcere ciuitatibus Sodomorum, Gen. 18. Deus mitigat iram, & donat plura bona temporalia & spiritualia, sicut etiam punitur mundus propter libidines, idololatriam, comessationes, & transgressiones Diuinorum præceptorum in tertiam & quartam generationem, Exod. 20. Et quoniam pœnę Purgatorij etiam sunt temporales, & non æternę: ideo credit vniuersalis Ecclesia, operibus viuentium tales iuuari posse, ac mitigari illorum pœnas, tandemq; liberari; eò quòd hoc nullibi in scriptura est prohibitum: & Christus ipse dicit

dicit
vel in
lo ren
5. Et
oret,
tum,
mitte
Et ill
tamen
ribus
ctione
re can
rum &
nus po
num,
in tot
abusu
est con
genda
quæ ne
sint &
lob, Pa
nes vel
pœnis
claves
oration
net Ecc
Dei fac
nam &
nam m
deindè
mortem
sentes,
quarta
lijs ob p
solum i

dicit quòd aliquod peccatum sit, scilicet infidelitatis vel impœnitentię, quod neq; hîc, neq; in futuro seculo remittetur, Matt. 12. Sicut Apostolus dicit 1. Ioan. 5. Est peccatum ad mortem, non dico vt quis pro illo oret, &c. Ergo concludit Ecclesia, esse aliquod peccatum, id est, pœnam tēporalem quam Deus statuit remittere, & non æternaliter reseruare, sicut infideliū. Et illa pœna peccati, quæ infertur in Purgatorio, est tamen temporalis, & remittitur orationibus & operibus viuentium, sed culpam solus Deus sua satisfactione remittit, Possunt quoq; clauēs Ecclesię soluere canones, qui exigunt satisfactionem aliquot annorum & dierum, sicut cū indulgentias facit Romanus pontifex: qui canones & indulgentię satisfactionum, quandò constat eas multis salubres fuisse, non in totum sunt reijciendę, modò amputetur auaritię abusus, &c. Nulla ergo prædictarum satisfactionum est contemnenda, sed distinctè & suo ordine intelligenda, etiam de sanctorum pœnis & afflictionibus, quæ non ob peccatum imponuntur, sed vt illis crux sint & exercitium ad coronam & præmium, sicut in Iob, Paulo, Tobia, &c. hîc non vtuntur suo iure canones vel clauēs, &c. hoc totum Deo relinquitur, sed de pœnis temporarijs & ab hominibus impositis, valēt clauēs &c. & ad purgandos in Purgatorio per modū orationis, suffragij, non autoritate Romana, vt tenet Eccl. &c. Insuper omne peccatum contrā legem Dei factum, duplicem meretur pœnam, nempe æternam & temporalem, sicut peccatum Adę æternā pœnam meruit, id est, damnationem post hanc vitam, deindè temporalem, id est, infirmitatem corporis, mortem, laborem & sudorem in terra. maledictionē, sentes, tribulos, Genes. 3. & Exod. 20. in tertiam & quartam generationem minatur vindictam Deus filijs ob peccata parentum, quod de temporali pœna solū intelligitur, modò aliās in Christum credunt. Sic

3.

Sic

Sic 1. Cor. 5. luxuriosus traditur Sathane, quoad temporalem pœnam &c. At Christus suo sanguine liberavit omnes credentes de æterna pœna, id est, culpa, non autem ab omni temporaria pœna, infirmitatibus, angustijs, tribulationibus, morte, &c. Sed illa mitigari & extingui possunt nostris orationibus, ieiunijs, laboribus, sicut patet de Niniuitis, Ionæ. 3. Et ad illum etiam finem excogitati sunt canones pœnitentiales, ubi Ecclesia tanquam pia mater præuenit iram Dei, quoad temporarias pœnas: item eò conducunt indulgentiæ. Sed ab æterna pœna & culpa solū Christi meritum saluat.

CAPVT XXXII.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit Christum induere.*
2. *Quando contingit illa induitio Christi.*
3. *Quid sequi debeat illam induitionem Christi.*

Postolus in epist. ad Roma. docet nos Christum induere debere, vt cap. 13. Induimini Dominū nostrum Iesum Christum. Est autem Christum induere, nihil aliud, nisi effici participem bonorum Christi ac communicari. Et fit in Spiritu & fide, quādo anima sic acceptat Christi iustitiam, redemptionem, omnemque gratiam, vt verissimè & certissimè credam mihi cum filio omnia filij bona esse donata, & mea propria fore, sicut Apostolus Roman. 8. ait Qui dedit filium, quomodo non omnia cum filio? Nam hæc est propria & vera conditio fidei, vt quis certò credat & teneat, quòd omnia Christi, sua sunt, vt liberè dicere possit, Christi iustitia, redemptio, mors, resurrectio, mea sunt. Hæc enim Fides communicat omnia bona Christi. Sicut ergo homo vestimentum suum induit, & dicit esse suum proprium.

Sic Fides in Christum, vestit & communicat nobis Christi iustitiam, & facit esse nostram. Et hoc est Christum spiritualiter induere, & se vestire operibus Christi. Hęc maxima nostra est consolatio, quòd habemus aliam iustitiam, sanctitatem, perfectionem, &c. scilicet Christi, quam Fides nobis facit propriam: in Christi ergo iustitia & merito confidimus contra peccatum, legem & Sathanam, non propria nostra iustitia & perfectione, quam Paulus vt stercora reputat, Philippens. 3.

Hęc Christi induitio fit in Baptismo, sicut ait Apostolus Gal. 3. Quotquot baptizati estis, Christū induistis: id est, bonorum Christi cōmunicationem accepistis. Vt ergo Christus diligitur à Patre, ita & nos propter Christum diligimur, & regni capaces ac hæredes efficiamur, Rom. 8. Quando igitur baptizamur, & in Christum credimus, ad hęc Christi bona intramus. Hic in Baptismo Christus incipit esse nostra iustitia, via, veritas & vita, Ioan. 14. Et sic vita nostra abscondita est in Christo Iesu, Colof. 3. Ab Adam accipimus & participes sumus iniustitiæ, peccati, atq; mortis æternę, in quo omnes peccauimus, Rom. 5. Adam, quia caput & radix peccati, ergo omnes eius fructus sunt mali & peccatores: At Deus pater statuit hoc mediū, vt qui cupit liberari à peccato primi parentis, is credat in filium suum Christum, quem ideò dedit mūdo, vt omnis qui credit in illum, non pereat, Ioan. 3. Et ita fit, vt sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur, 1. Cor. 15. Vt igitur Adami hæreditatem, quod est peccatum, contraximus omnes ex prima natiuitate, sic in Baptismo, dum renascimur, participamus bona Christi: & ideò Christus misit discipulos suos in mundum vniuersum, vt hoc vbiq; denunciarent Euangelium, id est, bonum nuncium, Marc. 16. Nam hęc est ordinatio diuina, quòd propter Christi iustitiā & mortem, nos vult reputare sanctos

sanctos & filios suos, modò nos, vt filios decet, exhibeamus nos erga patrem.

Postquam Christum in Baptismo induimus, tunc sequi Christum debemus: nam duo sunt, Christum induere, & Christum sequi: Induitio præcedat oportet: nam nemo rectè sequitur Christum, nisi primùm sit indutus Christo: Fides autem induit nobis Christum: sed obedientia præceptorum & boni fructus, ostèdunt quòd sequamur Christum. Nam sequi Christum, est facere iustitiã, veritatem, humilitatē, continentiam &c. Sic inquit Augustinus li. 3. de Trinitate, cap. 4. quòd passio Christi est nobis Sacramentum & exemplum: Sacramentum fidei scilicet, quòd credo pro me illum passum, Roman. 4. Exemplum, vt sequar eius vestigia, id est, patientiam, dilectionem, &c. sicut quoq; Petrus ait 1. Pet. 2. Christus pro nobis passus est, relinquēs nobis exemplū, vt sequamur vestigia eius. Sic igitur Christus sua nobis cōmunicat bona, sic sequi Christum debemus, & id facere proximo nostro, vt illum iuueamus verbo & facto, vt qui se permittat indui à proximo. vt illi velit ac faciat, sicut sibi cupit fieri, & hoc est præceptum Dei dilectionis, vt dilectio non sit simulata, Ro. 12. & non diligamus verbo vel lingua, sed opere & veritate, 1. Ioan. 3. Ergo qui adhuc in peccatis viuit, nec proximi miseretur, is nõdum verè induit Christum, nec etiã sequitur Christum, qui dicit, Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci &c. Io. 13. Ipse pro nobis orauit erga patrem, pro nobis tulit mortē & omnia sua nobis communicat: ergo illum sequi debemus, & hoc facere erga proximum. Ex quo patet, quòd nullū sanctorum possumus induere, præter solū Christum: nõ Petrum, non Paulū: sed benè sequi eos possumus & debemus, sicut dicit Apostol. 1. Cor. 11. Imitatores mei estote, &c. Nam etiã quilibet sanctorum indiguit pro se induere Christum per Fidem, eiusq; iustitiam

partici-

participem fieri, ob id vera vitis est Christus, ex qua nos palmites participamus Christi succum, Ioan. 15. & alienæ iustitiæ. Sic nos induimus Christum principio per Fidem in Baptismo, in vita sequimur illum actione virtutū & bonorum operum, & è diuerso ipse Christus nostram suscepit miseriam & peccatum tanquam proprium, hoc purgans & pro illo satisfaciēs, & sic fit, quòd dicitur in Cantic. cap. 5. Dilectus meus, mihi, & ego illi. Sic fides & charitas Christum apprehendunt ac tenent.

CAPVT XXXIII.

ARGUMENTA.

1. *Quomodo scriptura semel nobis proponit Christum vt donum Dei, quòd in Fide cum gaudio suscipere debemus.*
2. *Quomodo scriptura proponit nobis Christū, vt exemplum vite & operum quod imitari debemus.*
3. *Quomodo per Euangelium, verba & facta Christi, Christus ad nos venit, & nos illi adducimur.*

Criptura nobis proponit semel Christum vt donum patris, quod ex misericordia ipsius nobis proprium datur, vt conscientia turbata, illo sese exhilarescat & consoletur: hoc autem sic contingit, quoties audis vel legis quòd Christus aliquid facit aut patitur, quòd ibi non dubites, quòd Christus ipse cum tali facto aut opere seu passione sit tuus, vt super tali re non minus spem tuam loces, quàm si tu ipse fecisses hoc opus, aut sic passus fuisses vt Christus. Hoc est verè agnoscere Euangelium, hæc est Dei maxima pietas, quā nullus prophetarum aut

I ángelo=

angelorū satis explicare potest Ita erigitur & consolatur conscientia tua Euangelio, id est, bono nuncio, & quòd Christum nobis applicemus vt donum proprium, & nobis donatū à patre, scriptura testatur Efa. 9. Puer nobis natus est, & filius datus est nobis. Si nobis, nobis inquā, datus est, igitur oportet vt ipsum nobis sic applicemus, vt donum proprium nostrum. Sic Io. 3. Sic pater dilexit mundum, vt filium vnigenitū daret: non vendidit, sed dedit ac propinavit. vt in illi dono nos consolaremur & saluaremur, vti Ro. 8. dicitur: Qui dedit filiū in mortem, quomodo nō omnia cum filio? id est, quia suum dedit Deus filium vt donum, & omnia sua nobis dedit. & 1. Cor. 1. Qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia & sanctificatio & redemptio, vt quemadmodum scriptum est, Hier. 9. Qui gloriatur, in Domino gloriatur, & 1. Ioan. 3. Videte qualem charitatē dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus in Christo. Sic vbique testatur Apostolus Paulus, dedit semetipsum pro nobis, Galat. 1. ad Titum 3. Omnia illa probant, quoniam Christus nobis datus est, vt donum nobis proprium. Hoc est fundamentum & capitale bonum: sic Christum apprehendere, vt donum tibi proprium donatum, quo non dubites, hoc te facit Christianum: Hęc fides te liberat à peccatis, morte & inferno, & facit te omnia vincere. Nā in Christo non est peccatum, neque mors, neque infernus, nec aliquid horum habet in quo quicquam, & ille tuus proprius est per fidem & tu donatus, vt vincas per illum, 1. Ioan. 4. Felix homo qui singula Christi verba & facta ponderat, & sibi applicat vt propria. Sic enim Christi meritum, iustitia, beatitudo, fit mea: ipse meam accipit miseriam, peccatum, infirmitatem, iniustitiam, damnationem, & sua merita distribuit mihi, vt meam miseriam delutiat atque peccatum, quia ipse pro illis satisfecit: deo peccatū & mors ipsum incusare non possunt a deo

deoq; totū Euangeliū admonet nos, & offert Christum cū omnibus donis suis, vt veniamus & credamus, & accipiamus Christū cum omnibus bonis suis. Hęc est maxima consolatio conscientię, scire Christum esse suum propriū cum omnibus bonis suis.

Scriptura proponit nobis Christum vt exemplū, quod vita & opere imitemur, vt quemadmodum in Christo cernis quod ipse ieiunauit, orauit, hominibus charitatem ostendit, iuuuit in necessitatibus: sic tu etiam facias proximo tuo, illi seruiendo, benefaciendo, sicuti tibi fecit ipse. Hoc quoq; admonet Apostolus, Ro. 15. Vnusquisq; vestrum pximo suo placeat in bonū, in edificationem: Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est Psalm. 67. Improperia inimicorum tibi ceciderunt super me. Sic Matt. 11. inquit Christus: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. & 1. Pet. 2. Christus pro nobis passus est, (in hoc scilicet est donum & gratia) vobis relinques exemplum, vt sequamini vestigia eius: scilicet sicut ipse non peccauit, ita nec nos peccemus mortaliter superbia, auaritia, &c. Nec dolus fuit inuentus in ore eius. Sic nec in tuo erga proximum, cū maledicere tur, non maledicebat: cū pateretur, non cōminabatur, &c. hęc vestigia sequi debemus & nos. Præterea quod ieiunauit, corpus castigauit, vigilauit, &c. Sic nos quoq; faciemus, Lu. 21. Videte ne corpora vestra grauentur crapula. Summa, de omnibus dictis, factis & virtutibus Christi debemus exemplū accipere & illud sequi: ipse fuit patiens in passione, sic & tu in infirmitate & passione, Esa. 53. Sicut ovis ad occisionē ducta, non aperuit os suum, &c. neminem contempsit, cū peccatoribus & publicanis manducauit. Mat. 9. & Luc. 19. nullum infirmum abhorruit, sed tetigit & sanauit leprosos, Matt. 8. Patri obediuit vsque ad mortem. Sic nos obedientes esse debemus superioribus, 1. Pet. 2. Subiecti estote &c. Omnis igitur Christi

actio, nostra est instructio: sic quoque ipse iubet esse nos misericordes, sicut pater suus cœlestis misericors est ad remittendum & dandum, Matth. 6. Lucæ 6. ut simus filij patris qui in cœlis est, & hoc totum propter Deum fieri debet, propter dilectionem Dei, & acceptationem beneficij Christi in gratiarum actionem. Ethnici enim & gentes, ex naturali amore benefaciunt suis amicis & assentatoribus: nos autem propter patrem in cœlis, ut simus filij eius: & ipse pater cognoscit, quia ad laudem ipsius nos omnia facimus, ille reddet in abscondito. Sic quoque accipere (*fassen*) oportet Christum, ut sequamur illum in virtutibus, quia cōversatione & sanctis operibus: aliàs sequetur quod apud Lucam 6. dicitur: Quid vocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico vobis? Ergo verbis credere debemus, ac vitam sequi, hoc est, totum Christum accipere: Si quis autem dicat, Ego diligo Deum, credo Christum esse mihi donum proprium & c. proximum autem suum oderit, hic mendax est, 1. Ioan. 4. Ergo qui non sequitur Christum tanquam exemplum, parum proderit ei dicere: habeo Christum donum salutis Tit. 1. Confitentur se nosse Deum. Et Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei, &c.

3. Euangelium prædicatio est, per quam Christus ad te venit, & tu ad ipsam adducis. hoc autem sic contingit, quando audis vel legis, quod Christus huc vel illuc venit, aut quod aliquis ad ipsum adductus est, ut Marc. 7. cap. cum adducerent ei surdum & impedita linguæ, &c. & sic cum illo & illo fecit, scire debes quod hoc ipsum offert, id est, illam sanitatem, loquelam, auditum, &c. tibi verbum & factum Christi, quod ibi legis & audis. Si hic sistis, & permittis tibi benefacere, & credis quod & tibi beneficiat, & te adiuvet, & velit te, sicut illum, iuvare, tunc certo habebis. Est

bis. E
cax i
dat le
num,
nem.
tingu
sic leg
nus h
passio
solem
nam n
gis au
cipit &
missio
bona &
postoli
cia nur
nale an
faciat.
& infr
& obed
propriu
aliqu
ap

1. U
nob
hic
2. Q
3. U
fil

bis. Est enim & hodiè Christi verbum & factum effi-
 cax in credentibus: hodiè etiam illuminat cæcos, mū-
 dat leprosos, remittit peccata, dat panem quotidia-
 num, sicut fecit quando erat in mundo antè passio-
 nem. Ideò consimilia miracula & opera hodiè con-
 tingunt credentibus. Ideò non oportet Euangelium
 sic legere, vt semel gestam historiam: sed sic, quate-
 nus hodiè effi cax est per verbum suum, sicut fuit antè
 passionem, vt in omni necessitate habeamus vndè cō-
 solemur. Rom. 15. Quæcunq; scripta sunt, ad doctri-
 nam nostram &c. Ob id Euangelium non est liber le-
 gis aut præceptorum, sicut est Moysis liber, quo præ-
 cipit & damnat Deus, &c. Sed est liber diuinarum pro-
 missionum, in quo Deus offert & donat omnia sua
 bona & beneficia in Christo: Quòd enim docent A-
 postoli & Christus exponit legem, hæc inter benefi-
 cia numeranda sunt. Igitur Euangelium est medici-
 nale animæ, in quo anima audiat quid Deus cū ipsa
 faciat, sicut igitur fecit Christus cum peccatoribus
 & infirmis, sic hodie facit nobiscum modo credamus
 & obediamus Euangelio, Rom. 10. Hoc agnoscere, est
 proprium Euangelij: Quoties igitur audis factum
 aliquod, historiam, verbum, opus Christi, tibi
 applica: & crede, vt quoque assequaris gra-
 tiam, sicuti illi.

CAPVT XXXIIII.

ARGVMENTA.

1. Undè venit quod dicitur, quòd Deus gratis nobis remittit peccata, & donat cælum: nam hic sermo per totum Euangelium habetur.
2. Quid excludat hæc particula, Gratis.
3. Undè sit causa premiorum nostrorum operū, si Deus gratis omnia confert.

tia, id est, cessatio à peccatis lege prohibitis, & ab alijs peccatis, quibus natura nostra est oppressa: & si ab illis cessare non possumus in hac vita, studendum tamen est, ne regnent, Roman. 6. & quotidie orandum, ut dimittantur nobis debita nostra, Matt. 6. Deindè exigitur Fides, id est, vera cordis fiducia & optatio, ut Deus pater exhibeat ex misericordia beneficia Christi, & non dubitare quin ita accipiat, ut credit certissimè sibi contingi. Nam Fides apprehendit Christum, quæ etiam illi communicat bona Christi. Sic iubet Christus prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum, Lucae ultimo. Et Marci 1. inquit: Pœnitentini, & credite Euangelio. Et sic Christus causa est iustificationis: Pœnitentia & fides sunt media, per quæ accipio & apprehendo, & particeps efficior in Sacramentis bonorum Christi: & ne dubitem de hoc, ipsa Sacramenta, sigilla & testes sunt, atque me certificant. Particula igitur, Gratis, non excludit Fidem & pœnitentiam præcedentem iustificationem, neq; sequentem iustificationem legis obedientiam: immò hæc maximè exiguntur, tum ad accipiendam, tum ad retinendam iustificationem: sed causam beneficij, id est, iustificationis & salutis ad nostræ dignitati operum, & transfert in Christum: & hoc idè, ut beneficium sit certum, Roman. 4. Illam enim certitudinem ademit nostris operibus Christus, quando dixit Lucae 17. Quando omnia feceritis, dicit, quia serui inutiles sumus. Idè non possumus nobis statuere certitudinem ex nostris operibus, sed in Christo est promissio iustificationis firma, & hanc doctrinam maximè defendit Apostolus ad Rom. & Galatas contra Iudeos, qui iustitiam tribuebant operibus legis.

Nullumne ergò est præmium nostrorum operum, quia Deus gratis iustificat & saluat? Respōdeo, maximè est præmium operum nostrorum, & in hac

& post hanc vitā, spiritualiter & corporaliter: nam 1. Cor. 3. dicit Apostolus: Vnusquisque mercedem accidet secundum suum laborem, Matth. 5. 16. & Ioan. 5. Sed hoc præmiū est ex promissione gratuita Dei propter fidem in Christū. Deus enim quia promisit compensationem operum nostrorum gloria æterna: idē est præmium, & hæc promissio præmij non oritur ab operibus nostris operatis, sed à benigna & liberali voluntate & pietate Dei: nam operibus nostris ex debito Deus nihil debet, Luc. 17. Idē etsi pro operibus promittit & donat vitam æternam & præmiū, tamen hoc est misericordia & gratia, non debitū; nemo ergo ad opera respicit, sed in Dei promissione. Et sic ab initio docuit Ecclesia, quoniam opera nostra sunt meritoria gloriæ ex gratia, promissione, & pacto. Tolle gratiam ab operibus, & nullum erit præmium: tolle filiationem à filio, & nihil ad eum pertinebit hæreditatis: Et quid est esse meritorium ex gratia, nisi hoc esse ex misericordia & favore meritorium, non ex debito? Semper igitur manet misericordia Dei: & quoniā Deus gratuita sua voluntate vult nobis hoc sic esse meritorium, idē particula, Gratia, semper manet, & semper nostris operibus adimit causam meriti, & transfert in Christum. Nam gratia vel donum Dei est vita æterna, Roman. 6. Nihil hætenus ademptum est de gloria gratiæ, de merito mortis Christi: nam promissio præmij, oritur à Dei pietate, & non ab operibus nostris operatis, vt dictū est. Si Ecclesia crederet & doceret, quòd opera nostra essent causa remissionis peccatorum & salutis, tunc Christus gratis venisset, Galat. 2. & hoc derogaret passioni illius, essetque apostasia à fide & scriptura, quæ vbiq; docet, quòd propter nomen IESU eiusq; mortem, accipimus remissionem & salutem, Actor. 10. Sed quoniam docet, quòd Christus est vltima & causa salutis totius mundi, & quòd illius beneficium

nefici
& re
nost
pter
nob
culu
aduc
ribu
thēi
ribu
omn
Plur
ipse f
præd
operi
tia p
ra fec
cunt
nostr
carne

1.

2.

3.

C

Christi
pietiam

beneficium

neficia nobis exhibentur per pœnitentiam & fidem, & retinentur per obedientiam legis, non propter illa nostra media, quanuis necessariò exigantur; sed propter suam bonitatem & misericordiam, hæc omnia nobis contingere; ideò nullum est conscientia periculum, & liberatur Ecclesia à conuicijs & calumnijs aduersariorum. Quòd verò Christus promiserit operibus ex gratia salutem & præmia multa, patet Matthei 19. Luc. 18. vbi Petrus querit, quid meruerit operibus suis &c. Et 1. Tim. 4. inquit Apostolus: Pietas ad omnia utilis est. Lege suprà cap. 10. de bonis operib⁹. Plurimùm ergò sunt distinguenda opera Christi, quæ ipse fecit: scilicet, natus, tentatus, ieiunauit, orauit, prædicauit, passus, resurrexit, cœlos ascendit, &c. ab operibus nostris, ieiunio, oratione, vigilia, obseruantia præceptorum, ac cæremoniarum &c. priora opera fecit filius Dei, nostra facit solùm homo: illa vincunt mortem, peccatum, & Sathanam: non autem nostra hoc faciunt, eo quòd sunt imperfecta & fiunt carne impura.

CAP. XXXV.

ARGUMENTA.

1. *Quis hominum uiuat in Christo.*
2. *Quomodo Deus ac Christus habitat & uiuit in nobis.*
3. *Qui uiuunt in Sathana, & in quibus ille uiuit.*

Questio inquit Gal. 2. Quòd nunc uiuo in carne, parum est, & non multùm curandum: sed quòd in fide filij Dei uiuo, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me, hoc salutare est. Viuere ergò in Christo, hoc est credere, illum esse suam iustitiam, sapientiam & sanctitatem, ac redemptorem coram Deo. I. 5. patre,

patre, à quo illi donatus est Christus, 1. Corinth. 1. In tali fide consistit vera spiritualis Christiani vita, quæ multò nobilior est carnali vita nostra: Quasi diceret Apostolus: In carne quidem ego viuo, comedo, bibo, dormio, ambulo, &cæt. Sed hanc vitam, quantulacumq; est, nō habeo pro vera vita, sed illam quæ est in fide filij Dei viuentis, hæc fides est vera vita animæ, in tentatione peccati, mortis & Sathanæ: ideò dicebat Prophe. Psal. 118. Viuifica me secundum verbum tuum: sic ad Coloffen. 3. inquit Apostolus: Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Quantumcumq; ergò mūdus oppugnet & persequatur nos, & corpus sit fragile atq; moribūdum, anima tamen semper viuit fide filij Dei, quæ est victima pro peccatis nostris, Esai. 53. Hæc fides & vita in Christo, est illa interna pax & gaudium conscientiæ, de qua dixit Christus Ioan. 16. In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem conscientiæ. Et hanc vitam nemo potest à nobis tollere, nisi desperatio de Christo, & illam vitam in Christo absconditam mundus non videt nec intelligit, sed in tribulatione inquit ad Christianos, sicut Iudæi Christo dicebant in cruce: Veniat Deus liberans eum: sic vbi succumbunt huius mundi malis Christiani, inquit impij: Vbi est Deus eorum? Psal. 78. & 113. Nostra consolatio consistit in vita fidei quam scimus nos non derelictos, nec derelinqui, etiam si totus mūdus & omnia elementa minantur contraria. Sic inquit Christus Ioan. 16. Confidite, quia ego vici mundum. & Roman. 10. Omnis qui credit in illum, non confundetur.

Iudit. 7.
Ioc. 2.

2. Apostolus inquit ad Gala 2. Viuo iam non ego sed viuit in me Christus: Quasi dicat Apostolus, mea vita non viuo: alioqui lex dominaretur mihi, meq; captiuum retineret: omnis enim homo, iuxta naturalem & animale vitam, est subiectus legi. Et quoniam legem non seruat, ob id est mortis filius: ergò ne lex captiuet

captiuus & retineat ad mortem, per aliam legem, scilicet Fidei in Christum, liberatus sum. Hic Christus in me uiuit, qui est Dominus legis & peccati & inferni. In illo ergo Christus uiuit, qui credit, quod Christus resurrexit propter suam iustificationem, Roma. 4. id est, quod in accusatione legis & peccati, propter Christum reputetur iustus ac sanctus, ueluti si ipse legis satisfecisset. Summa, qui ignorat propriam iustitiam ac sapientiam, & solum fidei Christi iustitiam ac illius beneficijs, non quidem ne faciat iustitiam, sed ne in propria fidat, sicut Iudei faciunt Roman. 10. volentes suam iustitiam statuere, & iustitiam Dei non sunt subiecti. Sic Apostolus 1. Corinth. 2. nihil ait se scire, nisi Christum & hunc crucifixum: hæc est enim summa iustitia & sapientia Christiani, nam alteram quæ ex lege est, idem Apostolus reputauit ut stercora, Philip. 3. ut illam lucrifaceret. Viuit quoque Christus in nobis, quando in nobis regnat fructibus regni sui. regnum enim Christi est aliud nihil, nisi iustitia, humilitas, charitas, patientia, misericordia, castitas, Fides, longanimitas, &c. nam illi sunt fructus Spiritus sancti, Galat. 5. Hoc regnum in primis quærere iubet Christus Matt. 6. scilicet ne in nobis peccatum regnet, superbia, luxuria, &c. sed ut ipse in nobis uiuat & imperet, sicut Rex in regno suo, ut illi obedientiam præstamus. Tunc enim in nobis uiuit Christus, quam diu cum fide retinemus in corde nostro, & illum ut unicum nostrum redemptorem amplectimur. Sic petijt Apostolus pro suis Ephesijs, 3. cap. inquit, Flecto genua mea &c. ut det uobis Christum uiuere & habitare in cordibus uestris per fidem, &c. Hoc quoque docuit Christus, orare scilicet, Adueniat regnum tuum, eò quod gratia DEI cum omnibus suis uirtutibus oportet ad nos ueniat. Nam nos ex natura nostra nunquam ad illud uenimus, sicut Christus scilicet uenit ad nos: alioqui ex nobis nunquam ad ipsum uenisset.

mus.

mus. Hoc regnum Dei intra nos est, Luc. 17. & nō indigemus hoc è mari vel è longinquo auferre: nec in vestitu, loco aut cibo consistit, Rom. 14. Sed in pietate, humilitate, misericordia, patientia, &c. Exteriora tamen ad retentionem virtutum conducunt, licet nō conferant. Sic igitur viuit Christus in nobis, quandò virtutes illius imitamur, patiētiam, dilectionem, &c.

3. Sathan princeps huius mundi dicitur, Ioan. 14. eò quòd & ipse suum habet regnum in mundo: in illo enim regno sunt vitia omnia capitalia, superbia, luxuria, auaritia, adulterium, amaritudo, inimicitia, &c. sicut Apostolus ad Galat. 5. describit opera carnis. Omnis ergò qui in vitijs delectatur, & incessanter his tenetur captiuus, hic viuit in sathana, & sathanas in illo, & ille impellit eos in omnis generis errores, flagitia, ac pœnas corporales, bella & incendia, & alias calamitates. Omnis ergò qui in tali regno viuit delectabiliter, is nō peruenit ad regnum Dei, sicut Apostolus testatur, 1. Cor. 6. Rom. 1. Ephes. 5. ad Galat. 5. ait: Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt, sed inquis: si hoc est esse in regno Sathanæ & in illo viuere, qui in peccatis est, nemo erit in regno Christi. Respondeo: In regno sathanæ esse contingit dupliciter: voluntariè, & non voluntariè. Non voluntariè sunt, qui sentiunt in carne peccatum, superbiam, luxuriam, gulam, &c. attamen dolent, & nō consentiunt, sed clamāt ad Deum, vt suum adueniat regnum, vtq; liberentur à malo, Matt. 6. & hoc iubet Apostolus, ad Romanos suos 6. cap. inquis: Non regnet peccatum in mortali vestro corpore. Voluntariè autem sunt in regno sathanæ, qui sequuntur & perficiunt cupiditates suæ carnis, & delectatur illis, idq; cum proposito peccandi, & in peccatis perseuerandi, ac scienter præcepta Dei transgrediendi: Illi non sunt Christi, quia non crucifigunt carnem cum concupiscentijs suis, Galat. 5. Peccare cum proposito

contra

contra legem Dei, & peccare ex infirmitate naturæ
contra propositum, differunt.

CAPVT XXXVI.

ARGVMENTA.

1. *Quomodo oporteat opus dilectionis Dei erga nos, primum credere & per fidem accipere.*
2. *Quomodo acceptum Christi beneficium, causa est dilectionis nostræ erga Christum.*
3. *Quod oporteat fructus & opera dilectionis ostendere, alioqui Christi beneficium, id est, iustificatio, non retinetur.*

 Pus dilectionis Dei maximū erga nos, 1. est, quod dedit nobis filium suum vnigenitum in redemptorē à peccatis nostris, & saluatorem à sathana & inferno. Ioan. tertio: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, &c. Roman. 5. Commēdat Deus charitatem suam in nobis, quoniam Christus pro impijs mortuus est, & 1. Ioan. 4. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit in mundum, vt viuamus per eum. Sic vbique scriptura commendat nobis hoc maximum opus dilectionis Dei erga nos, quod filium suum ex gratuita dilectione nobis dedit, non aliquo merito nostro præcedente, neque quod nos primum illum dilexerimus, sed quod ipse prior dilexit nos, 1. Ioan. 4. primum lapidem ipse posuit, & etiam cum inimici essemus, Roman. 5. Hoc simpliciter credere oportet, & nullatenus hîc dubitare, quod ex nimia charitate nobis sit datus filius Dei in redemptorem. Præcedit ergo hoc opus Dei dilectionis, nostram & fidem & dilectionem, opera ac merita.

Nam

Nam ante constitutionem mundi elegit nos pater in Christo, ut laudetur gloria gratiæ suæ, Ephes. 1. Igitur Euangelium proponitur, ubi primò fides nostra exigitur, ut credamus Christum pro nobis mortuum Roman. quarto, & fides nostra præcedit dilectionem & opera, & sola accipit Christi beneficium: Nam illa fides sic reputatur ad iustitiam credenti, Rom. 4. ante omne opus nostrum operatum. Viua ergò fides accipit iustificationem sine merito præcedenti operum legis, Rom. 3. Arbitramur hominē iustificari gratis sine operibus legis, &c. Oportet enim ut primò quis credat in Christum, antequàm diligat aut quippiam operetur: præcedit ergò fides Christi dilectionē & opera.

2. Acceptum Christi beneficium per fidem, causa dilectionis nostræ ad Christum. nam fides accipit remissionem peccatorum. Quæ remissio gratuita, hoc inquam beneficium gratuitum, causa est dilectionis nostræ: quare dilectio sequitur beneficiū remissionis peccatorum, & remissio peccatorū est ante dilectionem nostrā. Sic inquit Christus Luc. 7. Cui parū dimittitur, parū diligit: & cui multū dimittitur, multū diligit. Dimissio ergò peccati præcedit, deinde sequitur secundū gradus etiam dilectio. Nam beneficium est causa dilectionis: nemo gratis diligit, sed causam habet dilectio, siue id sit donum, aut beneficium, aut amicitia, &c. Ex quo sequitur, quòd remissio peccatorum siue donum aliquod, non contingit propter dilectionem quam habet accipiens, sed ex dilectione datoris, ante dilectionem recipientis: ita causa remissionis nō esse potest nostra dilectio, quæ nondum est, sed causa est in Deo & eius misericordia & ratio Fidei illam accipit, quare non propter dilectionem, sed propter fidem primò accipitur iustificatio & remissio peccatorum. Insuper sequitur, quòd auctoritate Apostoli ad Galat. 5. scilicet, Fides quæ per dilectionem operatur, sanè est intelligenda: Neque

quòd simul Fides & charitas, vel quòd fides propter
 charitatē vel fides formata charitate iustificet & ac-
 cipiatur remissionem peccatorum, hæc in opere iustifi-
 cationis non valent, ibi ratio Fidei agit cum Christo
 sine dilectione vel opere, sed gratis accipiet ex mise-
 ricordia propter Christum. At extra opus iustifica-
 tionis in illum finē, vt retineatur remissio peccato-
 rum & iustificatio, vt fides ostēdatur & manifesta fiat
 per dilectionem, aut ne mortua sit Fides, vt Iacobus
 2. capite dicit, vt que vera & efficax sit fides, necessa-
 riò debet sequi dilectio, quæ operatur fructus Spiri-
 tussancti, Gal. 5. & obedientiam legis, 1. Tim. 1. Finis
 præcepti charitas est de corde puro, consciētia bona,
 & fide nō ficta: oportet enim primū habere cor pu-
 rū, & hoc purificat fides, Act. 15. conscientiam bonam
 per fidem non fictam, & ex illis procedit & sequitur
 charitas: ratio ergò Fidei ante omnem dilectionem
 & opera accipit Christi beneficiū, deindē acceptum
 beneficiū gratis, causa est dilectionis, quam ope-
 ratur Spiritussanctus, qui datur per fidem in Christū,
 vel ex auditu fidei, id est, verbo Dei, Galat. tertio. Ex
 operibus legis, an ex auditu Fidei? sicut scriptum est,
 Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iusti-
 tiam, &c. Genes. 15. Sequitur ergò Fidem dilectio,
 atquā gratitudo pro accepto beneficio per fidem.
 Illa Dilectio quæ fidem sequitur, oportet vt ostē-
 3.
 datur & cognoscatur foris per opera & fructus, per
 obseruantiam & obedientiam præceptorum. Quæ
 obedientia si non ex dilectione erga proximum pro
 accepto beneficio sequitur, fides illa non est vera aut
 viua, nec retinet iustitiam Christi: nam si secundū
 carnem ambulaueritis, moriemini, inquit Apostolus
 Rom. 8. Necessariò igitur debent sequi fructus & obe-
 dientia legis ipsam Fidem, idē inquit Apostolus: Fi-
 des quæ per dilectionem operatur: non inquit, fides
 quæ per dilectionem iustificat, quia fides iam ac-
 cepit

cepit iustificationem: sed vt hæc nunc testificetur, tanquam vera, dilectio operosa sequi debet.

Insuper Christus sæpè in Euangelio inquit, Luc. seprimò. Fides tua te saluum fecit, id est, iuuit: nò inquit Christus, fides & dilectio tua simul te iustificat, sed dat locum Fidei: sed tamen necessariò sequi debet dilectio, quæ legem implet, quæ impletio & bona opera si non fiunt ex fide Christi & sequuntur, tunc Fides illa nulla est. Igitur quod dicunt veteres, Fides formata charitate iustificat: sic est intelligendum, quia fides per charitatem operosa, retinet iustificationem, quam primò fides accepit.

Igitur si non adsunt opera sequentia fidem, Fides illa nec accepit, nec retinet iustificationem. Quo fit, quòd dum recentiores vrgent solam fidem iustificatione, hoc intelligunt quoad acceptionem, quòd Fides ante omne opus accipit iustificationem gratis: sed quoniam iustificatio illa nulla est, nec retinetur nec efficax est sine operibus sequentibus aut obedientia legis, ideò dicitur quòd non sola Fides, sed illa que operatur per dilectionem, sit meritoria, retineat iustificationem, & saluet. Quid enim prodesset accepisse iustificationem, si non esset efficax nec retineretur? Hæc autem retentio contingit per dilectionem, opera & obedientiam legis. Fides vnico quasi momento primò appræhedit Christum & sua beneficia, deindè Spiritum sanctum qui operatur suos fructus, Gala. 5. id est, charitatem, timorem, & omnia pia opera: quandò ergò fructus Spiritus sancti non sequuntur, nec etiam ibi fides est, & charitas est fructus Spiritus sancti. Dum ergò obedientia legis non sequitur fidem, & Christiana seu innocens vita, ibi nec Fides nec iustificatio est. Opera ergò siue dilectio sunt testes veræ fidei & iustificationis.

Caput

ARGVMENTA.

1. *Quòd primum opus atq; precipua virtus post fidem in homine iustificato, est dilectio, qua Deus gratis propter semetipsum diligitur, & proximus propter Deum.*
2. *Quid sit dilectio proximi, & eius virtus atq; conditiones.*
3. *Quòd dilectio implet legem, & sua habet premia hic & in futuro.*

Christus in scriptura ubiq; in credenti-
bus vrget & exigit ac præcipit dilectio-
nem, quòd necessariò sequi debeat fi-
dem, veluti primum opus & fructum
primarium fidei. Vndè & à Paulo loca-
tur dilectio primo loco inter fructus Spiritus sancti.
Et primò, vt diligatur Deus, qui sine nostro merito
nos saluos fecit per filium suum: hæc Dei bonitas &
misericordia diligenda est, & Deus propter semetip-
sum & suam bonitatē. Qui enim Deū habet, is quo-
que quod minus, id est, cælum habebit: qui verò Deū
non habet, illum sequitur necessariò infernus. Plus
est Deus ipse, quàm eius dona. Psal. 17. Diligā te Do-
mine fortitudo mea. & Psal. 5. Gloriabuntur omnes
in te qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedi-
ces iusto. & Psal. 30. Diligite dominum omnes sancti
eius, quoniā veritatem requiret Dominus. & 1. Ioan.
4. Diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos.
Quia ergò propter gratuitam eius bonitatem, qua
dilexit nos etiam cū inimici essemus, Roma 5. nos
& misericordiam diligere, quàm ipsam nostram sa-
lutem,

K

ludem,

lutem, eò quòd Deus super omnia est diligendus, & ex toto corde & anima, vt Deuter. 6. Hunc quoq; gloria & gratiæ titulum sibi retinet Deus, vt propter semetipsum & Christum filium suum potius donet, & concedat omnia, quàm propter nostra opera operata, siue sit oratio, ieiunium, &c. ideoq; magis persona Dei à nobis diligenda est, quàm eius munera: nam plus est Deus, quàm cœlum vel infernus. Licet nos orare debeamus, atramen in nomine Christi exaudiamur, Ioan. 16. Gratuita ergò misericordia & pietas Dei nobis ostensa per filium, nostri um redemptorem, causa est nostræ dilectionis.

2. Non solum Deus propter semetipsum diligendus est, sed etiam proximus, vir & vxor, liberi, vicini ac bona ipsorum temporalia & successus propter Deum non propter semetipsa & propriam conditionem, ita vt antequàm offendatur Deus, quis paratus sit potius omnia relinquere & carere, quàm deum suum. Sic etiam dicit Christus Mat. 10. Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non est me dignus: ibi summam omnium temporalium rerum comprehendit: nam plus nobis sunt parætes, quàm diuitiæ & honores &c. Igitur propter Deum diligendus est proximus: nam si solum illos diligimus, qui nos diligunt, & benefacimus ijs qui hinc nobis beneficiant, quæ merces? quantum distamus ab Ethnicis & Iudæis? Ideò non propter beneficia sua proximus, sed propter ipsum Deum diligendus est. Causa & fons dilectionis huius esse debet ipse Christus, qui præterquam quòd nostra peccata portauit, etiam benefecit, & magnum habebit premium apud Deum, Ioan. 15. Hoc est preceptum meum, vt diligatis vos inuicem, sicut ego dilexi vos, id est, gratis propter meam bonitatem, non propter vestra opera operata: sic & nos propter Christum diuerso proximum diligere debemus, non principaliter respicere ad facta proximi. At inquis: Quid igitur est dilectio vel charitas proximi? Respondeo: Charitas virtus est

tus est, quam non habet in se nostra natura, sed dona-
 tur à spiritu sancto homini ppter fidem in Christum
 qua diligitur Deus sup omnia, & proximus propter
 Deū, sicuti homo seipsum diligit, & Apostolus vocat
 charitatem fructum spiritus sancti, Galat. 5. sed quali-
 ter ostendatur, & quid operetur charitas, Apostolus
 1. Cor. 13, docet per varios gradus & mēbra, & inquit:
 Charitas patiēs est, scilicet in aduersis: cogitat enim:
 si Deus pro te tāta passus est, patere & tu hoc propter
 ipsum, quia scriptum est Matth. 5. Beati qui persecu-
 tionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipso-
 rum est regnum cœlorum. Vbi ergò nulla est patien-
 tia in aduersis & infirmitatibus, ibi adhuc nulla est
 charitas. Secundò charitas benigna, id est, neminem
 vitat, sicut Christus non reiecit peccatores, sed dixit;
 Venit filius hominis quærere & saluum facere quod
 perierat, Lucæ 19. Tertiò charitas non æmulatur, id
 est, non est inuida (*neydisch*) sed fauet suo proximo
 commoda, diuitias, honores, & quicquid DEVS ei
 fauet. Quartò, charitas non agit perperam, id est, oc-
 cultè machinando, prodendo, decipiendo, practican-
 do, sed facit sicut sibi velit fieri, vt Matth. 7. Omnia
 quæcūq; vultis vt faciāt vobis homines, ita & vos fa-
 cite illis. Quintò charitas nō est fastidiosa (*hōnisch*)
 verbo vel signo. Matth. 5. Qui dixerit fratri suo racha
 &c. Charitas non inflatur, id est, non reputat se san-
 ctio-rem, doctio-rem, meliorem cæteris, sed potiùs o-
 mnibus inferiorem. Rom. 12. Honore inuicem præ-
 uenientes Charitas non quærit quæ sua sunt, sed Dei
 honorem & proximi vtilitatem. Non irritatur, sci-
 licet vt percutiat, vulneret, conuicietur, insanat irā
 erga proximum. Luc. sexto. Dimitte, & dimittemini,
 seu dimittetur vobis. Non cogitat malum, id est, vin-
 dictam inferre aut nocere proximo, neque minatur
 exemplo Christi, qui cū malediceretur & pate-
 retur

retur, non comminabatur, I. Pet. 2. Non gaudet super iniquitate, id est, damno vel malo proximi, sed flet cum flentibus, Rom. 12. Et congauget veritati, vbi scilicet gloria Dei predicatur & proximi vtilitas. Psal. 4. & perdes omnes qui loquuntur mendacium. Caritas omnia suffert propter Christum, eius vestigia sequens, I. Pet. 2. Omnia credit, non est suspitiosa vel pertinax in sua opinione. Omnia sperat, non dubitans ea consequi quæ à Deo & proximo promissa sunt: Omnia sustinet propter Dei gloriam & commodum proximi sui. Roman. 8. Quis seperabit nos à charitate Dei &c. Summa, sine illa non valent linguæ, non scientia, non fides, nec castigatio corporis, nec Eleemosyna, inquit Apostolus, neque oratio, vel id genus alia. Nā hoc præceptum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suum, I. Ioan. 4. Qui enim dicit, diligo Deum & fratrem suum odit, mendax est &c? & Christus inquit Matth. 5. Vade primùm reconciliari fratri tuo. Vbi ergò dilectio proximi non est, ibi nec iustitia retinetur, nec opera, etiam qualiacunq;, sunt efficacia donec inuidia erga proximum durat.

3. Hæc dilectio legem Dei implet, sicut inquit Apostolus Roman. 13. Qui diligit proximum, legem adimplet. Nam qui diligit proximum suum, non habet rem cum vxore eius: non occidit illum, non furatur ei, & si quid aliud est in lege mandatum, illa omnia in hoc verbo, Diliges proximum tuum sicut teipsum, instaurantur. Plenitudo ergò legis est dilectio. Hanc Christus vbique præcipit & vrget, & magna habebit præmia in hac & post hanc vitam. Ideò inquit Apostolus, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis: erit enim in nouissimis diebus signū dici nouissimi de propinquo futurum, quandò charitas omnis refrixerit, & iniquitas abundabit, Matth. 24. Et hanc dilectionem iam ignorat mundus, & maximè gloriatores Euangelij. Quare ante omnia diligi de-

Rom. 13.

bet pri-

bet primùm Deus propter semetipsum, deindè proximus noster ppter Deū, si queras, quomodò debeat opus hominis fieri ex charitate, sicut iubet Apostol⁹ 1. Cor. 16. Omnia vestra in charitate fiant: respōdeo, tunc fit opus ex charitate, quādò propter ipsum Deū fit, propter eius bonitatem, & non propter munera vel dona, id est, nec propter cœlum, nec timore inferni: sicut filius diligit patrem, eò quòd pater eius est, non principaliter propter hæreditatem, & sponsus sponsam propter semetipsam, non propter concubitum. Alioqui hæc dilectio esset seruilis & mercenaria. Igitur homo debet intentionem suam dirigere principaliter in DEVM ipsum, & ad gloriam eius facere quæ facit, deindè sperare quia debet illi Deus regnum cœlorum, & custodiet à pœna æterna propter suam promissionem: ipse enim promisit præmia beneficientibus. Ideò causa præmij est sua gratuita voluntas & promissio, non opus nostrum operatum. Ipse certissimè seruabit suam promissionem. Saltem tu ex charitate facias quæ facis, id est, propter ipsum Deum. Sic inquit Dauid Psalmo 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas, id est, principaliter propter temetipsum; deindè propter retributionem, quam tu promissisti, non quam ego merui. Deus igitur omnibus est præferendus, nec ei placet seruitium, quod fit, contempto eo, propter dona. Et patri displicet filius, qui ipsum solum diligit ob diuitias, & sponsæ sponsus, quia hoc non fit ex charitate. Debent igitur omnia nostra fieri ex charitate propter ipsum Deum & personam eius principaliter. Deindè speramus dona eius propter promissionem, non vt nos illa mereamur. Sic diligimus patrem cœlestem, & petimus panem quotidianum, & hunc panem donabit filijs propter suam promissionem, non propter orationem nostram, licet illa maximè exigatur. Non nobis Domine, non nobis, sed no-

mini tuo da gloriam, inquit Propheta. Sperare debet dona Dei, sed propter illa non mea opera facere, sed ex charitate, sicut filius seruit patri primò, quia pater eius est: deindè, quia sperat hæreditatem: at seruus solùm seruit propter precium &c. Dilectio est immerita misericordia, fauor, gratia, quæ exhibitur proximo propter Christum, hoc est, sit propter Christum & illum respicit, nõ pro merito proximi vel odiũ, eò quod dilectio est immerita gratia vel fauor immeritus, qui exhibitur proximo ppter Deũ.

CAP. XXXVIII.

ARGUMENTA.

1. *Quare Deus est timendus ne peccemus.*
2. *Quomodo peius contingit relabētibus in pristina vitia, & hic, & in futura vita.*
3. *Quòd timentibus Deum semper prospere & bene omnia succedunt.*

4.

DVO nos allicere debent ad timorẽ Deĩ, ne peccemus: primò, quia pater est: id eò charitas nos debet abstrahere à peccato, vt timeamus, ne offendatur pater celestis. Mal. 1. Si ego Dominus vester, vobis est timor meus? bonus filius qui patrem diligit, is timet eum offendere. Eccles. 1. Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Signanter inquit, timor Domini: non dicit, timor pœnæ, aut timor perditionis diuitiarum vel salutis, sed, Domini. Secundò, ad timorem nos allicere debet ne peccemus, grauitas peccati. Sic enim Deus detestatur peccatum, vt de illo placari non potuerit, nisi filius suus occideretur. Non igitur leuis res est, peccare & Deum offendere. Esa. 53. Po-

suis

fuit in eo iniquitatem omnium nostrum, & nos li. 1. Pet. 2.
uore eius sanati sumus. Maximè ergò nobis incute-
re debet timorem, ne iterum peccemus, tam grauis
offensio Dei, peccare contra legem DEI. Vbi que
ergò scriptura admonet, vt nunc iustificati, cessemus
peccare.

Deindè terrere nos debet, vt Deum timeamus, ne 2.
nobis iam iustificatis peius contingat, si sine timore
Dei relapsi fuerimus: Sic inquit Christus Ioan. 5. Ec-
ce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi
aliquid contingat. & 2. Pet. 2. Qui rursus peccatis im-
plicatur, fiunt posteriora eius peiora prioribus: me-
lius enim erat, eos nō cognouisse veritatem, &c. Ca-
nis reuersus ad vomitum, & sus lota ad volutabrum
luti. Extant quoq; exempla terribilissima Adæ in in-
nocentia creati, Genes. 2. Quam dum peccando per-
deret, ipsa & tota eius posteritas punita est: quid pro-
fuit habuisse innocentiam, quam peccado iterum per-
didit? Insuper Exod. 20. minatur Deus in tertiam &
quartam generationem punitiōem trāsgressoribus
suorum mandatorum, qui Deum non timent. Et Ex-
odi 32. adorationem vituli occisione 23. millium vin-
dicauit, & domus Hieroboam, qui erexit duos vitu-
los aureos, nouum erigens cultum Dei, & instituit
sacerdotes infimos de populo, penitus deletur, 3. Re-
gum 14. Chore, Dathan & Abiron, in re Ecclesiastica
volebant pares esse Moyfi & Aaroni, & deuorantur à
terra viui, Numer. 16. quid profuit illis exiuisse A-
gypto? Punitur quoq; populus fame & carentia plu-
uię per annos tres & menses sex propter claudicatio-
nem in fide, 3. Reg. 18. ad vtrāq; partem, sicut impro-
perat illis Helias Propheta. Murmur populi & inobe-
dientia plebitur sensim morte sexceterum millium
virorum, Num. 14 & à serpentibus interficiuntur &c.
Maria Moyfis soror lepra percutitur, Numer. 12 cap.
Blasphemus lapidatur Leui. 24. temerās sabbathum,
K 4 lapida-

lapidatur Num. 15. Achan fur lapidatur Iosu. 7. adulter lapidatur Leuit. 20. Magistratus negligens, peccata populi non corrigens, punitur Num. 25. Superbia Regentium punitur peste & bello, 2. Reg. 24. Negligentia correptionis filiorum, punitur 1. Reg. 2. & 4. de Heli. & quadraginta pueri lacerantur ab vrsis, 4. Reg. 2. Et Christus in nouo testamento Matt. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, &c. Et Matt. 12. De omni verbo ocioso reddet homo rationem &c. & Mat. 18. de dimissione offense, & 23. de vae Phariseorum, & Apostolus 1. Cor. 6. Neq; fornicarij, neq; adulteri &c. Ephes. 5. Gal. 5. Et cōcludit quòd talia facientes, non possidebunt regnum Dei. Meritò ergò hæc & similia horum, nobis terrorem incutere debent & timorem à peccatis. Nam nihil proderit esse baptismum, & semel iustificatum, si non retineatur illa sanctificatio. Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Ideò summa prædicationis Apostolorū fuit, inculcare fidem in Christum, qua iustificaremur: deinde, vt acceptam iustitiam retinerent per bona opera & timorem à peccatis, sicut patet Hebræor. nono, 1. Petri 2. & 1. Corinth. 5. Punitur ergò illa transgressio, si ex certa malitia fit, hic & in futura vita. Nō igitur in ventum est faciliter reijciendum peccatum, aut quòd inani fiducia gloriemur de Dei misericordia, & interea sine omni timore Dei viuere: tã lex quàm Euangelium hæc exempla iustitiæ DEI nobis proponunt, vt timeamus peccare, & Deum denuò offendere, claris verbis dicit Ioan. quinto. Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Apud Matt. verò. Ibunt hi (scilicet qui à sinistris erunt) in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Cogitare enim & hoc debemus semper, scilicet futurum iudicium, quo cuiq; reddetur secundum opera sua, Matth. 16. primo Corinthiorum tertio, & non solum gloriari

gloria
Sap
ra tim
re Der
sanctu
Deum
quant
tumul
cos? R
miseri
bus eu
omnes
cum in
mete c
henna
faciet
quàm
culcar
peccat
18. Nih
timore

1. Q
ca
2. Q
in
3. Q
ita

gloriari de redemptione & misericordia Dei.

Sapiens inquit Eccl. 23. Nihil melius est super terra timore Dei: quid aurum? quid honores sine timore Dei? Et Psal. 18. inquit Propheta: Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi, id est, timentes Deum permanebunt & conseruabuntur in mundo, quantumcunque tyranni & suppressores pauperum tumultuentur. Si enim pro illis Deus, quis contra eos? Rom. 8. Sic quoque beata virgo canit Lucæ 1. Et misericordia eius à progenie in progeniem timentibus eum. Et Psal. 33. inquit Dauid: Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum in veritate. & Christus quoque Mat. 10. inquit, Time te eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Summa, qui timet Deum, is non peccat, is faciet bona, & hic non relinquetur à Deo tam in hac, quam post hanc vitam. Ideò parentes vehemèter inculcare tenentur pueris timorem Dei ac punitionem peccatorum, sicut dixerunt Angeli ad Abraham Gen. 18. Nihil ergo proderit, esse receptum in gratia, nisi in timore Domini custodierimus thesaurum.

CAPVT XXXIX.

ARGVMENTA.

1. *Quid Apostolus vocet conscientiam, & quid cauterizatam conscientiam.*
2. *Quòd maxima cōsolatio hominis coram Deo & mundo in rebus & fama, sit testimonium internum conscientie.*
3. *Quòd sicut nihil est melius bona conscientia, ita nihil peius mala conscientia homini.*

Apostolus loquitur ad Timotheum, scribens de duplici hominis conscientia, & de bona inquit 1. Tim. 1. Finis precepti est charitas, de corde puro, & con-

K 5

scien-

scientia bona, & fide non ficta. fides enim purificat cor & conscientiam. Igitur ea conscientia bona dicitur, quæ est purificata fide, Act. 15. fide purificas corda illorum, scilicet qui credunt quòd datus sit nobis Christus à Deo sapientia, iustitia, 1. Cor. 1. & redemptio, & quòd mortuus est pro peccatis nostris, Ro. 4. & hanc fidem sequitur charitas erga Deum propter acceptum beneficium, quæ non indiget lege, sed à se metipsa facit ea quæ sunt legis. Et eam conscientiam vocat Apostolus bonam, quæ omnia ex amore Dei liberè facit in gratiarum actionem recepti beneficij. Insuper conscientia bona dicitur, quæ præfert & plurimum æstimat verbum Dei, præcepta Dei, fidem, timorem, dilectionem, misericordiam, patientiam, veritatem, & cæteras huiusmodi virtutes interiores, & verum Dei cultum, ne talis violetur aut negligatur, quam traditiones humanas, ac reliqua minora præcepta & opera. Nam bona conscientia potius dolet, si violatur Dei præceptum, Euangelium, aut si quid est huiusmodi, quòd scriptura manifestè prohibet, quam si negligatur præceptum hominum, quanquam & illud in loco suo non sit temerè violandum: Respicit ergo conscientia bona ad diuina præcepta vtriusque tabulæ: & grauius ibi peccatum sibi facit, quam in violatione traditionum humanarum. Deinde Apostolus loquitur de cauterizata conscientia, 1. Timot. 4. Et est illa conscientia quæ bonum putat malum, vel magni æstimat & plus traditionem humanam, quam Dei præceptum, grauiusq; existimat fore peccatum. Sic cibos quosdam & matrimonium tanquam mala prohibuerunt olim Manichæi & Priscilianitæ, cum bonæ sint creature, & Matt. 23. Pharisei decimabant minora, Cuminum, Anethum, mentham, & relinquebant maiora legis, iudicium, misericordiam & fidem. Consimili modo fit in statutis quibusdam & præceptis hominum, vbi scortatio, inuidia, ebrietas,

ebriet
scriptu
tùm
mund
stum
statuta
post te
nonica
dret i
quam
corem
lia: &
zata, &
dicunt
de sun
14. Sed
rim pr
scienti
præfer
Euang
per ced
& ce
Apo
solatio
stræ. &
um vel
do in r
uersum
tuperat
soft. Q
tia tua
& consc
entiam
tur. Te
tia, siue
Ecll.

ebrietas, mendacium, blasphemia &c. quæ Deus & scriptura prohibuit, nemo curat neque punit, sed tantum statuta & leges hominum curantur. Sic Iudei mundi volebant manducare pascha, at tamen Christum crucifigunt, Ioan. 18. Matthæi 27. sic propria statuta & inuenta strictè seruamus, & Dei præcepta post tergum reijcimus. Si quis horas negligeret canonicas, vel Monachus ad horam sine cuculla prodiret in publicum, grauius æstimant peccatum fore, quam quòd quotidie est ebrius, tenet in corde rancorem, malos & luxuriosos cogitatus, & id genus alia: & hæc dicitur obstinata conscientia vel cauterizata, & habet suum signum. Verùm hæc à nobis non dicuntur, vt traditiones violentur, sed potiùs seruandæ sunt propter bonum ordinem in Ecclesia, 1. Cor. 14. Sed si quis per hæc velit iustificari, neglectis inter præceptis diuinis, hæc esset mala & erronea conscientia. Sic tamen illa seruanda sunt, vt illis longè præferamus in conscientia nostra diuina præcepta & Euangelicam veritatem. Nam his potioribus semper cedere debent inferiora, tanquam testa nucleo &c.

Apostolus inquit 2. Corinth. 1. Gloria, id est, consolatio nostra hæc est, testimonium conscientia nostræ. & Prouerb. 15. Secura mens quasi iuge conuiuium vel gaudiū. hæc conscientia coram Deo & mundo in rebus & fama consolatur, quantumcunq; diuersum iudicet mundus: si mundus vel laudat vel vituperat, conscientia testimonium concludit. Chrysost. Quid prodest si omnes te laudant, & conscientia tua te accusat? quid obest, si te omnes condemnant, & conscientia excusat? Ideò 1. Pet. 3. Habete conscientiam bonam, vt qui detrahunt vobis, confundantur. Testimonium igitur coram Deo reddit conscientia, siue id bonum vel malum fuerit.

Eccl. 13. Bona est substantia, cui non est peccatum in con-

in conscientia: quasi diceret, quid prodest esse diuites cum grauamine conscientia, id quod fit in vsura, in lucro iniusto? Nam qui Volunt diuites fieri, incidunt in varios laqueos diaboli, 1. Timot. 6. Quid enim Saffannam consolabatur in falsa accusatione, nisi bona & innocens conscientia, Daniel. 13. Quid omnes sanctos Martyres, quibus imponebatur quod essent Magi & incantatores, quos liberauit veritas & conscientia bona? Hæc ipsa conscientia tua in extremo iudicio testimonium reddet operum tuorum, vbi cuncta erunt manifesta. Iam longè fallitur mundus, at Christus falli non potest, cui omnia nuda & aperta sunt, & qui scrutatur renes & corda nostra: quare sententia eius vltima non poterit esse falsa. Vnica igitur consolatio in omni rerum pressura: est innocens conscientia: è diuerso in omni gaudio & luxu mundi, turbata mala conscientia est.

3. Nihil præstabilius est in homine bona conscientia, hæc timet Deum semper, & facit proximo sicuti sibi velit fieri, Mat. 7. Econtrà nihil periculosius esse poterit homini mala conscientia, quæ sic iactata est in reprobum sensum, vt mala non cogitet esse mala, & bona non reputet bona: sed vt animalis homo facit que non conueniunt, Rom. 1. Quæ non credit Deum esse, nec timet ipsum futurum correctorem mali. Hæc maxima plaga Dei est, si quis à Deo relinquitur. Quare petijt Dauid Psalm. 50. Spiritum sanctum tuum non auferas à me, id est conscientie bonæ conseruatorem. Nam infidelium, inquit Apostolus ad Tit. 1. id est, qui Deum corde non timent, non terrentur à malefactis & peccatis: illorum mens & conscientia inquinata est, & vermis eorum non morietur: hoc enim facit Deus, & relinquit in mente etiam quantumcunque inquinata, vt mens aliquando corrigatur & rodatur de malefactis. Ita hodiè homines carnales, sint quantumcunque læti, gloriosi, diuites, & potentes, nunquam

Heb. 4.
Psal. 7.

Mar. 9.
Esa. 66.

tamen
hac, ne
occide

1. Q
2. Q
3. Q
D

Hebr. 1
cutus est
bus istis
enim ve
pheta, f
Dei hon
ipso non
himand
& Zach
us locu
Prophet
Christus
tus est: r
& verbu
semper,
quis hor
tris mei,
Iesus dif
more au
minis ve
tamen

tamen pacem habebunt in mala conscientia, neq; in hac, neq; post hanc vitam. Istum enim vermem nemo occidet &c.

CAPVT XXXX.

ARGVMENTA.

1. *Quid sit verbum Dei.*
2. *Quid sit credere verbo Dei.*
3. *Quid sit custodire aut conseruare verbum Dei.*

Verbum Dei est sermo, quem Deus ipse per Prophetas sanctos & Angelos, & postea per vnigenitum filium suum & Apostolos & sanctos viros locutus est nobis. Sic testatur Apostolus Paulus ad Hebr. 1. Multifariam multisq; modis Deus olim locutus est patribus in prophetis, nouissimè autè diebus istis locutus est nobis in filio &c. Sic 2. Pet. 1. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines: Et Christus Ioã. 12. inquit: Ego ex me ipso nõ sum locutus: sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar &c. & Zacharias in Euangelio testatur Luc. 1. Sicut Deus locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt, Prophetarum eius. Quæcunq; ergo sancti Prophetæ, Christus & Apostoli sunt locuti, hoc Deus ipse locutus est: multum ergo differt verbum hominis per se, & verbum Dei. Nam Prophetæ non frustra dixerunt semper, Hæc dicit Dominus: quasi dicant, Non alius hominum. Et Christus ipse, Hæc est voluntas patris mei, &c. Inde hodiè concionatores dicunt, Dixit Iesus discipulis suis, scilicet vt cum reuerentia & tremore audiamus verbum Dei, & distinguamus ab hominis verbo prolato. Quòd si verbum Regis vrget & habet

Ioan. 6.

habet auctoritatem apud nos, multò plùs verbum Dei: quo indicatur nobis volùtas eius erga nos, quòd facere & quid non facere debeamus.

2: Non sufficit audire verbum Dei, sed oportet etiam credere ipsi verbo. Iudæi audiuerunt benè prophetam Christum ipsùm, Apostolos, & plures sanctos viros qui illis denunciârunt verbũ Dei & voluntatẽ ipsius, vt Annas, Caiphaz, Pilatus, &c. Sed illis non crediderunt, quòd hæc esset voluntas & verbũ Dei. Hoc conqueruntur omnes Prophetæ & Apostoli, & Christus ipse, eos noluisse credere. Esa. 53. Domine, quòd credidit auditui nostro? Et Christus Io. 10. Loquor vobis, & non creditis. Ro. 10. Non omnes obediunt Evangelio. Quare hæc incredulitas grauissimum peccatum censetur inter omnia peccata quæ fieri possunt, nam quàm diu manet incredulitas, nulla est remissio peccatorũ. Ideò spiritus sanctus arguet mundum peccato, scilicet incredulitatis, Io. 16. Et Christus iudicentiam dedit Ioan. 3. Qui non credit, iam iudicatus est: hoc tota scriptura clamat. Credere ergo oportet verbo Dei, qui vult liberari ab æterna damnatione. Sed quæris, quid est credere verbo Dei? Est illud non solum audire auribus corporalibus, sed etiam corde accipere, & certissimè credere sic esse vt verba sonant, & tunc in opus & conuersationem transferre. Sic ad Ro. 10. Hæc tria Apostolus commemorat: primo fides acquiritur ex auditu scilicet verbi Dei, deinde corde creditur ad iustitiam, id est, hoc quod aures audierunt, cor apprehendit, & credit certissimè Deum qui mentiri non potest: est enim verax, & sic creditur, & dantem honorem verbo Dei, quem veraces nouit, & qui mentiri non possit, Deus acceptat per fidem eius, & iustũ reputat coram se, & sic corde creditur ad iustitiam: & hæc fides prorumpit in operam conuersationem. Dum enim audio, credo & facio verbum Dei, tunc rectè suscipio illud.

Sic dicitur

Sic dicit porrò Apostolus 1 Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, id est, damnantur, quia in Adam omnes peccauerunt Ro. 5. ita in Christo omnes viuificabuntur, id est, saluabuntur propter fidem in illum: nam tali medio, id est, propter Christum, statuit Deus saluare qui in illum credunt. Ioan. 3. vt omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. His verbis oportet corde credere, non auribus credere, sicut multa solum auribus audimus, vt Historias de Alexandro, Scipione, Hannibale, & fabulas Poëtarum &c. Quibus rebus aures tantum credunt, sed non cor certò credit: At verbo Dei auditò oportet etiam credere corde, nam Apostolus dicit Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam: non dicit, auribus &c. Omnia ergo quæ nobis dicit Deus per verbum suum, siue hoc sit gloria aut pœna, de fide aut operibus, de benedictione aut punitione, de promissis aut minis, quæcunque præcipit aut prohibet, hæc omnia oportet corde credere & facere: & tunc verbum DEI sanctificat, saluat, & consolatorium est.

Multi sunt qui audiunt & credunt ad tempus, Lucæ 8. Sed opere aut tempore tentationis & aduersitatis, non custodiunt aut constanter retinent verbum Dei: multi sunt qui dicunt, Domine Domine, sed non faciunt voluntatem patris, id est, verbum eius non custodiunt. Ad Titum primo. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Exiguus est numerus credentium: homines enim in mundo aut sunt penitus infideles, aut tepidi Christiani solo ore & auribus, & vix vltima pars manet constans & fidelis. De illis ergo negligentibus verbum Dei, vbique scriptura dicit: Et Christus illos beatificat, qui audiunt verbum Dei, id est, auribus cordis credunt, & custodiunt illud, scilicet in opere & tempore aduersitatis. Ecce magnam promissionem verbi Dei, quæ non habet præ-

3.

Matth. 7

Luc. 8. & xi.

bet præ-

bet præceptum hominis, scilicet, Beati qui verbū Dei audiunt & custodiunt illud. Fides igitur de Christo, quam ubiq; scriptura docet, propter Christum ex misericordia accipiet beatitudinem, non hoc facit opus hominis sua dignitate.

Custodire quoque oportet verbum Dei: hoc quod exigit Christus, scilicet illam constantiam & fortitudinem ab his qui veri sui discipuli esse volunt. Nam multas tribulationes habet fides Christi. Hic veniunt volucres cœli & tollunt, ne illi credatur, Lucæ octavo. Deindè aduersarius noster Diabolus vt leo rugiens & deuorans, circuit, i. Pet. quinto. Hic tumultuatur mundus, vt tollat substantiam aut vitam: sed custodire oportet verbum Dei, & hoc non relinquere. Christus dicit Matthæi decimo: Qui plus diligit patrem & matrem quàm me, non est me dignus: & iterum, Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. & Ioan. 16. Confidite, quia ego vici mundum. Igitur non abnegare fidem Christi in aduersitate, deindè facere & viuere iuxta verbum Dei, est custodire illud & conseruare. At inquis: Quid est acceptare verbum Dei? est credere corde, quòd propter Christum quem Deus dedit nobis propitiatorē in sanguine eius, accipiat remissio & vita. Hoc testatur vbiq; scriptura. Is qui sic credit, acceptat verbum Dei, & viuunt in illo: qui autem alia via hæc cupit consequi, scilicet propria iustitia, merito & opere, aut illis vel totam tribuit salutem, aut partem cum Christo, & non omnem gloriā Deo refert, is non acceptat verbum Dei, neque viuunt in illo: ob id neque sanctificatur, nec saluabitur. Non autem hoc dicitur, vt nostra opera & iustitia nihil sint: exigit enim Deus obedientiam præceptorum à iustificatis, & promittit præmia accidentaliter ex misericordia propter Christum pro obedientia legis in hac & post hanc vitam: at capitale præmiū salutis accipit iustifi.

iusti
grati

1.

2.

3.

Iustitia

pter m

bor. &

ris Do

potest

mine?

tit pecc

pse agn

an, prin

ouibus

remittit

& Chri

illis, Io

ta, remi

natio v

propter

propter

opus ve

tute ren

na, nec

iustifi.

justificationis transfertur in Christum, propter quæ gratis accipimus credentes.

CAPVT XXXXI.

ARGVMENTA.

1. Undè sit remissio peccatorum, & quis remittat peccata.
2. Quomodo sit intelligendum, quando dicitur, sacramenta, opera, oratio, ieiunium, eleemosyna, charitas &c. remittunt peccatum.
3. Quàm diu duret remissio peccatorum.

Hoc caput est doctrinæ Christianæ, quod solus Deus remittat peccata, & donet vitam æternam: hæc duo à solo Deo veniunt & pendent Esai. 45. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter meipsum, & peccatorum tuorum non recordabor. & Dauid Psalm. 129. Si iniquitates observaeris Domine, Domine quis sustinebit? Iob. 14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? solus ergo Deus remittit peccata: & quoniam Christus Deus est, ergo & ipse agnus Dei dicitur, qui tollit peccata mundi, Ioan. primo: & ipse, quia Deus, donat vitam æternam omnibus suis, Ioan. decimo. Ministri etiam Ecclesiæ remittunt peccata non propria authoritate, sed Dei & Christi, qui commisit hanc potestatem & claves illis, Ioan. 20. inquit: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Remissio ergo peccatorum & donatio vitæ æternæ, à solo Deo est, ex misericordia propter fidem in Christum, gratis nobis exhibentur propter bonitatē Dei, ex quo sequitur, quod nullum opus vel sacramentum sua propria & naturali virtute remittat peccata, nec ieiunium, nec eleemosyna, nec campanæ, nec oratio. Nullum opus aut virtus

L

tus

Esa. 42. &
48.

tus hominis est, quæ possit remittere peccatum, & dare vitam æternam, saluare & iustificare, sed solus Deus reseruat sibi hanc gloriam, de qua ait: Gloriam meam non dabo alteri, illius est saluare & iustificare. Solum igitur Christi meritum & mors pœnalissima, hoc vnicum opus propitiatorium, semel ista meruit. Est igitur remissio peccatorum & vita æterna à solo Deo.

Luce 7.

Quæritur, si remissio peccatorum & vita æterna est à solo Deo & merito Christi, & nobis gratis distribuitur ex misericordia propter Christum: cur ergo scriptura tribuit operibus illa duo, remissionem scilicet & vitam? Dan. 4. Peccata tua elemosynis redime. Et Tob. 4. Elemosyna ab omni peccato & à morte liberat. Et Christus in Euangelio Luce 7. Date elemosynam, & ecce omnia munda vobis erunt. Item Matthei 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. & Ioan. 5. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ: &c. Et Paulus Roman. 7. Gloria & honor & pax omni operanti bonum. Galat. quinto. Qui seminat in Spiritu, de Spiritu metuet vitam æternam, &c. Hæ & consimiles autoritates scripturæ sic sonare videntur, quod & ipsa opera à nobis sic operata, sua virtute & dignitate nobis impetrent remissionem peccatorum & vitam æternam. Respōdeo: Vulgus malè intelligit sic scripturam: non hoc esset detrahere Deo suam gloriam & honorem, qui dicit propter seipsum remittere peccata, Esa. 42. Hoc est derogare Christo, quia aliàs gratis venisset & passus fuisset, Galat. 2. si nos operibus & virtutibus nostris operatis possimus mereri vitam æternam & remissionem peccatorum. Idèd sic intelligendæ sunt scripturæ autoritates, quod DEVS per hæc merita distribuit ista sua & Christi beneficia, non sic propter

pter ipsa, quasi sint causa & fons remissionis & vi-
 tæ: nam causa & fons est Dei bonitas, ipsa passio Chri-
 sti: quare opera, sacramenta & virtutes non remit-
 tunt peccata propria sua dignitate & conditione, ne-
 que donant vitam, sed Deus suam misericordiam &
 beneficia per hæc distribuit. Promisit nobis Deus cre-
 dentibus remissionem & vitam, sed huic promissio-
 ni addidit quasdã externas notas subiectas sensibus,
 id est, sacramenta visibilia, baptismum, cœnam, pœ-
 nitentiam &c. opera pia, elemosynam, remissio-
 nem offensæ. Matthæi 6. vt illæ notæ nos admoneât
 & certificent de remissione & illa Dei promissione,
 si fuerint obseruatæ à nobis, vt cum suscipio sacra-
 mētum baptismi, certificor de promissione remissio-
 nis: si remisero offensam proximi, certificor de remis-
 sione apud Deum, non quòd baptismus aut remissio
 offensæ aut aliud opus remittat peccata, & donet vi-
 tam æternam: sed istis notis, id est, sacramentis & o-
 peribus, ego certificor de promissione remissionis,
 quòd eam iam accepi: ideò vt memoria promissionis
 Dei semper duraret, adiecit Deus hæc visibilia sacra-
 menta & opera. Quare non solùm est considerandũ
 sacramentum, cœremonia vel opus, sed potissima re-
 quirenda est promissio circa hoc opus externum ad-
 iectũ, cuius promissionis causa & gratia admonitio-
 nis, hoc signum, sacramentum vel opus, à Deo insti-
 tutum est. Deus ergo per hæc media remittit pecca-
 ta, donat vitam æternam, non autem ipsa media, vel
 sacramenta vel opera. Quisquis verò contemnit has
 notas adiectas promissionibus diuinis, nempè sacra-
 menta, baptismum, cœnam, elemosynam, oratio-
 nem, remissionem offensæ &c. is sibi persuadeat pro-
 certo, nec ipsum capacem esse promissæ remissionis
 peccatorũ & vitæ æternæ. Qui autem illa vel suscep-
 rit vel fecerit, circa illam fidem in promissionē Dei,
 circa hoc opus factũ, accipit fructũ ex fonte & mise-
 ricor-

ricordia Dei ac meriti Christi, non operis operati.
Et sic gloria soli Deo seruatur. Psalm. 113. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et Lucę 17. Nos serui inutiles sumus: ipse totum dat & promittit operibus, ab illo totum procedit. Quod autem beneficium Dei nobis sic distribuitur, ex merito Christi est, non ex merito & dignitate operum nostrorum. Ipse promittit & donat eam dignitatē operi, quod per illud tanquam per medium, distribuit beneficium. Opus ipsum ex natura non habet, ergo Deus remittit & dat vitam. Vt igitur frequens occasio nobis esset quærendi largam Dei beneficij Christi distributionem, alligat illam nunc fidei, nunc sacramentis, nunc orationi, nunc ieiunio, eleemosynæ, obseruantię proceptorum, &c. Non vt illa sint causa & fons distributionis, sed Deus sic largus, sic diligens nos, vbique offert occasionem, vt pulsemus ac accipiamus per hæc media Christi thesaurum. Ipse Deus dat & distribuit per hæc media. Media enim hoc non efficiunt, vt dictum est.

3. Quoniam verò Christus adhuc est in mundo, imò dicit: vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, Matthæi ultimo, ergo & hodiè quærit saluos facere peccatores per verbum suum, per quod vocat ad pœnitentiam. Igitur remissio & promissio vitæ, durat & efficax erit vsque ad diem nouissimum propter Christum. Igitur non semel, sed septuagies septies, Matthæi 18. id est, toties quoties opus fuerit, vult remittere peccatum, & quotidie iubet orare dimitti nobis debita, non semel, Matt. 6. Ideò sicut solius ordinatione Dei stabit in cœlo vsque ad vltimum, ita promissione Christi qua vult esse nobiscum vsque ad consummationem seculi, durabit remissio peccatorum, modo nos pœniteamus, & redeamus ad Christum, qui pronior est ad miserandum, quàm nos ad pœnitendum.

CAPVT

CAPVT XXXII.

ARGVMENTA.

1. *Quæ sit differentia inter verbum Dei & verbum hominis.*
2. *Quomodo maximus cultus & honor sit, quem Deus à nobis exigit, scilicet vt verbo eius credamus, in illo collocemus fiduciam nostram.*
3. *Vt illud faciamus & custodiamus.*

Hæc potissima est differentia verbi Dei & verbi hominis, quia verbū Dei est verū, immò quia impossibile est vt possit esse falsum, verbū autem hominis potest esse falsum. Sic Apostolus ad Rom. 3. Est autem Deus verax id est, impossibile est quòd verbum eius possit esse falsum, omnis autem homo mendax, Psal. 115. scilicet inquantū homo secundum naturā. nam quòd homo aliquando dicit veritatem, vt sancti Dei Apostoli, Euangelistæ, Doctores à Spiritu sancto est. Nam omne verum, à quocunq; dicitur, à Spiritu sancto est, inquit Augustinus. Deus autem natura est summa veritas, & mentiri non potest: idè eius verbum manet æternaliter verum: hoc Prophetæ semper inculcârunt hominibus. Psal. 118. In æternum Domine permanet verbum tuum. Esa. 40. Verbum Domini manet in æternū, omnis autem caro fœnum: Igitur verbum Dei semel dictum manebit, & falsum esse nõ poterit, siue homo credat siue non credat, credentibus autem non nocebit incredulitas aliorum, sicut arguit Apostolus Rom. 3. Quid enim, si quidam illorum non crediderunt? &c. Lucæ 21. verba mea &c.

Quoniam verbum Dei solum hanc habet dignitatem, quòd falsum esse nequit, quia summa veritas Deus est, idè maximus cultus & honor est, quem à nobis exigit Deus, credere scilicet, & fidem dare eius.

verbo, id est, certissimè credere quòd sic eueniet. sicut
 verbum dicit, vel bona promittendo aut pœnam
 minando. Nam os Domini locutum est Esaia 25. I.
 deò eueniet. Ex quo sequitur, quòd illi qui non cre-
 dunt verbo Dei, illi non sunt ex Deo, id est, non-
 dum renati sunt. Vt igitur possimus credere certo
 & sine hæsitatione, opus est Spiritus sancto. Natura
 nostra id non potest, legit, audit, cantat, loquitur
 Verbum Dei: sed cor non credit, quia nondum ex
 Deo natus est homo. Ioan. octauo, Qui ex Deo est,
 verba Dei audit, & credit, vos non auditis verbum
 DEI, &c. Ideò rogamus Spiritum sanctum pro ta-
 li fide, vt possimus verè credere verbo Dei: alioquin
 manebimus sine fide verbi. Insuper fides in solo ver-
 bo pendet & viuit, sicut Christus inquit Matthæi 4.
 Nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod
 procedit de ore Dei. Ecce homo viuit in verbo quod
 os Domini locutum est, quod verbum fides tenet,
 & non curat quicquid postea mundus, peccatum,
 mors, infernus tumultuatur. Si quis autem verbum
 obliuiscitur, tunc perit: quod sic intelligendum est,
 mundus & res mundi minantur defectum cibi & po-
 tus atque vestimentorum pro te & familia tua, ho-
 diè pereunt frumenta, vinum, hordeum: Fortuna
 tua decrescit penitùs, & ad paupertatem redigetur,
 & cæt. In tali anxietate oportet fides tua pendeat in
 verbo, quod ab ore Domini est est prolatum. Matthæi
 6. Nonne corpus plus quàm vestimentum? scit pater
 vester, quia his omnibus indigetis: Primum ergo
 quarite regnum Dei & iusticiam eius, & hæc omnia
 adijciuntur vobis. Ad hanc promissionem se tenent
 oportet fides nostra, & certò credere, quoniam non
 non relinquit vt fame pereamus, etiam si sensibus vi-
 deretur, nulla esse frumenta in mundo: Nouit Deus
 implere verbum suum, tu saltem credas verbo ore
 Dei. Sic Num. 11. legitur, quòd Dominus respondit,
 quando populus in deserto clamabat pro carnibus,

Moy
 3. qu
 Edu
 oris
 in ill
 cibus
 sibili
 sensi
 ri no
 det, f
 mun
 nostr
 Luc.
 quod
 bñ vi
 vita d
 inim
 Dei,
 huius
 rorer
 Omn
 uet &
 huius
 quàm
 tas in
 contr
 quam
 Iste
 folan
 pecca
 ctu m
 tatio
 48. M
 Sic o
 runt
 prom

Moyſi: Nūquid manus Domini inualida eſt? Sic Exo-
 3. quando miſit Deus in Aegyptū Moyſen, dixit illi:
 Educes populū meum, & ego ero tecum: hoc verbum
 oris Dei, Ero tecū, notauit Moyſes, & pende-
 bat fide in illo, dū tranſiuit mare, dū ſequerentur hoſtes, dū
 cibis & potus deficeret in deſerto, & nihil illi impoſ-
 ſibile videbatur, quantumcunq; etiam hoc rationi &
 ſenſibus impoſſibile erat: cogitabat enim, Deū menti-
 ri non poſſe. Sic ſi peccatū vrget, & deſperationē ſua-
 det, fides pendet in illo verbo Ioā 3. Sic Deus dilexit
 mundū, &c. Eſa. 53. Poſuit Dñs in eo peccata omnium
 noſtrū. Ro. 4. Mortuus eſt pro peccatis noſtris, &c.
 Luc. 19. Venit filius hominis quærere & ſaluū facere
 quod perierat, & conſimilib. locis Euangelij. Hoc ver-
 bū viuificat contra peccatum & retinet pœnitentē in
 vita & pace. Quòd ſi tribulatio, infirmitas, amici aut
 inimici perſequuntur, fides ſemper pendet in verbo
 Dei, Io. 16. Confidite, ego vici mundum. Et, Princeps
 huius mundi non habet in me quicquā. Si mors hōr-
 rorem incutit, fides pēdet in illo verbo Chriſti Io. 11.
 Omnis qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, vi-
 uet &c. Si infernus & Dēmon terret, Io. 14. Princeps
 huius mundi iudicatus, ligatus eſt: nihil poteſt vltra,
 quā Deus permittit. Sūma, non eſt aliqua calami-
 tas in mundo, in corpore, rebus, officio &c. quæ non
 contrariam habeat conſolationem & promiſſionem
 quam fides tenet, & ſic in Deo viuut.

Iſte cultus, cum ſic verbo Dei credimus, & nos cō-
 ſolamur, maximè placet Deo: e contra, grauiffimum
 peccatum eſt, verbum Dei oſcitanter & ſine intelle-
 ctu murmurare, cantare aut legere, & non ſic in ten-
 tatione conſcientiam confortare, idè dicitur Hier.
 48. Maledictus qui facit opus Domini fraudulentem.
 Sic omnes ſancti pendentes fide in verbo Dei, vice-
 runt regna, operati ſunt iuſtitiam, & adepti ſunt re-
 promiſſiones, Hebręor. 11. Hęc fides in verbo Dei ap-
 prēhen-

præhensa, est gladius Spiritus, quo depugnatur sa-
 than Vult ergo Deus vt nudè pendeamus fide in ver-
 bo suo. Multi credunt, si diuites fuerint, si prospere il-
 lis successerit: multi, quia plura bona fecerunt, con-
 fidunt se saluos fore, non pendent nudè ad verbum
 Dei. Quod ppter Christum promittit salutē. Act. 10.
 Huic omnes Prophetę testimoniū perhibent &c. ma-
 ximus ergo Dei cultus est, credere verbo diuino, &c.

Quia in Euangelio sunt multæ promissiones, quo
 ad pios, etiam multæ comminationes quoad im-
 pios, vt Matthæi 11. de ciuitatibus, & cap. 23. de Pha-
 risæis, & cap. 18. de non remittentibus offensam &c.
 Igitur non solum oportet credere, quòd sic verum sit
 quod Euangelium docet, sed oportet etiam facere.
 Matth. 7. Qui audit verbum Dei, & facit illud: & Luc.
 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud,
 Qui ergo non facit iuxta verbum Dei & viuit, is nõ-
 dum credit, etiam si dicatur & sibi videatur credere.
 Recte dicitur, quia rara auis vera fides, & Luc. 18. Ve-
 runtamen filius hominis veniens putas inueniet fi-
 dem in terra? id est, qui pendeat nude in verbo Dei in
 omni tentatione, & qui opere faciat Euangelium.
 Sed nihil consolabilius in toto mundo, quàm hæc fi-
 des: Dominus dixit, is mentietur minimè. Habet e-
 nim verbum Dei efficaciam & virtutem. Sic credidit
 Centurio Matth: 8. & sic commendatur regulus Ioan.
 an. 4. Qui autem plus tribuit personæ Christi, quam
 eius verbo, arguitur à Christo Ioan. 4. Hæc est enim
 propriè fides iustificans, assentiri & credere verbo
 Dei aut promissionibus diuinis.

CAPVT XXXIII.

ARGVMENTA.

1. *De certitudine conscientie in re salutis.*
2. *Quòd misericordia Dei quæ propter Christum
 exhibetur.*

exhibetur, non apprehenditur dubitante conscientia.

3. *Quomodo misericordia & gratia Dei opponitur debito, merito & dignitati bonorum operum.*

Tota scriptura iudicat, nos coram Deo ^{1.} reputari & pronuncari iustos propter Christum, propter illum nos liberari à peccato, ab ira Dei, à morte æterna, nō propter nostram iustitiam, meritum ac dignitatem. Hoc Deus ita ordinavit, ut laudetur gloria gratiæ suæ, Ephes. 1. Deindè, ut conscientia nostra sit certa de remissione & salute. sic dicit Petrus Acto. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum recipere per nomen eius. Sic iubet Christus prædicari pœnitentiam & remissionem peccatorum per nomen eius, Lucæ ultimo. Hæc summa est doctrinæ Apostolicæ in Apostolicis Epistolis, nos iustos pronuncari gratis ex misericordia propter Christum: ob id & fidem nihil aliud esse, quàm fiduciam consequendæ huiusmodi misericordiam gratis propter Christum. Et Deus etiam gratis illam exhibet sic credenti & pœnitenti propter filiū suum. Ioan 3. Ut omnis qui credit in illum, non peccat, &c. Gratis, hæc particula (ut sæpè diximus) non excludit pœnitentiam, sacramenta, fidem, opera, &c. Sed illis causam & fontem adimit misericordiæ Dei, scilicet quòd Deus non propter illa nos pronunciat iustos, sed propter filium suum. Nobilius igitur fundamentum & causa remissionis & salutis nostræ est Christus, quàm sacramenta, opera, aut fides nostra. Et Deus promisit quòd propter Christum vult nobis ignoscere, remittere peccata, dare salutem, reconciliare sibi, deponere iram, exaudire preces. Ioan 3. Sic Deus dilexit mūdum, ut filiū suum daret, & mundus

per ipsum saluetur. Talem promissionem nostra iustitia aut dignitas operum non habet: quare etsi ea maxime exigantur, non merentur iustificationem & remissionem, sed ex misericordia immerita exhibetur propter Christum. Hæc non est exigua consolatio anxietate conscientie, quæ non propter nostram iustitiam aut meritum, sed propter Christum reputamur iusti & saluamur. Ille nobis datus est à Deo, ut sit nostra sapientia, sanctificatio, iustitia & redemptio, ut ait Apostolus 1. Cor. 1.

2. Promissio Dei, quod propter filium suum vult nobis gratis exhibere misericordiam, non apprehendi vult dubitante conscientia. Nam non credere Verbo Dei, aut de illo dubitare, grauissimum est peccatum, eod quod Deus est summa veritas, & non potest mentiri. Igitur qui dubitat de illa promissione, quæ propter Christum iustificetur, aut quod velit illam proprijs meritis accipere, & non gratis, ille peccaret maxime. Vnde igitur omnis dubitatio adimatur conscientie, statuit Deus propter Christum nos reputari iustos, ut conscientia sit certa: Et primo, quia herentes in carne, propter peccatum legi non possumus satisfacere Roman. octauo: Deinde si iustificatio & salus penderet à nostra dignitate & operibus, conscientia nunquam esset certa: Nemo sufficienter operatur bona opera, ut sic possit certificari. Romanorum octauo. Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam. Et Psalm. 114. Non intres in iudicium cum seruo tuo. Postremo, etsi omnia optimè fecerimus, iubet CHRISTVS nos dicere, nos seruos inutiles esse. Igitur ut conscientia sit certa, adimitur causa salutis & iustificationis nostris operibus, & transfertur in Christum, & hoc totum, ut conscientia sit certa, & non angatur, sicut dicit Apostolus Roma. Ideo ex fide, ut promissio sit firma, id est certa. Quicquid igitur sit de mea iustitia, hæc non quaero salutem, sed credo per gratiam, id est, immeritam Dei misericordiam pro-

pter Christum me saluari. Et sic omnes fideles docentur gratia, id est, immerita misericordia Dei propter Christum saluari. Rom. 6. Donum Dei vita æterna.

Verùm hæc non dicuntur, vt reiiciantur bona opera, pœnitentia, & Sacramenta, &c. Immò hæc ipsa maximè & necessariò sequi debent Fidem, id est, acceptam misericordiam in Baptismo: Quòd si non sequuntur, nec illa iustitia Dei gratis accepta retinetur Rom. 8. Si secundùm carnem vixeritis, moriemini. Et 1. Corin. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus &c Hebr. 9. Multò ampliùs sanguis Christi Iesu Et præter hoc quòd retinent iustitiam, habent & sua præmia, alia in hac & post hanc vitam spiritualiter & corporaliter, 1. Corint. 3. Vnusquisq; mercedem suam accipiet iuxta suum laborem. Sed vt apud Deum accepti sumus, non est causa legis impletio, sed promissio propter Christum facta. Huic promissioni si quis credit, & non dubitat, hæc fides facit Deo acceptum, & sanctificat personã & gratam Deo reddit, etiamsi carne adhuc sumus peccatores & indigni. Non ergò dubitare debet conscientia, an hoc ita cõtingat propter Christum, nec ne. Fides simpliciter hæreat verbo Dei, & sine hæsitatione duret in Fide verbi, & non videbit mortem in æternum, Ioan. 8. Rom. 10. Omnis qui credit in illum, &c. Præterea notanda est maximè hæc differentia legis & Euangelij. Lex enim sub conditione promittit meritum, vt si seruauero legem & præceptum, habebò bona temporalia, Deuterono. 28. Sicut etiam est illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, &cæt. Euangelium autem sine conditione gratis propter Fidem in CHRISTUM, pronunciat nos iustos, id est, acceptos esse DEO, etiamsi non satisfaciamus legi. Ita conscientia sit certa, se habere remissionem peccatorum. Qui igitur sic docent, si contritio est sufficiens, consequentis remissionem: si seruasti sufficienter præcepta, intrabis

trabis

trabis in reguum cœlorum, isti assuunt conditionem legis, & relinquunt conscientiam incertam de remissione: & illa dubitatio maximè euacuat Euāgelium, quod nos gratis pronunciat iustos, etiam si legi non satisfecerimus, modò pœniteamus, & verbo Dei fide hæreamus. Rom. 3. Iustificati gratis gratia ipsius, &c. & in 4. capit. expressè notat particulam, Gratis, quia per hanc notat differentiam legis & Euangelij.

3. Misericordia & Gratia, meritum & dignitas operum hominis, opponuntur. Est enim Gratia, immensa misericordia Dei, quæ nobis exhibetur propter filium eius Christum. At meritum, est promeritum præmium pro operatis laboribus & operibus; merces enim debetur pro iustitia, & est ex gratia vel misericordia, Roman. 4. & 11. Si ex operibus, iam gratia non est gratia. Quia ergo scriptura tribuit gratiæ & misericordiæ Dei propter Christum iustificationem & salutem, Actor. 10. & 15. & omnes homines cupiunt respici ex misericordia & saluari, sequitur quòd meritum operum hoc habere non poterit, nec etiam saniores Doctores hoc credere voluerunt. Nam quotquot vivimus & morimur, semper nos gratiæ & misericordiæ Dei committimus. Habent enim nostra opera alia præmia à beneficijs Christi, quæ Deus propter Christum etiã coronare vult gloria & vita sempiterna. Hęc omnia dicta sunt ad consolationem & certitudinem conscientiæ in re salutis maximè anxiate.

CAPVT XXXXIII.

ARGVMENTA.

1. *Quomodo certant & concordant in Autore Salutaris, id est, Christo, omnes veteres & recentiores.*
2. *Quomodo ydem variant & pugnant de acceptione aut distributione vite aeternæ.*

3. *Quæ*

3. *Quae doctrina sit conformior scripturae & veritati, atque timori & honori Divino.*

IN hoc omnes concordant veteres & recentiores, quoniam solus Christus unicus est Saluator, qui mortē suā nobis meruit vitam æternam. Solus ipse author salutis est, qui tradidit corpus suū in mortem, & fudit sanguinem suum pro peccatis nostris, Matthæi 26. Hic solus mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostram contra peccatum & Sathanam, Romanorum quarto, in illum solum posuit Deus pater iniquitatem omnium nostrū, Esaiæ 53. hic solus est agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Ioan. 1. Hic obtulit solus semetipsum pro peccatis totius Mundi, i. Ioan. 2. Solus meruit nobis remissionem & vitam æternam, gratiam & fauorem patris, propter quem solum efficitur grati filij Dei, 1. Ioan. 3. in illum credentes omnes cōcordamus in articulo, quia natus est, passus, resurrexit, descēdit & ascēdit pro nobis, &c. Omnes ergo cōsentimus, quod solus ipse meruit vitam æternam nobis, & remissionem peccatorum: nam hoc nobis erat impossibile mereri, aliās nō fuisset opus venire Christum, si quisque pro se per suā iustitiam potuisset sibi meruisse remissionem & vitam æternam. Omnium igitur ex æquo solus ipse suo sanguine est author salutis, & meruit cœlū & vitā æternā. Ibi nulla est dissensio in Ecclesia, omnes tribuimus gloriam Deo, quoniam solus Christus meruit vitā æternam.

Variant iam partes Ecclesiæ & dissident in distributione, propter quidnam distribuatur vitā æterna. Veteres sic docent, quod Christus qui solus meruit suo sanguine vitam æternam, promisit in illum credentibus & mandata eius seruantibus, vitam æternā ex gratia, vt velit compēnsari fidē simul & bona opera
vita

vita æterna, non propter dignitatem operum, sed et gratia. nō propter opera operata nostra; sed quia ipse promisit se hoc facturum, ita quod eius promissio, quoniam ita dixit, vrget vt opera nostra compensentur vita æterna: Non quod opera nostra essent tantum ex sua dignitate, quibus Deus ex debito nihil deberet. Luc. 17. Cū omnia quæ præcepta sunt vobis, feceritis, dicite quia serui inutiles sumus. Hoc autem probant ex his scripturæ locis, & primò Matt. 19. Luc. 14. quando dicunt discipuli, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergò erit nobis? id est, quod meruimus operibus nostris? Et Christus iurat & inquit: Amen dico vobis, aut tibi Petre, quod vos qui secuti estis me, scilicet, qui fide & opere reliquistis Domum, fratres, sorores, patrem & matrem, filios, agros &cæt. propter nomen meum, id est, facto vel voluntate, centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis. & Lucas inquit: Multo plura accipiet in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam. Ecce hic stat promissio, hoc dixit Christus. Ergò docent veteres, quod propter hanc promissionem, & quia ipse Christus dixit propter verbum suū, & non propter dignitatem operum nostrorum, compensat opera nostra vita æterna. Nisi enim Christus hoc dixisset & promississet, nemo vnquam aliquid speraret de operibus suis. Quod autē Deus hoc sic promisit operibus nostris, tantūq; acceptet, gratuita sua bonitas & misericordia in causa est, non nostra opera vel merita. Causa ergò salutis fundatur in ipsa Dei bonitate & misericordia gratuita, non in nostris operibus operatis. Apostolus 1. ad Timot. quarto inquit: Pietas (id est, Fides in Deum, aut dilectio erga proximum) ad omnia utilis, habens promissionem vitæ quæ nunc est, & futuræ. Nam ipse coronat sic nostra opera propter verbum suum, quoniam ipse dixit sic Matth. 25. Venite benedicti, possidete regnum quod paratum

est vobis ab initio mundi &c. Et Ioan. quinto. Et procedent qui bona fecerunt, &c. & Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, &cæt. Has & consimiles authoritates intelligunt sic veteres, quod non tribuunt vim effectiuam meriti salutis æternæ operibus, sed promissioni diuinæ, & quia sic ipse dixit, & quod illi licet facere de suo quod vult, Matthei 20. Nihil ergo adimitur gratiæ & beneficio Christi: totū gratia est, quod ipse ex mera gratia & misericordia sic compensat & coronat opera nostra, quibus ex debito nihil debetur: Nec nos propter opera aliquid exigimus ex debito, nisi quod credimus illi, quoniam ipse sic dixit, coronaturum & compensaturū opera nostra &c. gloria & vita æterna. Recentiores verò sic loquuntur de distributione vitæ æternæ, quoniā Deus promisit se daturum vitam æternam credenti in Christum, ac poenitenti solū propter Christū, sine omni respectu alius cuius operis aut meriti humani, sed ob solū sanguinem Christi, ita quod nullum opus cōducibile sit ad accipiendum vitam æternam, nisi solam fidem illam quæ credit promissioni diuinæ, qua promittit se propter Christum daturum vitam æternam, Ioan. tertio, & licet obedientia legis necessariò sequi debeat, & alia habeat præmia attamen remissio peccatorum & vita æterna propter solum Christum donatur, id est, eius personam & passionem & propter nullum hominis opus. Igitur vita æterna ex sola gratia & misericordia donatur propter nullum opus hominis.

Huiusmodi dissensio de facili componi potest, si affectus deponantur, & sola DEI gloria & animæ salus quærat. Veteres concedunt quoq;, quod propter nullum opus hominis donetur vita æterna: nam docent quod ipsa Dei bonitas, misericordia & gratia, causa est, & quod Deus propter suam bonitatem, & non propter dignitatem operum nostrorum, compensat vitam æternam. Ipse sic dixit, instituit, & ordinauit:

ordinavit:

nauit: Eius bonitas ponderatur, non ipsum opus hanc autem bonitatem & gratiã meruit nobis Christus, nõ opera nostra ex se & sua natura. Et quoniam hoc idem sentiunt recētiore, ex gratia propter Christum donari vitam, quia Deus sic promisit, cõcordamus ergò cum Paulo, Roma. 6. quia donum siue gratia vitã æterna est &c Attamen magis nutrit timorem Domini, & pietatem fidei, dilectionẽ religionis, & eam fouet, si doceatur quoniam Christus ex gratia propter suum dictum vult coronare & glorificare opera nostra hic & in cœlis, & illa ornare vitã æterna, ita vt Fides sit ornata bonis ac pijs operibus: quã dicitur, solũ crede promissioni diuinã, Deus nullum opus curat, nec meretur vitã æternam, sola fides sufficit. Hęc omnia in suo loco dicta, licet verissima sint, carnalibus tamẽ facilius ansam præbet leuitas doctrina recentiorum, quã veterum. Et si vtraq; nõ discedit à capite veritatis, scilicet quòd propter Christũ omnia obtinemus ex gratia & misericordia. Hęc igitur Ecclesiã ab initio fuit & est doctrina, quòd opera nostra sunt meritoria vitã æternã ex gratia, pacto, promissione, quoniam ipse Deus qui est summa veritas, hoc dixit. Ideò propter verbum suum compensat & ornat nõstra opera, non prout à nobis facta sunt, aut vt sunt opera ex se & naturali sua conditione & virtute, ita quòd causa huius promissionis nõ sunt opera nostra operata, sed gratuita Dei misericordia, gratia & bonitas, causa est huiusmodi compensationis operum: & hanc Dei gratuitam misericordiam & bonitatem meruit nobis Christus, & nullum opus hominis. Cõceditur ergo, propter nullum opus hominis hominẽ iustificari & saluari, quia tale non potest nec est causa iustitiã & salutis, sed Dei bonitas & promissio: huic ergo promissioni credimus, & hęc ponderamus, & totam rem salutis tribuimus, solũ vt nos faciamus opera, vt gentes ne caro in-

soleat

sole
tuit
fion
na, n
neq
sic o
etian
us, q
sola
sa, est
tum,
ad fa
fides
prom

1.
2.
3.

D

ri. Si
Deus
uent. E
primũ
man 3
dilecti
oportet
Deo p
facit, a

soleat & cetera. Fides quoque promissionem Dei gratuitam respicit, & ibi locat fiduciam: hic in promissione certa est de remissione peccatorum & vita æterna, non locat fiduciam conscientia in opera operata, neque ibi certa esse poterit, eò quòd non iustificatur sic omnis viuens: in promissione igitur pendet, nec etiam curat imperfectionem operum: scit enim Deus, qui præcepit legem, quantum possimus. Ad eò in sola promissione pendemus: cuius promissionis causa, est gratuita Dei misericordia, voluntas, beneplacitum, non opera nostra. Fides alio modo est necessaria ad salutem, & dilectio alio modo necessaria est: nam fides apprehendit iustificationem propter Christum promissam, Dilectio autem retinet.

CAP. XXXV.

ARGUMENTA.

1. *Quæ sint præcepta Dei, & quæ hominum.*
2. *Quantum distent ab inuicem.*
3. *Quod abusus sit, dum humana præcepta diuinis præferuntur.*

DE I præcepta sunt, quæ expressam habent mentionem siue testimonium in scriptura, quòd à Deo sint mandata, quibus agnoscimus & certò scimus, quid Deo placeat, vel nò placeat à nobis fieri. Sic sunt primò præcepta vtriusque tabulæ, quæ Deus fidelibus suis & iustificatis dedit, vt ex fide seruent. Exo. 19. Leu. 26. Deu. 28. Et totum Euangelium primùm exigit & docet fidem, quia iustificamur, Roman. 3. Arbitramur hominem iustificari &c. Deindè dilectionē, quæ est impletio legis, Rom. 12. Primùm oportet esse iustificatum & gratum Deo, antequàm Deo placeat obedientia legis, & sic fides nos gratos facit, ac personam iustificat. Deindè etiã placet Deo

M obe.

obedientia legis propter fidem & gratiam Christiana
 illo ergò Decalogo totum continetur, & omnia re-
 feruntur præcepta & opera, quæ Deus in tota lege
 Evangelio docet & exigit. Omnia ergò opera & præ-
 cepta vel pertinent ad fidem, vt tria præcepta prior
 tabulæ Exod. 20. aut pertinent ad dilectionem pro-
 ximi, vbi pendunt alia septem præcepta: ibi tota lex
 Prophetæ comprehenduntur, Matth. 22. Præcepta
 autem humana sunt, quæ non habent semper ma-
 gnum testimonium in scriptura specialiter, sed sunt
 ad laudem Dei & maiestatem rerum sacrarum ordi-
 nata, tanquàm instrumenta quibus ordine seruatur
 Dei præcepta atq; cultus Dei: non enim habent pri-
 mò & principaliter authorem Deum, sicut præcepta
 Dei, sed authores habent patres Ecclesiæ, qui studio
 si erant vt iocunda decoraq; esset Dei laudatio, sicut
 propheta David dicit, quòd hoc Deum deceat Psal-
 146. vt omnia ordine & decenter fierent, 1. Corin-
 14. vtque populus quadam disciplina & pædagogica
 manu duceretur ad altiora, scilicet diuina, sicut ste-
 duxit Magos ad Christum, Matt. secundo. Et sic que-
 dam seruiunt fidei, vt omnes ceremoniæ & ritus
 Ecclesia, Organum, Canticæ, cerei, thurificatio, &c.
 Quædam seruiunt moribus & mortificationi nostræ
 vt ieiunium hoc vel illo die, delectus ciborum, cel-
 batus, orationes nocturnæ, vigilia, vestitus, peregre-
 natio, confessio, &c. Et dicuntur præcepta humana
 quòd patres illi videntes mores hominum & condi-
 tionem temporum, illa instituerunt ad ordinem
 maiestatem rerum diuinarum & corporalem exerci-
 tationem, non quòd essent potissimus & primarius
 cultus Dei.

2. Sicut differunt homo & Deus, ita præcepta Dei
 à præceptis humanis: & sic Deus omnibus homini-
 bus, Regibus, Principibus, Papæ & ceteris, cuiuscumque
 conditionis fuerint, præfertur. Sic illius præcepta
 magis

magis obligant nos, & preferenda sunt omnibus humanis præceptis: Et is plus peccat & grauius, qui Dei præcepta violat, quàm qui humana: nõ enim est seruus maior Domino suo, Ioan. 15. Præcepta Dei, Domini sunt præcepta: humana verò, serui præcepta: præcepta DEI, nucleus sunt: humana autem, testa. Ideò maior est obligatio illorum. Et hoc primò, quia præcepta Dei sunt per se bona & potissimi actus virtutum, & potissimus & primarius cultus, quo Deus vult coli, nempe Fide, dilectione, timore, spe, item misericordia, patientia ac cæteris virtutibus & cæteris fructibus Spiritus sancti, Galat. quinto, deindè opera illa vtriusque tabulæ atque præcepta. vt Exod. 20. Omnia illa sunt à DEO præcepta & ordinata & cultus ipsius. Vota ac præcepta humana, sunt dispositiones, instrumenta & serui ad huiusmodi bonam ac præcepta Dei atq; virtutes: plus est fides quàm vestitus: plus dilectio Dei & proximi, quàm delectus ciborum: plus timor Dei, quàm cantus, Organum & cæremoniæ: plus obseruantia præceptorum Dei, quàm traditionum specialiũ cuiuscũq; ordinis, &c. Deindè excedunt præcepta diuina omnia humana, quia sunt indispensable: nec Papa vel Angelus contra ea potest dispensare, ne quis obligetur Deo obedire in suis præceptis. Vota autem & omnia humana præcepta, sunt dispensabilia, & per homines iterum possunt cassari. Postremò, præcepta Dei sunt ad salutem necessarias: nam obedientia legis necessariò debet sequi iustificationem: alioqui iustificatio non retinetur. Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini &c. non autem sic vota & præcepta humana sunt necessaria ad salutem: potest enim quis benè saluari obseruans Dei præcepta sine votis & alijs traditionibus humanis: ergò obligatio præceptorum Dei, plus est quàm omnia vota, religiones, cæremoniæ, traditiones, &c. Hęc Gerson parte tertia in tractatu de Euāgelicis cõsilijs.

Magna ergò differentia habenda est inter opera aut virtutes, quæ sunt potissimi cultus, vt fides, charitas, &cæt. ab his qui sunt ministri illorum, vt cęremonię, ritus, &cæt. Et inter opera quæ Deus per se & ore suo mandauit, & inter ea quæ patres in finem politicum ordinãrunt, nõ vt essent cultus qui mererentur iustificationem: accipit enim fides illam in Christum gratis, ante opus quodcunque.

3. Magna ignorantia, cęcitas & abusus creuit in Ecclesia, quòd homines maiori ferè ex parte nesciunt differentiam inter opera & præcepta Dei ac humana præcepta, quantum obligent hæc vel illa: Et inde est quod diligentius custodiuntur humana præcepta quam Dei, & grauius puniuntur transgressores horum, & maxime apud religiosos. Illos etiã Christus increpat Matt. 23. dicens: Vt vobis scribę & pharisæi & hypocritę, qui decimatis mētham, anethum, & cyminum &cæt. & relinquitis quæ sunt maiora legis, scilicet fidem, misericordiam, iudiciũ. Sic quando Deus cum suis præceptis rejicitur, & homo cum suo præcepto exaltatur. Et quando citius obediunt hominibus, quam plus timent temporalem correctionem, quam punitionem Dei æternam, qui tamen comminatur in tertiam & quartam generationem visitare parentũ peccata, qui non seruauerint eius præcepta, Exod. 20. Tales comminationes nullum præceptum humanum legitur habere. Deindè grauissimè errãt homines circa ea præcepta humana, quòd putant hos ritus mereri remissionem peccatorum & vitam æternã, quod solo Christo debetur: alioqui gratis venisset, Gal. 2. legitur Christus talẽ abusum & errorem rejicit Matt. 15. Frustrã me colunt, docētes doctrinas & mandata hominum, scilicet quasi illa iustificent & saluent: hoc esset furari Christo officium suum. Attamen si summi ordinis causa & in finem politicum, ad laudẽ & testimonium fidei, non sunt inuiles, sicut patet Danieli.

Et Hieremie 35. Et Ioannes Baptista commendatur de cibo, potu, & vestitu, quorum tamen nullum præcepit Deus, ipse tamen digito demonstrabat Christum iustificatorem omnium, cum diceret. Ecce agnus Dei &c. Ioan. 1. Rom. 3. Insuper è diuerso hoc falsum est, quòd in hoc seculo damnantur, penitus doctrinæ & præcepta humana, & tamen non magis & diligentius obseruantur præcepta diuina & scriptura, immò plus contemnantur, & cum damnatione humanarum doctrinarum simul & præcepta Dei atq; verbum eradicantur: vt nunc neq; humana præcepta, neq; diuina obseruentur: nec humanæ doctrinæ, nec diuinæ literæ seruentur: & hoc est malum huius nostri seculi.

CAP. XXXXVI.

ARGUMENTA.

1. *Quare Deus dedit legem Decalogi & præcepta populo.*
2. *Quibus imputetur impletio legis.*
3. *In quem finem lex est abrogata.*

DEVS dedit legem populo, vt sciret quæ faceret, quæ uè omitteret, vt Deo placeret, ne populus alium cultum vel alia opera excogitaret, quæ Deo non placerent, sicut faciunt Gentes idololatræ: quare certi iam sumus de Dei voluntate, quòd hæc præcepta si seruantur, Deo placeant, & is colitur & honoratur: & hæc est sua voluntas, & ideo vocat populum suum proprium de cunctis gentibus & populis, qui hæc sua seruant præcepta: promittit etiã varias benedictiones Exo. 19. seruantibus, & maledictiones negligētibus: ideo certo scimus, quòd Deo placeant hæc opera, quando ex Leuit. 26. & Deu. 28. Fide seruaerimus obedientiam præceptorum: etiam certo scimus, quid sit peccatum, & quãdo peccemus & ma-

& malefaciamus, scilicet quādō Dei p̄cepta violā-
mus, & hoc dicit Apost. Rom. 3. Agnitio peccati per
legē, & ibid. cap. 7. concupiscentiā ignorabā esse pec-
catū, nisi lex diceret &c. Ex fide ergō vult Deus vt ser-
uētur p̄cepta eius, quod sic fit, quādō primō credi-
mus in Christū, q̄ merito & sanguine illius iustificā-
mur & saluamur, qui solus mortuus est pro peccatis
nostris, & resurrexit p̄pter iustificationē nostrā. Pos-
teā ad honorē Dei ex obedientia seruāmus hęc p̄-
cepta in gratiarū actionē accepti beneficij per Chri-
stū: hoc est seruare p̄cepta ex fide, id quod vbiq; do-
cet Apostolus, quoniā ex fide in Christū primū iu-
stificamur, & non per legē: sed iā iustificati gratis per
fidem gratia Christi, tunc sequi debet obedientia le-
gis: & hoc est cultus Dei, & habebit sua p̄mia in hāc
& post hanc vitam: alia tamen à iustificatione, & sicut
in illum finem data sunt p̄cepta.

Rom. 4.

Rom. 3.

2. Deus sic dedit legem, quōd eā vult impleri non
lū foris opere vel manu, sed etiā intūs affectu & car-
de: nam lex spiritualis est, Rom. 7. & etiā vult spiri-
tu impleri. & Deut. 6. inquit. Diligere debes domi-
num tuū ex toto corde tuo, tota anima, tota mente
& totis viribus. Totū cor & totū spiritū exigit Deus,
totū factū, totā obseruantia, foris & intūs, spiritu
& corpore: nō cupit partē. Sic em̄ hypocrite seruāt p̄-
cepta. Sed Christus inquit ad discipulos: Nisi iustitia
vestra abundauerit &c. Et hoc est impossibile cor-
pore nostre naturæ: caro enim oppressa peccato, legi
Dei subiecta nō est, nec enim potest, inquit Apostolus
Rō. 8. Ideo oportet, vt hīc gratia & misericordia Dei
accedat, quę remittat imperfectionē, quōd legem ser-
uare ex toto corde non possumus, & hoc facit Deus
propter fidem in Christum: nā Christus finis p̄cepti
ac legis. Deindē necessaria est gratia Dei, quæ ad-
iuuet nostram fragilitatem, vt obedientiam legi De-
i praestare possit.

Matt. 5.

Rom. 10.

præstemus: & sic præcepta eius grauiam non erūt, sicut Ioan. dicit: & Apostolus ait se omnia posse in eo qui ipsum confortat, Philp. quarto. Matth. 11. Iugum meū suauē. Credentibus ergo in Christum, qui legem perfectē impleuit, & obedientiam Dei patris seruauit. Deus ex misericordia & gratia propter Christum nō vult imputare illam imperfectionem legis, si per omnem modum non præstiterimus obedientiam legi, sed potius vult nobis imputare filij sui Christi obedientiam legis, quam ille perfectē præstitit, vt talis nostra sit, ac si nos ipsi seruāsemus legem perfectē, idē dicimus quia in Christo seruauimus præcepta. Sic obijcimus Sathanæ: Christi iustitia & impletio legis, mea est propria, quia ipse caput meū, ego membrum eius sum: in illo sum iustus, sum sanctus, ac saluus ero: ipse datus est mihi, vt mea sit iustitia, iustificatio & redemptio solus, 1. Corinth. primo, ita Christus implet nostram imperfectionem ad iustitiam, quæ iustitia Christi imputatur credentibus in illum, & hæc omnia probat Apostolus Romanorum 8. inquit, quando erat impossibile carni lex, misit Deus filium suum in carnem aut similitudinem carnis peccati, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulamus, id est, qui à vitijs cessant, illorum est iustitia & iustificatio legis Christi: nam cessantes peccare, & qui pœnitent, liberat Christus ab accusatione legis, & iustificat ab illa, non verò carnales.

Quia homo viribus suis sine gratia & Dei adiutorio legem seruare non potest, idē statuit Deus alio medio hominem iustificare, id est, remittere illi offensam, & dare salutem propter aliud, quàm per obseruatiā legis: & hoc medium, est fides in Iesum Christum filium suum, qui eum recipiunt, vt Deum saluatorem, ac eius merito & passioni tribuunt nostram iustitiam & salutem: & hoc maximè probat & defendit

Matth. 5.

5.

Quare dicatur lex abrogata esse.

dit Apostolus contra Iudæos, qui iustificationē tribuunt legis operibus. Romanorum tertio. Arbitramur hominem iustificari fide absque operibus legis. Et quoniam Deus per fidem in filium, quem posuit propiciatorem in sanguine illius, Romanorum tertio, vult iustificare peccatorem, & nō propter obseruantiam legis, ideò dicitur lex abrogata, quoad illum effectum & finem, scilicet iustificationem: nam legi adempta est iustificatio. Ideò hic non est querenda. Nam si à lege esset petenda iustificatio, quia nunquam certi sumus quando satis fecimus legi, sic semper incerta nobis esset remissio peccatorum. Sed ut illa certa sit, ideò ex fide in Iesum est iustificatio querenda: ibi promissio certa est Romanorum 4. Deus mentiri non potest: qui propter Christum promittit iustificationem & salutem, non propter legis obseruantiam, Ioannis tertio, Actorum 10. Est quoque alius finis legis, nempe ut per illam obedientia Deo præstetur: Deus non gratis dedit legem, sed vult ut seruentur præcepta: non sic est abrogata, ne illa seruentur, sed solum in finem illū, ne iustificare possit, abrogata est, ut Christo salua sit sua gloria: alioqui gratias venisset. In illum igitur finem, ut retineatur iustitia, necessariò sequi debet obedientia legis. Nam si non sequitur, non retinetur iustificatio. Romanorum 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. quòd si non retinetur iustificatio, nec salus eterna sequetur: & ideò inquit Christus adolescenti Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, & sequere me. duo dicit, ipsum sequi, sed primò per fidem, quæ iustificat: deindè seruare præcepta, quæ retinent iustificationem, & sic sequitur salus, & alia præmia in hac & post hanc vitam. Si sola seruatio præceptorum mereretur salutem, Fides Christi esset inanis.

CAPVT

1. *In quem finem praecepta humana addita sint praeceptis Dei.*
2. *Quando sint ea praecepta periculosa conscientiae, & frustra fiant.*
3. *Quando laudabilia sint & meritoria.*

Antè omnia considerandus est finis, in quem patres & Ecclesia dederunt praecepta sua populo: certum est quòd fides in Christum iustificat, & summum opus bonum est, Ioan. 6. Hoc est opus Dei, &c. deindè voluntas Dei certò cognoscitur ut sibi placeant opera praeceptorum suorum, ita quòd quicquid ad salutem attinet, in his duobus continetur, nempe fide & obediètia legis Dei. Hoc cum maximè Ecclesia & omnes sancti patres sciuerunt, idèd finis exquirendus est, in quem ipsi sua praecepta humana, Cæremonias, ritus atque solennia addiderunt. Pro quo notandum, quòd proprius finis praeceptorum humanorum, & intentio patrum fuit, ut omnia fierent honestè & secundùm ordinem in Ecclesia, & hoc docet Apostolus 1. Cor. 14. Et Propheta Psalm. 146. Deum nostrum decet iocunda decoraque laudatio. Hi sunt potissimi fines, quare patres officiosi fuerunt in dandis praeceptis & constitutionibus ac ordinandis cæremonijs, nulla hìc mentio de iustificatione &c. Est enim traditio humana disciplina coërens carnem in rudibus. Et fiunt primò honestè & cum reuerentia & maiestate ad persoluendum diuinum cultum in Ecclesia, sicut sunt imagines, vexilla, lumina, organa, vestimenta, thurificationes, cantus &c. deindè ordine cum ferijs seruandis, diebus

ieiuniorum, confessionis, communionis delectu-
 borum: nam cum ipse Deus ieiunium præcepit,
 quo habiliores efficeremur ad seruanda Dei præce-
 pta, Matth. 6 Ecclesia tempus & diem addidit. præce-
 pit item confiteri peccata: Ecclesia dies addit. lauda-
 re Deum, audire verbum Dei: Ecclesia dies præscri-
 bit. viuere continenter, non mœchari, esse subditum
 Deo & Præfato: Ecclesia addidit vota & vitam mo-
 nasticam & id genus alia, vt omnia decenter & ordi-
 ne fierent, &c. Non opinati sunt patres, has traditio-
 nes suas fore potissimum & præcipuum Dei cultum
 hic enim in fide, timore, spe & dilectione consistit,
 illis motibus & virtutibus internis, in fructibus Spi-
 ritus: sed volebant suas traditiones esse seruos tan-
 tum horum motuum & præcipui cultus Diuini, at-
 que exercitationem fidei, timoris, atque dilectionis
 Dei: nemo enim traditionibus tribuit iustificatio-
 nem & salutem, nisi qui ignorat Euangelium Chri-
 sti. Propter hos ergo fines, præcepta humana addita
 sunt diuinis.

2. Traditiones & præcepta humana tunc sunt per-
 culosa, & venenum conscientie siue animæ, quando
 illis tribuitur quod fidei in Christum debetur, aut ipse
 Christo saluatori: hoc autem tunc fit, quando illis tri-
 buitur remissio peccatorum & vita æterna: & sic re-
 ijcit eas Propheta Esa. 29. Et Christus Matt. 23. in-
 quiens: Gratis me colunt doctrinis & præceptis hu-
 manum, quando scilicet in illum finem docentur, quod
 hæc per se nos iustificent coram Deo, & sint potissimum
 cultus qui Deo placeat, reiecta fide, timore, dilectio-
 ne: & quoniam sic furantur Christo officium suum
 ideo sunt periculosa. Insuper quando his ligatur con-
 scientia, scilicet si abstinero à comedenda carne
 die Parasceues aut sexta feria, tunc puto me per hæc
 abtinentiam meruisse cælum: Si verò comedero, gra-
 uiter peccasse & meruisse infernum, quando sic ma-
 iorem

iolem conscientiam facio de violatione traditionis huiusmodi, quàm de violatione præceptorum Dei, sicut Christus arguit Phariseos Mat. 23. Væ vobis qui decimatis mentham, anethum &c. & relinquitis maiora legis, &c. Est enim specialis vexatio Diaboli, plus ponderare propria nostra opera, vota, præcepta, orationes, quàm Dei præcepta & generalia opera quæ Deus præcepit, & maiorem inde habere scrupulum & terrorem in conscientia, si negligentur, quàm in transgressione diuinorum præceptorum. Si quis feria sexta comedit carnes, hæresi notatur: Si maledicit, si mœchatur, si inebriatur, &c. nemo quippiam dicit. Sunt quoq; periculosæ traditiones, quandò aperte sunt contra præcepta Dei, & quandò sic vrgentur plus quàm Dei præcepta, vt fuit corbana &c.

Si debitus finis tribuitur traditionibus, tunc sunt laudabiles & etiam meritoria, scilicet si fiunt liberè, non vt hîc queratur iustificatio, aut quòd peccetur si ex aliquâ causa, & non contemptu violentur, sic erat cibus de leguminibus puerorum, Daniel. 1. Et obseruatio traditionum filiorum Rechab, Hier. 35. & Ioan. Baptista commendatur de vestitus asperitate, cibo & potu. Mat. 3. & Luc. 3. hîc iustificationem suâ tribuit Agno Dei, Ioan. 1. & tale genus vitæ tenuit quod Deus etiam non præcepit: Sic hodiè religiosi suas regulas sine superstitione. Et quidè negari nō potest, quin etiam meritoria erat illis pueris abstinencia, dedit enim illis Deus sapientiam &c. filijs Rechab perpetuum sacerdotium. Ideò non in totum omnes traditiones & Decreta patrum sunt abijcienda: hoc esset peccatū rebellionis. sicut fuit Chore, Dathan & Abiron, &c. Nume. 16. & peccatū Oziæ regis, 2. Paralip. 26. Potestas igitur tenetur liberare grauatas conscientias: nostrum est obedire, & Paulus ordinauit constitutiones multas de velandis mulieribus, 1. Corint. 11. quòd non prædicent, 1. Corinc. 14. & iubet etiam seruari

uari

uari suas traditiones tam scriptas quàm ore pronu-
 ciatas, 2. Theſſal. 2. At ſolum eſſe cultum hæc ope-
 ra, quæ iudicio commemorabuntur, vt Matthæi 23.
 Eſuriui &c. aut quæ ad proximi commodum perti-
 nent, & non orationes, ieiunium, pſallere &c. fal-
 ſum eſt. commendatur vidua Lucæ 2. de ſeruitio De-
 i &c. & Ioan. Baptiſta, & tres pueri de cibo & veſti-
 tu quorum nullum Deus præcepit, nec in proxi-
 mi commodum reſpicit, aut com-
 morabitur in iudicio. *De*

F I
 N
 I S.

PRIMI LIBRI.

CATE

1. Q
 2. Q
 m
 g
 3. Q
 p

Domin
 uit nos
 um? i.
 crum in
 nus. Na
 ue in te